

ÁRPÁD-KORI TELEPÜLÉSRESZLET MAKÓ, IGÁSI ÚT LELŐHELYEN (M43-AS AUTÓÚT 23. LELŐHELY)

– Gulyás Gyöngyi –

Bevezetés

Az M43-as autót Szedeg és Makó közötti szakaszán, illetve az ehhez kapcsolódó, Makót elkerülő út munkálatait megelőzően a szegedi Móra Ferenc Múzeum 2008–2009-ben 31 lelőhelyen végzett régészeti feltárást.¹

A lelőhely a Hódmezővásárhelyet Makóval összekötő műút és a vasúti pálya, valamint az Igási út találkozásánál, egy ÉK–DNy-i irányú magasparton helyezkedik el. Az előzetesen elvégzett terepbejárás alkalmával a lelőhely kiterjedése közel 17 000 m² volt, mely a fő- és a lehajtósáv közötti területen került elő. Ez alapján azt feltételeztük, hogy a lelőhelynek csak az É-i széle esik a főnyomsáv területére. A kijelölt nyomvonalon a Makót ÉK-ről elkerülő autót mellett vasúti töltés és lehajtósáv építését is tervezték, így a nyomvonal területén végzett 6400 m²-es megelőző feltáráson kívül további 1000-1000 m²-en próbafeltárást végeztünk a lehajtó- és a főnyomsáv területén is. A próbafeltárások során kiderült, hogy a lelőhely sokkal nagyobb, mint azt korábban gondoltuk, így összesen 13 434 m² területen végeztünk megelőző feltárást.² A régészeti feltárást során tett megfigyeléskor kiderült, hogy a lelőhely É-i és Ny-i irányba nagyobb kiterjedésű, viszont a D-i és a DK-i széle nem húzódik el annyira, mint azt a terepbejáráskor meghatározták.³ Ha összevetjük a két adatot, akkor jól látható, hogy az edénytöredékek a felszínen néhány száz méteres „eltolódással” jelentkeztek, mely feltehetően a mezőgazdasági munkák intenzitásával hozható összefüggésbe (1. kép 1).

A lelőhely az 1783–1786 között készített, II. József-féle katonai felmérés térképe alapján Makótól É-ra, Pusztá Rákostól Ny-ra, a mai Száraz-ér kanyarulatától D-re, egy mára teljesen eltűnt tavacska D-i magas partján terült el (1. kép 2). Az ősi vízmeder környéke mocsaras vidék volt, ahol az 1700-as évekig az itt élők életét a fakitermelés, az állattartás és a halászat határozta meg.⁴

A lelőhely K-i szélét egy ÉK–DNy-i irányú egykori patak vagy folyómeder határolta, melynek a Ny-i partján a 23. lelőhely, a K-i, mélyebb fekvésű részén a

¹ A feltárástokat a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat/Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ koordinálta. A feltárástban a MFM szakemberei mellett az ELTE Régészettudományi Intézete is részt vett.

² Az ásatásvezető Paluch Tibor és Gulyás Gyöngyi, a technikus Botyán Katinka, Kujáni Ivett, Máthé Genovéva, Czígléczki Tibor és Gábor László volt, akiknek ezúton is szeretném megköszönni munkájukat. A leletanyag beletárolását Cseh Gabriella és Töröcsik István végezte.

³ SZALONTAI 2002. 25–27.

⁴ ANDÓ 1993. 103.

néhány sekély gödörből és kopolyakutakból álló 24. lelőhely helyezkedett el.⁵ A 24. lelőhely felületén a fémdetektoros vizsgálat során egy Árpád-kori érmét és egy ezüst karperectoredéket találtak.⁶ A 24. lelőhelytől közvetlenül K-re, a magas parton feküdt a 25. lelőhely, ahol ugyancsak korszakunkhoz tartozó objektumok is előkerültek.⁷ Ezek alapján bizonyos, hogy az Árpád-korban egy nagyobb kiterjedésű, laza szerkezetű településsel vagy kisebb kiterjedésű, de egymáshoz közelebb elhelyezkedő településekkel számolhatunk az említett területen.

A 23. lelőhelyen a gépi humuszosítás, illetve a gépi- és a kézi nyesés után az altalajon, mely a mai járószinttől 30–60 cm mélyen jelentkezett, 179 régészeti jelenség folytja rajzolódott ki (2. kép). A tanulmányban a lelőhelyen előkerült Árpád-kori településobjektumok kerülnek bemutatásra.

Objektumleírás⁸

1. objektum (SNR 1): belső Átm.: 6,1 m, külső Átm.: 7,8 m, Sz.: 63–80 cm, M.: 16–18 cm.⁹ Kör alaprajzú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, laza, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. A K-i része a feltárási területen kívül esett. Leletanyag: 1. Világosbarna és szürkésbarna, világosszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (6 db). 2. *Paticsdarabok és kötöredék.*

3. objektum (SNR 3): Sz.: 80–165 cm, M.: 18–24 cm. ÉNy–DK-i irányú, enyhén ívelt vonalú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, laza, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Az ÉNy-i vége a feltárási területen kívül esett, a DK-i vége lekerekített. Az ÉNy-i szakaszának K-i szélén cölöplyuk méretű, félköríves kiugrás helyezkedett el. Leletanyag: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *edény közel vízszintesig kihajló, elvékonyodó peremtöredéke.* 2. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke.* 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazekak alj- és oldaltöredékei* (2 db).

5. objektum (SNR 5): H.: 285 cm, Sz.: 40–60 cm, M.: 16–42 cm. Ny–K-i irányú, enyhén ívelt vonalú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Az árok mindkét végén lekerekített és sekélyebb, mint a középső része. Leletanyag: 1. Szürkésbarna és barna, szürke tö-

⁵ A két lelőhely között 120–180 méteres távolság volt.

⁶ SÓSKUTI 2009. 44.

⁷ BALOGH 2009. 30–33.

⁸ Az Árpád-kori leletanyag a szegedi Móra Ferenc Múzeumban a 2009.28.1-927. ltsz. alatt található meg.

⁹ A méretadatok a nyesett felszínhez képest értendők.

résfelületű, homokkal és apró kavicszal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). 2. *Kőtöredék és állatcsontok*.

7. objektum: SNR 7 (gödör) H.: 240 cm, Sz.: 205–220 cm, M.: 14–62 cm. SNR 8 (kemence) Átm.: 100 x 127 cm, M.: 19–39 cm. SNR 9 (hamus gödör) Átm.: 58 x 64 cm, M.: 90 cm. Ny–K-i tájolású, lekerekített sarkú, téglalap alaprajzú szabadtéri kemence (6. kép 1). Az É–D-i hossz tengelyű, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú, laza, patics szemcsés hamus betöltésű munkagödör Ny-i széléhez, a sárga agyagos altalajba vájták az enyhén ovális alapú kemencét. A gödör D-i és Ny-i részén lépcsőszerű kiképzés figyelhető meg, a gödör alja a kemence felé lejt. A kemence vörösre átégett felmenő fala jó állapotban maradt meg, a szájnnyílás felé lejtő, 85 x 110 cm-es sütőfelülete ép. A kemence tapasztási rétegén D–É-i tájolásban kutyaváz feküdt (6. kép 2). Az 1–2 cm vastag platni alatt bográcshoz és fazékhoz tartozó, főként oldaltöredékekből álló réteget bontottunk ki, melyet a sárga agyagos altalajba igen hiányosan, nagy közökkel helyeztek egymás mellé. A kemence 55 cm széles szájnnyílásától D-re, enyhén ovális alapú, D-i irányba ferdén bővülő falú, hamus betöltésű gödör helyezkedett el. SNR 7 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicszal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem-* és élesen megtörő *oldaltöredéke* (13. kép 1). 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő *peremtöredéke*, közvetlen a perem alatt hornyolt vonaldísszel. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* apró *oldaltöredékei* (2 db). 4. Szürke és barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal és apró kavicszal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (12 db). 5. *Paticsdarabok és állatcsontok*. SNR 8 leletanyaga: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* kiszélesedő, felülről vízszintesen levágott *perem-* és *oldaltöredéke*. 2. Barna és sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (75 db). Az oldaltöredékek közül 20 db bográcshoz tartozott, az egyik darab külső oldalán körömbenyomkodott díszítősor fut körbe (16. kép 8). 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke*. 4. *Állatcsontok*. SNR 9 leletanyaga: *paticsdarabok*, amorf *kőtöredék* és *állatcsont*.

13. objektum (SNR 14): Átm.: 96 x 100 cm, M.: 44 cm. Kerek alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga agyag- és patics szemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (13. kép 2). 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* vízszintesen kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. A perem a furatnál az edény belső síkja felé enyhén kiszélesedik.

3. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* kihajló, lekerekített, alján enyhe élben végződő *peremtöredéke* (7. kép 3). 4. Szürkésbarna és barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db). 5. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazekak oldal- és aljtöredékei*.

15. és 84. objektum (SNR 16, SNR 17, SNR 22, SNR 151): belső Átm.: 6,7 m, külső Átm.: 7,4–7,7 m, Sz.: 65–95 cm, M.: 10–38 cm. Szögletes alaprajzú, a gépi humuszolás során több helyen megsérült, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű kerítő árok több részlete. A megszakítások miatt az árok bejáratának helyét nem tudtuk megfigyelni. A SNR 16 a kerítő árok DNy-i sarkához közel eső része, mely mind a négy szakasz közül a legsekélyebb. A SNR 17 ÉNy–DK-i irányú, D-i vége felé fokozatosan elvékonyodó árokrész. A SNR 22 Ny–K-i tengelyű, a Ny-i vége derékszögben D-i irányba kanyarodott, K-i vége fokozatosan elkeskenyedett. A SNR 151 K–ÉK – Ny–DNy-i irányú, a középső részén gödörszerűen kiszélesedő, majd a K-i vége felé ismét elvékonyodó árokszakasz. A SNR 151 és a SNR 16 árokrészletek közötti részen, a kerítő árok kikopott DNy-i ívén egy ÉNy–DK-i tájolású sírt találtunk. Az 5–7 cm mély, lekerekített sarkú gödörben háton fekvő, nyújtott helyzetű felnőtt váza feküdt. A sír medencétől lefelé megsemmisült. A 14. sírban (SNR 15) lelet nem volt, kora ismeretlen. SNR 16 leletanyag: 1. Szürkésbarna, sötétszürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke*, közvetlen a perem alatt hornyolt vonaldísszel (14. kép 6). 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* apró *aljtöredéke*. 3. Amorf *kő-, téglatöredékek* és *állatcsontok*. SNR 17 leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke* (14. kép 1). 2. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső és belső síkja felé enyhén kiszélesedő, egyenesen levágott *peremtöredéke* (14. kép 7). 3. *Állatcsontok*. SNR 22 leletanyag: 1. Sárgásbarna színű, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke* bekarcolt hullámvonaldísz részletével. 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db). SNR 151 leletanyag: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). 2. *Téglatöredékek*.

16. objektum (SNR 18): Átm.: 115 x 140 cm, M.: 6–10 cm. Ny–K-i irányú, enyhén ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, tagolt, egyenes aljú, K-i részén sekélyebb, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. Leletanyag:

barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt edény oldaltöredéke.

27. objektum (SNR 30): Átm.: 90 cm, M.: 24 cm. Kerek alapú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, laza, fekete humuszos betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt edények oldaltöredékei (4 db). Az egyik töredéken bekarcolt hullámvonal díszítés látható. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt bográcsok oldaltöredékei (8 db). Az egyik töredéken bekarcolt vonaldíszítés látható.

28. objektum: SNR 31 (gödör) H.: 230 cm, Sz.: 60–200 cm, M.: 12–52 cm. SNR 32 (kemence) Átm.: 105 x 125 cm, M.: 16–20 cm. SNR 38 (cölöphely) Átm.: 60 x 80 cm, M.: 64 cm. SNR 42 (cölöphely) Átm.: 80 x 102 cm, M.: 60 cm. É–D-i irányú, lekerekített végű szív alaprajzú szabadtéri kemence (6. kép 3). Az ívelten, D-i oldalán lépcsőzetesen szűkülő falú, ívelt aljú, laza, sárga agyag- és patisszemcsés hamus humuszos betöltésű gödör É-i, hosszabbik oldala középső részének széléhez vájták az enyhén ovális alapú kemencét. A gödör D-i, keskenyebbik végén lépcsőszerű kiképzés figyelhető meg, a gödör alja a kemence irányába folyamatosan mélyült. A kemence felmenő fala rossz megtartású volt, a vörösre átégett, 95 x 108 cm átmérőjű sütőfelület a D-i irányba lejtett. Az 1–2 cm vastag tapasztás alatt kisebb-nagyobb hiányokkal, bogrács és fazék perem- és oldaltöredékekből kirakott réteget bontottunk ki. A kemence 33 cm széles szájnylásának mindkét oldalán, a gödör sarkaiban egy-egy ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú cölöphely volt. Az ÉNy-i sarokba ásott, nagyobb méretű gödör mérete alapján hamus gödör is lehetett. SNR 31 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített perem- és oldaltöredéke (14. kép 2). 2. Barna, belső oldalán szürke, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt edények oldaltöredékei (2 db). 3. Állatcsontok. SNR 32 leletanyaga: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács vízszintesen kihajló, az edény külső síkja felé szélesedő perem- és oldaltöredékei (6 db). 2. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács vízszintesen kihajló, egyenesen levágott perem- és oldaltöredéke. 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács az edény külső síkja felé szélesedő, majd elvékonyodó perem- és oldaltöredékei (13. kép 3). A furatnál a perem az edény belső síkja felé enyhén kiszélesedik. 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács az edény külső síkja felé szélesedő, külső oldalán egyenesen levágott perem- és oldaltöredékei (2 db). 5. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített perem- és oldaltöredéke, a perem alatt horonydíszsel. 6. Sárgásbarna, szürke törésfelületű,

durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok* megvastagodó, külső oldalán egyenesen levágott *perem- és oldaltöredékei* (2 db). 7. Szürkésbarna, erősen kormos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó *peremtöredékei* (3 db). 8. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (14. kép 3). 9. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 10. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* elvékonyodó, kívülről bordával tagolt *peremtöredéke*. 11. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló *peremtöredéke*. 12. Sárgásbarna és barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (38 db), melyből 18 db bográcshoz tartozó töredék. SNR 38 leletanyaga: kisméretű *téglatöredék*. SNR 42 leletanyaga: barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke*.

29. objektum (SNR 33): Sz.: 40–50 cm, M.: 14–50 cm. K-ÉK – Ny-DNy-i irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Mindkét vége a feltárási területen kívül esett. Az árkot a SNR 34 árok metszi, mely a megfigyelések alapján fiatalabb a SNR 33 ároknál. Az árok átlagosan 14–25 cm mély, az ÉNy-i vége a szelvényfal előtt hirtelen mélyült. Az ÉNy-i szakaszának középső részére egy kerek alakú cölöphelyet (SNR 46) ástak. Leletanyag: *téglatöredékek és állatcsontok*.

30. objektum (SNR 34): Sz.: 50–130 cm, M.: 10–30 cm. ÉNy-DK-i irányú, egyenesen szűkülő falú, helyenként egyenetlen, máshol egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Az ÉNy-DK-i vége a feltárási területen kívül esett, a DK-i vége elkeskenyedik és lekerekített. Az árok metszi a korábban megásott SNR 33 árkot, a DK-i szakaszára a 37. nagyméretű gödrot ásták. Az említett gödörtől DNy-ra, 120 cm-re Ny-i irányba leágazik belőle a SNR 44 árok. Ettől D-re, 5,2 m-re, ugyancsak Ny-i irányba ágazik le a SNR 47 árok. Mindkét leágazó árokszakas egymással párhuzamos és nagyjából azonos hosszúságú, mindkettő vége lekerekített. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db). 3. *Paticsdarabok, téglatöredék és állatcsont*.

31. objektum (SNR 35): belső Átm.: 9,5–12,9 x 11,2–12,9 m, külső Átm.: 10,5–14,3 x 12,5–13,8 m, Sz.: 40–90 cm, M.: 5–40 cm. Trapéz alaprajzú, a D-i része felé fokozatosan összeszűkülő, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű kerítő árok. Mindkét vége lekerekített, a DK-i vége elvékonyodott és elsekélyesedett. A DNy-i vége ugyancsak se-

kélyebb, de nem szűkül össze. Valószínűleg itt, a D-i, rövidebb oldalon volt a bejárat. A két árokvég között 7,5 méteres távolság mérhető, mely bejáratnak túl széles lenne. A kerítő árok Ny-i, ÉNy-DK-i szakasza a legmélyebb. Az ÉK-i kanyarulatában ovális alakú, 76 cm mély mélyedés figyelhető meg. Leletanyag: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel (14. kép 4). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel (14. kép 5). 3. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (3 db). 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* vízszintesen kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke* bekarcolt hullámvonal díszítéssel (7. kép 1). 5. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 6. Barna, barna törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* ívelten kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke* (7. kép 2). 7. Sárga és vörösesbarna, sötét-szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (9 db). 9. Sötétszürke, sötétszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredékei* (2 db). Az oldaltöredék külső oldalán sekély karcolás nyoma figyelhető meg. 10. *Állatsontok*.

35. objektum (SNR 41): Sz.: 160–200 cm, M.: 18–84 cm. ÉK-DNy-i irányú, valószínűleg ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, felső részén laza, paticsszemcsés, szürke homokos, kevert hamus homokos betöltésű, két beásással tagolt aljú gödör. Az É-i része a feltárási területen kívül esett. A gödör szelvényfal előtti részén, az alján Ny-K-i irányú, ovális alapú, 30 cm mély beásás, ennek K-i részén kerek alapú, 90 cm átmérőjű, ívelten bővülő falú, ívelt aljú, 84 cm mély beásás figyelhető meg. Leletanyag: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő szögletes átmetszetű *peremtöredéke* (14. kép 9). 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* kifelé szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke* (17. kép 1). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. A perem külső oldalán keskeny horonydíszítés látható. 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredéke* (16. kép 9). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, szögletes átmetszetű *perem- és oldaltöredéke*. 5. Sárgásbarna, szürke törés-

felületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* sérült *peremtöredékei* (2 db). 6. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke* (14. kép 8). A perem külső oldalán széles horonydíszítés látható. 7. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* sekély bordával tagolt, lekerekített *peremtöredéke*. 8. Szürkésbarna és vörösesbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok oldaltöredékei* (35 db). 9. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (36 db). Az egyik töredéken bekarcolt vonalminta figyelhető meg. 10. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazekak aljtöredékei* (2 db). 11. Hosszúkás, négyzetes átmetszetű, hegye felé elvékonyodó *vasszög* (19. kép 7). Fejének kialakítása szintén négyzetes. 12. *Paticsdarabok, téglatöredék és állatcsontok*.

37. objektum (SNR 43): Átm.: 220–245 x 235 cm, M.: 23–82 cm. É–D-i hossztengetű, nagyméretű, lekerekített sarkú szögletes alapú, ívelten szűkülő, Ny-i oldalán lépcsőzetesen szűkülő falú, több beásással tagolt aljú, sötétbarna hamus humuszos betöltésű gödör, melyet a SNR 34 árokra ásták. A gödör Ny-i felének alján téglatöredékek voltak. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *perem- és oldaltöredéke* (15. kép 1). 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (5 db).

38. objektum (SNR 44): Sz.: 60–70 cm, M.: 50–54 cm. Ny–K-i irányú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, kötött, sárga agyag- és paticsszemcsés, fekete humuszos betöltésű, ívelt vonalú árok. A K-i része a SNR 34 árokból ágazik le, a Ny-i vége lekerekített. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, ovális átmetszetű *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* enyhén megvastagodó, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *peremtöredéke*. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (4 db).

39. objektum (SNR 45): Sz.: 50–60 cm, M.: 10–17 cm. Valószínűleg szögletes alaprajzú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű kerítő árok. Mindkét vége enyhén elkeskenyedett és lekerekített. Az árok Ny–K-i szakasza 7,7 m hosszú, enyhén ívelt vonalú, majd derékszögben D-i irányba kanyarodott és 5 m után, megszűnt. Leletanyag: 1. Sötét-szürke, fekete törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* vízszintesen kihajló, lekerekített, a külső széle felé elvékonyodó *perem- és ol-*

daltöredéke (7. kép 4). 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt edény oldaltöredéke.

40. objektum (SNR 46): Átm.: 70 x 80 cm, M.: 60 cm. Ovális alapú, lépcsőzetesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú cölöphely, melyet a SNR 33 árok Ny-ÉNy-i ívébe ásták. Leletanyag: barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt bogrács „T” alakú perem- és oldaltöredékei (16. kép 10). A perem a furatnál az edény belső síkja felé kiszélesedik.

41. objektum (SNR 47): Sz.: 40–60 cm, M.: 14–18 cm. Ny-K-i irányú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, laza, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. A SNR 34 árok DK-i szakaszának Ny-i széléből ágazott le az enyhén ívelt vonalú árok, mely 7,3 m után lekerekített véggel végződött. Az árok K-i része keskenyebb, de mélyebb. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt edény oldaltöredéke. 2. Téglatöredék.

42. objektum: SNR 48 (ház) H.: 335 cm, Sz.: 265 cm, M.: 30–38 cm. SNR 49 (kemence) Átm.: 90 x 95 cm, M.: 17–20 cm. SNR 51 (bejárat) H.: 130 cm, Sz.: 40–85 cm, M.: 13–23 cm. SNR 54 (cölöphely) Átm.: 23 x 25 cm, M.: 45 cm. SNR 55 (cölöphely) Átm.: 26 cm, M.: 30 cm. SNR 56 (cölöphely) Átm.: 22 x 28 cm, M.: 40 cm. SNR 57 (gödör) Átm.: 60 x 70 cm, M.: 48 cm. SNR 58 (cölöphely) Átm.: 25 cm, M.: 41 cm. SNR 76 (cölöphely) H.: 38 cm, Sz.: 20 cm, M.: 41 cm. SNR 77 (cölöphely) Átm.: 35 x 48 cm, M.: 77 cm. SNR 78 (gödör) H.: 64 cm, Sz.: 20–35 cm, M.: 52 cm. SNR 79 (cölöphely) Átm.: 28 x 30 cm, M.: 38 cm. SNR 90 (cölöphely) Átm.: 45 cm, M.: 68 cm. SNR 92 (gödör) Átm.: 125 x 150 cm, M.: 113 cm. SNR 93 (kemence) Átm.: 62 x 85 cm, M.: 38 cm. ÉNy-DK-i hossztengetyű, lekerekített sarkú szögletes alapú, kissé földbe mélyített, letaposott padlójú ház (3. kép 1). A lakógödör egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, sötétszürke hamus humuszos betöltésű, melynek ÉK-i sarkától 30 cm-re, az egykori altalajba vájták a megközelítőleg kerek alapú kemencét. A kemence felmenő fala rossz állapotban maradt meg, a 95 cm átmérőjű sütőfelület a ház gödre felé lejtett. Az 1–2 cm vastagon átégett tapasztás alatt, a kemence középső részén, egy 70 x 75 cm-es felületen nagy közökkel egymás mellé helyezett edénytöredékeket dokumentáltunk. A kemence 40 cm széles szájnnyílása előtt, a házban egy újabb kemencemaradványt figyeltünk meg, mely ÉNy-DK-i irányú volt. Ez a vörösre átégett tapasztási réteg a ház padlóján jelentkezett. Az 1–2 cm vastag sütőfelület alatt 55 cm átmérőjű felületen edénytöredékekből álló réteg volt megfigyelhető. A ház DNy-i sarkából egy É-D-i irányú, ívelten szűkülő falú, ívelt, a ház felé lejtő aljú, D-i vége felé fokozatosan elkeskenyedő, lekerekített végű, fekete humuszos betöltésű bejáratot bontottunk ki. A ház négy oldala mentén összesen 9 cölöplyukat találtunk, melyek közül három a sarkokban helyezkedett el. A kemence melletti sarokban tetőt tartó cölöphely nem volt. Ezek mellett a ház Ny-i oldalának középső részén még egy, a DK-i oldalának a közepén és a bejárat mellett közvetlenül további egy-egy, a K-i oldalon egy és a SNR 93 kemencemaradvány előtt két cölöplyuk került elő. Minden cölöp-

hely a padlószintből indult, kettő kivételével kerek alapúak (kettő szögletes alapú), egyenesen szűkülő falúak és egyenes aljúak voltak. A legmélyebb oszlophely a bejáratától K-re levő volt. A ház belső részén, annak ÉNy-i oldalánál egy kisebb, ívelten szűkülő falú, egyenes aljú, a DK-i részén egy nagyobb méretű kerek alapú, egyenesen szűkülő, az É-i részén ívelten bővülő falú, ívelt aljú beásás volt megfigyelhető. Ez utóbbi gödör ÉK-i szélére ásták a SNR 90 cölöphelyet. SNR 48 leletanyaga: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel (14. kép 2). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*. 4. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *perem-* és *oldaltöredéke* (15. kép 2). A perem külső oldalán, valamint a perem alatti területen sekély bekarcolt díszítés látható. 5. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (17. kép 3). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 6. Sötétbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel (17. kép 4). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 7. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*. 8. Barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (16. kép 5). 9. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel (15. kép 5). 10. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* vízszintesen kihajló, tetején lekerekített, oldalán függőlegesen levágott *perem-* és *oldaltöredéke* (7. kép 5). A váll magasságában vízszintesen bekarcolt vonaldíszítés látható. 11. Sárga és szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* vízszintesen kihajló, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (7. kép 6). A váll magasságában ferde körömbenyomkodással díszített mintasor látható. 12. Szürkésbarna, külső oldalán kormozódott, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, oldalán függőlegesen levágott *perem-* és *oldaltöredéke* (7. kép 7). A perem alatt halványan be-

karcolt vonaldíszítés látható. 13. Sötétszürke, sötétszürke törésfelületű, erősen koromos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (8. kép 2). A perem felső, belső részén sekély besimítás figyelhető meg. 14. Szürke és vörösesbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (36 db), melyből egy bográcshoz tartozott. 15. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazék oldal-* és *aljtöredékei* (2 db). 16. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazekak oldal-* és *aljtöredékei* (5 db). SNR 49 leletanyaga: 1. Barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* „T” alakú *perem-* és *oldaltöredéke*, a perem külső oldalán horonydíszítéssel. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* enyhén megvastagodó, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (15. kép 3). A perem külső oldalán sekély horonydíszítés látható. 3. Barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* enyhén megvastagodó, szögletes átmetszetű *perem-* és *oldaltöredéke*. 4. Barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt bekarcolt vonalmintával. 5. Barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* vízszintesen kihajló, lekerekített, enyhén visszahajló *peremtöredékei* (3 db). 6. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 7. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló *perem-* és *oldaltöredékei* (2 db). 8. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, oldalán ferdén levágott *perem-* és *oldaltöredéke*. 9. Szürkésbarna és sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (35 db). Két töredéken bekarcolt hullámvonal minta figyelhető meg. 10. Sötétbarna, szürke törésfelületű, belső oldalán koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal-* és *aljtöredékei* (4 db). SNR 57 leletanyaga: *állatcsontok*. SNR 92 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, másodlagosan kormozódott, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé kiszélesedő, szögletes átmetszetű *perem-* és hasvonalánál élesen megtörő *oldaltöredékei* (3 db) (12. kép 1). 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *perem-* és *oldaltöredékei* (14. kép 3). Külső oldalán a perem alatt hornyolt vonal figyelhető meg. 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke*. 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* kihajló

peremtöredéke. 5. Sötétszürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* kihajló, oldalán ferdén levágott *perem-* és *oldaltöredékei* (8. kép 1). 6. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *edény oldal-* és *aljtöredékei* (4 db). 7. Szürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (7 db). Az egyik töredéken bekarcolt hullámvonaldísz fut körbe. SNR 93 leletanyaga: 1. Szürkésbarna, szürke, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *perem-* és *oldaltöredékei* (6 db). 2. Szürkésbarna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* „T” alakú *perem-* és *oldaltöredékei* (2 db). 3. Sötétszürke, sötétszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem-* és *oldaltöredékei* (6 db). 4. Barna és szürke, barna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (16 db). 5. Szürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék aljtöredéke*.

43. objektum (SNR 50): Átm.: 92 x 105 cm, M.: 5–30 cm. Szabálytalan kerek alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenetlen aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. K-i szélén 35 x 50 cm-es, ovális alapú, cölöphelyszerű mélyedés figyelhető meg. Leletanyag: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (4 db). 2. *Állatsontok*.

45. objektum (SNR 59): Átm.: 65 x 80 cm, M.: 18 cm. Ny–K-i irányú, ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény belső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *perem-* és *oldaltöredéke* (15. kép 6). 2. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke*.

46. objektum (SNR 70): Átm.: 58 x 85 cm, M.: 12 cm. É–D-i irányú, ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, ovális átmetszetű *perem-* és *oldaltöredéke* (17. kép 6). A perem a furatnál az edény belső síkja felé félkörívesen kiszélesedik. A perem külső oldalának középrészén halványan bekarcolt vonal fut körbe. 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke*.

47. objektum: SNR 71 (ház) H.: 320–380 cm, Sz.: 270 cm, M.: 32–37 cm. SNR 72 (kemence) Átm.: 85 x 100 cm, M.: 5 cm. SNR 94 (hamus gödör) H.: 120 cm, Sz.: 45–120 cm, M.: 78–112 cm. SNR 100 (cölöphely) Átm.: 30 cm, M.: 74 cm. Megközelítőleg É–D-i hossz tengelyű, lekerekített sarkú téglalap alapú, kissé földbe

mélyített, letaposott padlójú ház (3. kép 2). A lakógödör egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, laza, patics- és sárga agyagszemcsés, szürke hamus humuszos betöltésű, melynek ÉK-i sarkától 40 cm-re találtuk meg a feltehetőleg kerek alaprajzú kemencét. A kemence felmenő fala és a sütőfelülete is elpusztult, csupán néhány, a tapasztás alá helyezett edénytöredék volt másodlagos helyzetben. A lakógödör D-i oldalán 170 cm hosszú, 40–80 cm széles, 20 cm magas padkát, az ÉNy-i sarkánál félkör alapú, 65 x 80 cm-es, 16 cm mély, gödörszerű kiugrást figyeltünk meg. A ház É-i, rövidebb oldalának középső részén, a kemence és az említett kiugrás között kerek alapú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, igen mély cölöplyukat bontottunk ki. A kemencétől Ny-ra, a ház oldalfala mellett helyezkedett el a Ny-i oldalán ívelten bővülő, máshol egyenesen szűkülő falú, kisebb beásásokkal tagolt aljú, hamus betöltésű hamus gödör. SNR 71 leletanyaga: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel. A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 2. Sárgásbarna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredéke* (15. kép 7). 3. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített *perem- és oldaltöredéke* (15. kép 9). 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, tetején vízszintesen levágott *perem- és oldaltöredéke*. 5. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített, külső oldalán elvékonyodó *perem- és oldaltöredéke* (16. kép 1). A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 6. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, elvékonyodó, ovális átmetszetű *peremtöredéke*. A perem a furatnál az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 7. Sárgás és szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredéke* (17. kép 7). A perem a furatnál az edény belső síkja felé enyhe csúcsban kiszélesedik. 8. Sárga és szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredékei* (2 db). 9. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *peremtöredéke* (15. kép 10). 10. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, elvékonyodó *perem- és oldaltöredéke*. 11. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő *perem- és oldaltöredékei* (2 db). 12. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok* lekerekített *pe-*

remtöredékei (7 db). 13. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* enyhén megvastagodó, tetején vízszintesen levágott *peremtöredéke*. 14. Barna, barna és szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* vízszintesen kihajló, lekerekített *perem-* és *oldaltöredékei* (9. kép 3). 15. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok oldaltöredékei* (8 db). 16. Szürkésbarna és vörösesbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (38 db). Az egyik töredéken tűzdelt, hullámvonalszerű minta figyelhető meg. 17. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék aljtöredéke*. 18. Hosszúkás, négyzetes átmetszetű, hegye felé elvékonyodó *vasszög* kör alakú fejjel (19. kép 8). 19. *Paticsdarabok, téglatöredék* és *állatcsontok*. SNR 72 leletanyaga: 1. Barna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* lekerekített *perem-* és ívelt *nyaktöredéke* (18. kép 7). A perem alatt bordadísztetés figyelhető meg. 2. Barna, barna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács oldaltöredékei* (2 db). Az egyik töredéken bearcolt hullámvonal minta figyelhető meg. 3. Barna és szürkésbarna, barna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (48 db). SNR 94 leletanyaga: 1. Barna, helyenként szürke foltos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, ovális átmetszetű *perem-* és *oldaltöredéke* (18. kép 1). A furatnál a perem az edény belső síkja felé ívesen, enyhén kiszélesedik. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredéke*. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kevés kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*. 4. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *peremtöredéke*. 5. Barna, réteges törésfelületű, erősen kormos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (15. kép 8). A perem külső oldalának közepén horonydísztetés látható. 6. Barna, külső oldalán kormozódott, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő *perem-* és *oldaltöredéke*. 7. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredékei* (2 db). 8. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredékei* (16. kép 2). 9. Barna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt horonydísztetéssel. 10. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső és belső síkja felé kiszélesedő,

lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 11. Szürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* belső füles töredéke (17. kép 8). A félköríves, vastag fülnék ovális alakú lyukat fúrtak. Külső oldalán sekélyen bekarcolt négy, egymással megközelítőleg párhuzamosan futó vonaldísz figyelhető meg. 12. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, oldalán ferdén levágott *perem- és oldaltöredéke*. 13. Szürkésbarna színű, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, egyenesen levágott *perem- és oldaltöredéke*. A vállrészen bekarcolt vonaldíszítés látható. 14. Sötétszürke, sötétszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kevés kavicsal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (16 db). 15. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* élben megtört *oldaltöredéke*. 16. Sárgásbarna és barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldal- és aljtöredékei* (2 db). 17. *Paticsdarab, téglatöredék és állatcsontok*.

48. objektum (SNR 73, SNR 152): SNR 73 (árok): Sz.: 70–165, M.: 5–50 cm. SNR 152 (árok) Sz.: 53 cm, H.: 100 cm, M.: 27–30 cm. A SNR 73 árok ÉK–DNy-i irányú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, változó szélességű és változó mélységű, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Az ÉK-i vége sekély, elkeskenyedett és lekerekített, a DNy-i vége a feltárási területen kívül folytatódott. Az árok ÉK-i végétől 18–20 méterre három szabálytalan alapú mélyedéssel, ettől kb. 6 m-re, D-re újabb két nagyméretű, sekély mélyedéssel tagolt. A középső szakaszára két kerek alapú (SNR 118, SNR 119) és egy nagyjából Ny–K-i irányú, hosszúkás ovális alapú (SNR 111) gödröt ástak. Az árok DNy-i szakaszába Ny-i irányból a SNR 155 árok torkollott. Ettől kb. 7 m-re, Ny-i irányba egy rövid, lekerekített végű árok (SNR 152) ágazott le. SNR 73 leletanyaga: *téglatöredékek* és egy őskori *edény töredéke*. SNR 152 leletanyaga: sárgásbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db).

48. objektum (SNR 111): Sz.: 70–125 cm, H.: 420 cm, M.: 170 cm. Ny–K-i irányú, hosszúkás ovális alapú, egyenes, meredek falú, egyenes aljú, laza, patics- és sárga agyagszemcsés, sötétbarna humuszos betöltésű árokszerű gödör. A gödröt a SNR 73 árokra ásták, a két objektum betöltése a nyelési szinten jól elkülönült egymástól. Leletanyag: *téglatöredékek*.

49. objektum (SNR 74): Sz.: 110–160 cm, H.: 160 cm, M.: 34–47 cm. Ny–K-i irányú, lekerekített sarkú szögletes alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú, felső részén kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos, a legalján vékony sávban hamus betöltésű gödör. A Ny-i sarkában ovális alapú mélyedés figyelhető meg. Leletanyag: 1. Sötétszürke és barna, sötétszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (6 db). 2. Sötétszürke, sötétszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék*

oldal- és aljtöredéke. 3. Feketésbarna, homokkal soványított, kézzel formált, bikónikus alakú *orsógomb* fele (19. kép 1). 4. Feketésbarna, homokkal soványított, kézzel formált, bikónikus alakú *orsógomb*, mely kis felületén sérült (19. kép 2). 5. Sötétbarna, homokkal soványított, kézzel formált, lapított, bikónikus alakú *orsógomb* (19. kép 3).

50. objektum: SNR 53 (ház) Sz.: 310 cm, H.: 330 cm, M.: 30–42 cm. SNR 75 (kemence) Átm.: 90 x 100 cm, M.: 30–32 cm. SNR 95 (bejárat) Sz.: 90 cm, H.: 106 cm, M.: 7–10 cm. SNR 101 (cölöphely) Átm.: 25 x 28 cm, M.: 52 cm. SNR 102 (cölöphely) Átm.: 20 x 30 cm, M.: 55 cm. SNR 103 (cölöphely) Átm.: 52 x 57 cm, M.: 32–50 cm. SNR 104 (cölöphely) Átm.: 35 cm, M.: 43 cm. Lekekötött sarkú négyszögletes alapú, kissé földbe mélyített, letaposott padlójú ház (4. kép 1–2). A lakógödör egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, sötétbarna, hamus humuszos betöltésű, melynek a DK-i sarkától 20 cm-re, a kötött agyagos altalajba vájták a kemencét. A nagyjából kerek alaprajzú kemence felmenő fala a nyelési szinttől 14–27 cm mélyen jelentkezett. A 85 x 90 cm-es, 1,5 cm vastag sütőfelület alatt egymástól nagy távolságba helyezett edénytöredékekből álló réteget figyeltünk meg. A kemence 23 cm széles szájnnyílása előtt, a nyelési szinttől 37 cm-re, a ház belső részén egy újabb kemencemaradványt dokumentáltunk. Ennek a kemencének csak a K-i oldalán maradt meg a felmenő fala (4. kép 3). Az 58 x 60 cm-es, 1 cm vastag sütőfelület alatt, a sárga agyagba egymástól nagy távolságba helyezett edénytöredékeket bontottunk ki. A ház É-i oldalának Ny-i részéből nyúlt ki a lekerekített végű, a ház felé lejtős aljú bejárat. A ház ÉK–DNy-i hossz tengelyében három kerek alapú, ívelten szűkülő falú, enyhén ívelt aljú cölöphelyet találtunk, melyek közül a bejárat melletti volt a legnagyobb. A DNy-i fal közepén levő cölöphelytől Ny-ra, kb. 20 cm-re egy negyedik cölöphely is megfigyelhető volt. SNR 53 és SNR 75 leletanyaga:¹⁰ 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem-* és hasvonalánál élesen megtörő *oldaltöredékei* (13. kép 5). 2. Barna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső és belső síkja felé enyhén szélesedő, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* (16. kép 7). 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*, a perem külső oldalának középrészén bekarcolt vonaldíszítéssel (16. kép 3). 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *peremtöredéke* (18. kép 2). A furatnál a perem az edény belső síkja felé enyhe ívben kiszélesedik. 5. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *perem-*

¹⁰ A SNR 53 és a SNR 75 kerámia anyaga a SNR 53 ház számán lett elcsomagolva, így a kemence és a ház leletét szétválasztani egymástól már nem lehet.

töredéke (16. kép 4). 6. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, te-tején vízszintesen, oldalán ferdén levágott *peremtöredéke* (16. kép 5). 7. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* erősen kihajló, lekerekített, külső oldalán széles horonnyal tagolt *peremtöredéke* (9. kép 1). 8. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazék* erősen kihajló, elvékonyodó, oldalán ferdén levágott *peremtöredéke* (9. kép 2). 9. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *peremtöredékei*. 10. Szürke és szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok oldaltöredékei* (2 db). 11. Szürke és barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (49 db). Az egyik töredéken halványan bekarcolt vonaldíszítés figyelhető meg. 12. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke*. SNR 53 leletanyaga: 1. Korrodált, amorf alakú *vasdarab*. 2. *Paticsdarabok, téglatöredékek* és *állatsontok*. SNR 75 leletanyaga: 1. Egyélű, egyenes hátú *vaskés* korrodált töredéke (19. kép 10).

51. objektum (SNR 60): Sz.: 47 cm, H.: 80 cm, M.: 44–53 cm. ÉNy–DK-i irányú, ovális alapú, Ny-i oldalán ívelten szűkülő, majd bővülő, máshol egyenesen bővülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga foltos, barna humuszos betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (2 db). 2. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* erősen kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* külső oldalán egyenesen levágott *peremtöredéke*. 4. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (4 db). 5. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* éles hasvonalú *oldaltöredéke*. 6. Sárgásbarna, réteges törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke* (11. kép 2). A töredék alján három alig kiemelkedő koncentrikus körgyűrű figyelhető meg. 7. Sárgásbarna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke*. 8. *Téglatöredék*.

52. objektum (SNR 61): Sz.: 45–95 cm, M.: 8–15 cm. É–D-i irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. A D-i vége elkeskenyedett és lekerekített, az É-i vége a SNR 62 árokba futott, illetve maga a SNR 61 árok kanyarodott K-i irányba. A két árok találkozására ásták az 54. szabadtéri kemence nagyméretű, ovális alaprajzú gödrét (SNR 64). Az árok É-i végétől kb. 1 m-re, egy É–D-i irányú, ovális alapú beásás (SNR 81)

figyelhető meg. Valószínűleg a SNR 61 és a SNR 62 árokszszakaszok egy kerítő árok tagjai lehettek. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, elvékonyodó *perem-* és *oldaltöredékei* (2 db). 2. Szürkésbarna és sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (7 db). 3. *Téglatöredék és állatcsontok*.

53. objektum (SNR 62): Sz.: 34–52 cm, M.: 5–10 cm. Ny–K-i irányú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Mindkét vége enyhén elkeskenyedett és lekerekített. Az árok Ny-i végétől 90 cm-re ért véget a SNR 69 kerítő árok, illetve a középső szakaszába beletorkollott a SNR 61 árok. Mindkét árokkal alkotott egy kerítő árkot. A SNR 61 és a SNR 62 találkozására ásták az 54. szabadtéri kemence nagyméretű, ovális alaprajzú gödrét (SNR 64), illetve a nevezett árok betöltésére építették a kemencét (SNR 63) is. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű *perem-* és *oldaltöredéke*. A perem a furatnál az edény belső síkja felé enyhén, ívesen kiszélesedik. 2. Barna, helyenként szürke foltos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*.

54. objektum: SNR 64 (gödör) Sz.: 200 cm, H.: 210 cm, M.: 45–64 cm. SNR 63 (kemence): Átm.: 100 cm, M.: 26–28 cm. SNR 88 (sütőfelület) Átm.: 100 cm, M.: 26–28 cm. SNR 98 (sütőfelület) Átm.: 100 cm, M.: 31–35 cm. SNR 105 (csepréteg): Átm.: 90 x 100 cm, M.: 32–36 cm. Ny–K-i hossz tengelyű, kerek alaprajzú szabadtéri kemence, melyet a SNR 61 és a SNR 62 árokra ásták (6. kép 4). Az ívelten szűkülő falú, É-i oldalán lépcsőzetes kiképzésű, ívelt, a kemence felé mélyülő aljú gödör Ny-i oldalába, a SNR 62 árok aljába vájták a kerek alaprajzú kemencét. A kemence felmenő fala nem maradt meg. A 2–3 cm vastag sütőfelület (SNR 88) alatt 4 cm vastag sárga agyagos réteget figyeltünk meg, mely alatt egy újabb, 1,5 cm vastag sütőfelület (SNR 98) jelentkezett. A legelső tapasztás alatt ritkán egymás mellé helyezett edénytöredékeket és néhány állatcsontot bontottunk ki. A kemence alja a gödör felé fokozatosan mélyült. A 38 cm széles szájnnyílásától 50 cm-re, É-ra egy 50 x 75 cm-es, ovális alapú hamus gödröt figyeltünk meg. SNR 63 leletanyaga: 1. Szürke, erősen kormozódott, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, oldalán ferdén levágott *perem-* és *oldaltöredéke*. 2. Szürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített, külső oldalán díszített, erősen sérült *peremtöredéke*. 3. Barna, sötétszürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). Az egyik darabon két egymással párhuzamosan bekarcolt vonaldíszítés figyelhető meg. 4. *Állatcsontok*. SNR 64 leletanyaga: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, lekerekített *perem-* és vállban szélesedő *oldaltöredéke*

(8. kép 3). A nyakon hullámvonal, a válltól lefelé csigavonal díszítés figyelhető meg. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke*. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény aljtöredéke*. 4. *Állatcsontok*. SNR 105 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, belülről ferdén levágott *peremtöredéke*. 2. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 3. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* ívelten kihajló, függőlegesen levágott *perem- és oldaltöredékei* (8. kép 4). Az oldaltöredékeken egymással megközelítőleg párhuzamosan futó, bekarcolt vonaldíszítés figyelhető meg. 4. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, elvékonyodó *perem- és oldaltöredékei* (5 db). Az oldaltöredékeken egymással megközelítőleg párhuzamosan futó, bekarcolt vonaldíszítés figyelhető meg. 5. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (2 db). Az oldaltöredékeken bekarcolt csigavonal díszítés figyelhető meg. 6. Barna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edény* ferdén levágott *perem-*, megvastagodó *nyak- és oldaltöredékei* (2 db). 7. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *palack* tölcseresen kiszélesedő, lekerekített *perem- és erősen összeszűkülő nyaktöredékei* (18. kép 8). A perem belső oldalának külső része enyhén felfelé ívelődik. A perem alatt bordadíszítés látható. 8. Barna, szürke törésfelületű, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke* (8. kép 5). A nyakrészen bebökődött díszítés, a válltól kezdődően bekarcolt, egymással párhuzamosan futó vonaldíszítés figyelhető meg. 9. Barna, szürkésbarna törésfelületű, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. A váll magasságában bekarcolt vonaldíszítés figyelhető meg. 10. Barna, szürke törésfelületű, erősen kormos, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (2 db). 11. Szürkésbarna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt, kónikus falú *tál* behúzott, ferdén levágott *perem- és oldaltöredéke* bekarcolt vonalköteg díszítéssel (18. kép 5). 12. Szürkésbarna, szürkésbarna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, kívül sekély bordával tagolt *perem- és oldaltöredéke*. 13. Szürkésbarna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló *perem- és oldaltöredéke*. 14. Barna, barna törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény* behúzott *peremtöredéke*. 15. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 16. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* vízszintesen kihajló, lekerekített *peremtöredékei*

(2 db). 17. Szürke, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített, kívülről sekély bordával tagolt *peremtöredéke*. 18. Sárgásbarna, réteges törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke* (10. kép 6). A töredéken két sorban megközelítőleg háromszög alakú bebökődött minta, alatta bekarcolt vonaldísz fut. 19. Barna és szürkésbarna, barna törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (28 db). Több töredéken bekarcolt csigavonal díszítés figyelhető meg. 20. Szürkésbarna és barna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazekak oldal- és aljtöredékei* (15 db). 21. *Állatcsontok*.

55. objektum (SNR 65): Átm.: 20 x 25 cm, M.: 7 cm. Szögletes alapú, egyenes, meredek falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű cölöphely. Leletanyag: Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény apró oldaltöredéke*.

58. objektum: SNR 68 (árok) Sz.: 40–85 cm, M.: 10–35 cm. SNR 177 (oszlophely) Átm.: 60 x 65 cm, M.: 32 cm. Szögletes alaprajzú, ÉNy–DK-i, majd derékszögben Ny felé forduló, megközelítőleg Ny–K-i irányú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű kerítő árok. Az átlagosan 10–16 cm mély árok Ny-i és ÉNy-i vége lekerekített. A 110 cm széles bejárata K-i irányba nézett, itt az árok mindkét vége lekerekített. A bejárat DK-i végétől 30 cm-re, enyhén ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú oszlophelyet figyeltünk meg. Az árok D-i szakaszának kanyarulatában, a bejáratától 40 cm-re, 80 x 100 cm-es, 35 cm mély beásást dokumentáltunk. SNR 68 leletanyaga: 1. Barna, szürke foltos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, elvékonyodó *perem- és oldaltöredéke* (16. kép 6). Oldaltörése a váll vonalában helyezkedik el. 2. Barna, szürke foltos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (2 db). 3. Sárgásbarna, szürke foltos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredékei* (2 db). 4. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, külső oldalán egyenesen levágott *peremtöredéke*. 5. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredéke*, a perem alatt horonydíszítéssel. 6. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső és belső síkja felé szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*. 7. Sárgásbarna, szürke foltos, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, oldalán ferdén levágott *perem- és oldaltöredéke* bekarcolt hullámvonal díszítéssel. 8. Szürkésbarna és barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (17 db). 9. Sötétszürke és barna, sötétszürke törésfelületű, homokkal

soványított, kézi korongolt *edények oldal- és aljtöredékei* (5 db). 10. *Tégla-, őrlőkő töredék és állatcsontok*. SNR 177 leletanyaga: barna, réteges törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, oldalán egyenesen levágott *perem- és oldaltöredéke* bekarcolt csigavonal díszítéssel.

59. objektum (SNR 69): Sz.: 40–60 cm, M.: 8–20 cm. ÉNy–DK-i irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok, melynek mindkét vége K-i irányba kanyarodott, majd a gépi nyesés során kikopott. Az árok DK-i vége és a SNR 62 árok Ny-i vége között 90 cm-es hiátus figyelhető meg. Valószínűleg a SNR 62 és a SNR 69 árokszakaszok egy kerítő árok részei lehettek. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* enyhén megvastagodó, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 2. Barna, szürke foltos, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 3. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal és kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. A furatnál a perem az edény belső síkja felé kiszélesedik. 4. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredéke*. 5. Szürke, belső oldalán barna, szürke törésfelületű, szemcsés, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács oldaltöredékei* (4 db). 6. Szürkésbarna és barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (8 db). 7. *Téglatöredék és állatcsontok*.

61. objektum (SNR 81): Sz.: 145 cm, H.: 240 cm, M.: 70–90 cm. É–D-i irányú, ovális alapú, É-i részén ívelten bővülő falú, D-i részén lépcsős kiképzésű, lépcsőzetes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör, melyet a SNR 61 árokba ástak. Leletanyag: 1. Szürkésbarna, belső oldalán sötét-szürke, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 2. Szürkésbarna, belső oldalán barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő, elvékonyodó *perem- és oldaltöredéke*. 3. Szürkésbarna, és barna, szürkésbarna törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). 3. *Téglatöredékek és állatcsontok*.

63. objektum: SNR 84 (ház) Sz.: 355 cm, H.: 360–370 cm, M.: 47–56 cm. SNR 96 (cölöphely) Átm.: 35 x 40 cm, M.: 55 cm. SNR 106 (cölöphely) Átm.: 22 x 24 cm, M.: 62 cm. SNR 107 (cölöphely) Átm.: 23 cm, M.: 80 cm. SNR 108 (gödör) Sz.: 50–70 cm, H.: 95 cm, M.: 70 cm. Lekerekített sarkú négyzetes alaprajzú, félig földbe mélyített, letaposott padlójú ház (3. kép 3). A lakógödör egyenesen szűkülő, majdnem meredek falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű. A ház É-i oldalának középső részén, a K-i oldalának É-i szélén és a DK-i sarkában egy-egy kerek alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú cö-

lőphelyet bontottunk ki. A ház ÉNy-i részén Ny-K-i irányú, lekerekített sarkú, enyhén trapéz alaprajzú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú ülőgödröt dokumentáltunk. SNR 84 leletanyaga: 1. Barna, külső oldalán másodlagosan kormozódott, szürke törésfelületű, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló *perem-* és *oldaltöredéke* bekarcolt hullámvonal díszítéssel. 2. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* vízszintesen kihajló, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke* bekarcolt csigavonal díszítéssel. 3. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, vízszintesen levágott *peremtöredéke*. 4. Barna, szürke foltos, réteges törésfelületű, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem-* és *oldaltöredékei* bekarcolt csigavonal díszítéssel (5 db). 5. Barna, szürke foltos és szürkésbarna, szürke törésfelületű, csillámos homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (10 db). Két töredéken bekarcolt csigavonal díszítés látható. 6. Barna, belső oldala szürke, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal-* és *aljtöredékei* (11. kép 4). Az aljtöredék közepén kör alakú, középpontjából sugárirányban futó vonalakkal ellátott (kocsikerék formájú) fenékbélyeg figyelhető meg. Az oldaldöntés külső részén vízszintesen bekarcolt vonalak futnak. 7. Barna, helyenként szürke foltos, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ferde irányú, bekarcolt vonalakkal díszített *oldal-* és *aljtöredékei* (11. kép 3). Az edény alján, onnan plasztikusan kiemelkedő, négyzethálós formájú fenékbélyeg látható. 8. Barna és szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazekak oldal-* és *aljtöredékei* (5 db). 9. Szürke, homokkal soványított, kézzel formált, bikónikus *orsógomb* (19. kép 5). 10. Szürkésbarna, homokkal soványított, kézzel formált, bikónikus, végei felé megnyúló *orsógomb* (19. kép 4). Egyik vége letörött. 11. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt edényből kialakított kisméretű, egyenetlen oldalú *orsókarika* (19. kép 6). 12. *Paticsdarabok, kötötredék* és *állatcsont*. SNR 108 leletanyaga: 1. Barna és szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). Két töredéken bekarcolt vonaldíszítés látható. 2. *Állatcsontok*.

64. objektum (SNR 85): Sz.: 25–37 cm, M.: 5–13 cm. Szögletes alaprajzú, ÉNy–DK-i, majd derékszögben megtörő és Ny-i irányba kanyarodó, megközelítőleg Ny–K-i irányú, ívelten szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű kerítő árok. A Ny-i végére a SNR 87 gödröt, az ÉNy–DK-i szakaszára a SNR 86 gödröt ásták. Az árok egyes szakaszain annyira sekély, hogy a gépi munka során elpusztult. Leletanyag: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő *peremtöredéke*. 2. Barna, szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, kívülről tagolt *peremtöredéke*. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső

síkja felé enyhén szélesedő *peremtöredéke*. 4. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). 5. *Téglatöredék és állatcsontok*.

66. objektum: SNR 87 (gödör) Sz.: 265 cm, H.: 655 cm, M.: 15–18 cm. SNR 110 (gödör) Sz.: 60 cm, H.: 90 cm, M.: 21 cm. ÉK–DNY-i tengelyű, hosszúka ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, laza, humuszfoltos, barna homokos betöltésű gödör, melyet a SNR 85 árok NY-i végére ástak. DNY-i szélén ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú gödört figyeltünk meg. SNR 87 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*, a váll magasságában ferde irányú, körömbecsipkedett mintasorral (8. kép 6). 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény* kihajló, elvékonyodó *perem-* és *oldaltöredéke*. 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*. 4. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*. 5. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredéke*. Belső oldalán, a furatnál a perem az edény belső síkja felé enyhén kiszélesedik. 6. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső és belső síkja felé enyhén kiszélesedő, lekerekített *perem-* és *oldaltöredéke*. A furatnál a perem az edény belső síkja felé enyhe ívben kiszélesedik. 7. Barna, külső oldalán kormozódott, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* lekerekített *peremtöredéke*. A furatnál a perem az edény belső síkja felé ívben kiszélesedik. 8. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, lekerekített *peremtöredéke*. A furatnál a perem az edény belső síkja felé ívben kiszélesedik. 9. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (5 db). 10. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* megtörtő hasvonalú *oldaltöredéke*. 11. *Téglatöredék és állatcsontok*. SNR 110 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db). 2. *Téglatöredék és állatcsontok*.

67. objektum: SNR 89 (gödör) Sz.: 135 cm, H.: 150 cm, M.: 8–15 cm. SNR 117 (cölöphely) Átm.: 38 x 46 cm, M.: 13–16 cm. ÉNY–DK-i tengelyű, lekerekített sarkú téglalap alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. A DNY-i sarkában ovális alapú, egyenes meredek falú, ívelt aljú cölöphely volt, melynek felszínén, a nyelési szinten téglatöredékeket bontottunk ki. SNR 89 leletanyaga: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* enyhén megvastagodó, vízszintesen levágott *peremtöredéke*. 2. Sárgásbarna és barna, szür-

ke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (5 db). 3. *Téglatöredékek*.

68. objektum (SNR 97): Sz.: 35–70 cm, M.: 2–25 cm. DNy-ÉK-i irányú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyag- és paticszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. Mindkét vége elsekélyesedett és lekerekített. Az árok középső részére ásták a SNR 99 gödröt. A K-i végétől közvetlen D-re ért véget a SNR 112 árok, mellyel talán egy kerítő árkot alkothatott. Leletanyag: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő *perem- és oldaltöredéke*. 2. Barna, réteges törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* oldaltöredéke. 3. Barna, réteges törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke* bekarcolt vonaldíszítéssel. 4. *Téglatöredék*.

69. objektum (SNR 99): Sz.: 260 cm, H.: 420 cm, M.: 60–73 cm. ÉK-DNy-i irányú, lekerekített sarkú, szabálytalan téglalap alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, felső részén laza, sárga agyag- és paticszemcsés, fekete humuszos, alatta laza, paticszemcsés, barna homokos betöltésű gödör. A SNR 97 árok középső szakaszára ásták. Leletanyag: 1. Sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény oldaltöredéke*. 2. *Tégla-, ör-lőkő töredék és állatsont*.

71. objektum (SNR 112): Sz.: 55–60 cm, M.: 14–30 cm. ÉNy-DK-i irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, fekete agyagos humuszos betöltésű árok. A gépi munka során az árok középső szakasza és a két vége sérült. Elképzelhető, hogy a SNR 97 és a SNR 112 árok egy kerítő árok két szakasza volt. Leletanyag: 1. Szürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács oldaltöredéke*. 2. *Téglatöredék és állatsontok*.

72. objektum: SNR 113 (cölöphely) Átm.: 24 x 32 cm, M.: 12 cm. SNR 114 (cölöphely) Átm.: 30 x 37 cm, M.: 10 cm. A SNR 113 enyhén ovális alapú, ívelten szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, szürke humuszos betöltésű cölöphely. Ettől ÉNy-ra, 230 cm-re került elő a SNR 114 ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, szürke humuszos betöltésű cölöphely. SNR 113 leletanyaga: sárgásbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke*.

77. objektum: SNR 122 (ház) Sz.: 250 cm, H.: 335 cm, M.: 14–22 cm. SNR 124 (kemence): Átm.: 65 x 70 cm, M.: 8 cm. SNR 133 (omladék) Sz.: 75 cm, H.: 100 cm, M.: nyelési szinttől 8 cm-rel magasabban. SNR 134 (gödör) Sz.: 55–72 cm, H.: 126 cm, M.: 27–48 cm. SNR 135 (cölöphely) Átm.: 25 x 36 cm, M.: 40–51 cm. SNR 145 (cölöphely) Átm.: 24 x 30 cm, M.: 28 cm. SNR 153 (sü-tőfelület) Átm.: 40 x 45 cm, M.: 10–16 cm. ÉNy-DK-i irányú, lekerekített sarkú négyzetes alaprajzú, félig földbe mélyített ház, melynek alján letaposott padlót nem figyeltünk meg (5. kép 1–2). A ház É-i sarkából sekély, háromnegyed kör alapú nyúlvány emelkedett ki. A lakógödör egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött,

sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű. A ház DK-i sarkától 60 cm-re Ny-ra, az oldalfalhoz egy kisméretű, kerek alaprajzú kemencét építettek. A kemence felmenő fala nem maradt meg, a sütőfelülete rossz megtartású. A 30 cm széles szájnnyílása ÉNy-i irányba nézett, előtte tégl-, őrlőkő- és bogrács-töredékekből álló omladékot bontottunk ki. Az omladék már a gépi nyeséskor magasabban jelentkezett, mint az objektumfoltok. A töredékek alatt, a ház aljától néhány cm-re hiányos, rossz megtartású, 1–2 cm vastag sütőfelületet találtunk. Egyik sütőfelület tapasztás alatt sem figyeltünk meg edénytöredékekből álló réteget. A ház rövidebb oldalainak középső részén egy-egy cölöphelyet dokumentáltunk. Mindkét cölöplyuk külső íve a ház oldalfalán kívül esett. A Ny-i falnál levő cölöphely kerek alapú, ívelten szűkülő falú és egyenes aljú volt. A K-i falnál téglalap alapú, K-i részén egyenesen szűkülő, Ny-i részén egyenesen bővülő, tagolt aljú, a ház belseje felé ferde ívű cölöphely került elő. Az ÉNy–DK-i irányú, hosszúkás ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú üllögödör Ny-i szélét a SNR 145 cölöphelyre ásták. A gödör két szélén félkör alakban sekélyebb mélyedés figyelhető meg, mely valószínűleg az üllőrész lehetett. SNR 133 leletanyaga: 1. Barnászvörös, koromfoltos, apró kavicsal és homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* 17 darabból ragasztott *perem- és oldaltöredéke* (12. kép 3). A perem az edény külső és belső síkja felé kiszélesedő és a széle közelében átfúrt. 2. Vörösesbarna, belül barna, sötétszürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt bogrács *oldaltöredékei* (2 db). 3. *Őrlőkő-, téglatöredékek és állatcsontok*.

78. objektum: SNR 123 (ház) Átm.: 350 x 350 cm, M.: 52–66 cm. SNR 138 (cölöphely) Átm.: 20 x 28 cm, M.: 80 cm. SNR 139 (gödör) Sz.: 48 cm, H.: 96 cm, M.: 91–97 cm. SNR 140 (cölöphely) Átm.: 40 cm, M.: 72 cm. SNR 141 (cölöphely) Átm.: 27 cm, M.: 81 cm. SNR 142 (cölöphely) Átm.: 28 cm, M.: 78 cm. SNR 144 (állati vázmaradvány) Sz.: 10–30 cm, H.: 118 cm, M.: 20 cm. SNR 146 (cölöphely) Átm.: 14 x 17 cm, M.: 70 cm. SNR 147 (kemence) Átm.: 55 x 58 cm, M.: 72–74 cm. SNR 148 (cölöphely) Átm.: 25 cm, M.: 82 cm. SNR 149 (gödör) Sz.: 55 cm, H.: 105 cm, M.: 82–93 cm. ÉK–DNy-i tengelyű, lekerekített sarkú négyszögletes alaprajzú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyag- és paticszemcsés, sötétbarna humuszos betöltésű ház (5. kép 3). Ny-i részén, 50–60 cm-es felületen 0,8 cm vastag, szürke padló részletét figyeltük meg. A lakógödört félig az egykori járószintbe ásták, az ÉNy-i sarkába, a ház oldalfalaiból nem kiemelkedő, kisméretű, kerek alapú kemencét vájtak úgy, hogy a ház sarkában meghagytak egy agyagtömböt. A kemence teljes boltívet a nyesési szinttől 32 cm-re találtuk meg. A sütőfelület egy része csak a 40 x 48 cm-es, ovális alakú, D-i irányba néző szájnnyílásnál maradt meg, a kemence belső részén tapasztást nem találtunk. A kemence szájnnyílásától közvetlen K-re kisméretű, kerek alapú cölöphelyet, illetve a ház ÉNy–DK-i hossz tengelyében további három, kerek alapú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú cölöplyukat bontottunk ki. A két oldal középső részén kibontott cölöphelyek egy vonalban, a ház közepén levő, ettől a tengelytől kb. 20 cm-re,

Ny-ra helyezkedett el. A D-i oldalfal melletti cölöplyuktól – melynek egy kis része a ház oldalfalán kívül esett – közvetlen Ny-ra egy újabb, a többitől nagyobb méretű cölöphelyet, illetve a SNR 139 gödör ÉNy-i széle mellett egy újabb cölöphelyet bontottunk ki. A ház Ny-i felében egy ÉNy-DK-i, ettől É-ra, 60 cm-re egy Ny-K-i irányú, ovális alapú gödröt találtunk. Mindkét gödör egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú és humuszos betöltésű volt. A nagyobb méretű gödör három cölöphely között helyezkedett el. SNR 123 leletanyag: 1. Vörösesbarna, fekete törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *tál* behúzott, vízszintesen levágott *peremtöredéke*, a külső oldalán körbefutó, bekarcolt vonaldíszítéssel (18. kép 6). 2. Vörösesbarna, sötétszürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edény* megvastagodó, lekerekített *peremtöredékei* bekarcolt vonaldíszítéssel. 3. Világosbarna, barnásszürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (10 db). Négy töredéken bekarcolt vonaldíszítés figyelhető meg. 4. Vörösesbarna, sötétszürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács oldaltöredéke*. 5. *Őrlőkő töredékek és állatcsontok*. SNR 144 leletanyaga: *állatcsontok*. SNR 147 leletanyaga: *állatcsontok*. SNR 149 leletanyaga: 1. Világosbarna, réteges törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* erősen kihajló, oldalán ferdén levágott *peremtöredéke*. 2. Világosbarna, fekete törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény belső síkja felé kiszélesedő, külső oldalán levágott *peremtöredéke*. A töredék egy helyen átfúrt, itt a perem az edény belső síkja felé ívesen kiszélesedik. 3. Vörösesbarna, réteges törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldaltöredékei* bekarcolt csigavonal díszítéssel (2 db). 4. *Állatcsontok*.

82. objektum: SNR 136 (gödör) Sz.: 120–170 cm, H.: 170 cm, M.: 17–34 cm. SNR 137 (kemence) Átm.: 100 x 130 cm, M: 10–14 cm. SNR 150 (hamus gödör) Átm.: 60 x 70 cm, M.: 65 cm. SNR 164 (sütőfelület) Átm.: 95 x 145 cm, M.: 2–13 cm. Ny-K-i hossz tengelyű, lekerekített sarkú trapéz alaprajzú, egyenesen szűkülő falú, enyhén ívelt aljú, kötött, sárga agyag- és paticsszemcsés, fekete humuszos, a kemencéhez közeli részén koromsávós, hamus betöltésű gödör (6. kép 5). Az előtér gödör K-i részének középső részéhez építették az enyhén ovális alaprajzú kemencét, melynek a 2–3 cm magas felmenő fala a járószinttől 25–30 cm-re már megfigyelhető volt. A 3 cm vastag sütőfelület egy része hiányos, a gödör felé fokozatosan mélyül. A tapasztás alatt kis közökkel egymás mellé helyezett fazék- és bográcstöredékekből álló réteget figyeltünk meg. A kemence 60 cm széles szájnyílása előtt 25 x 60 cm-es padka figyelhető meg. A gödör DNy-i sarkánál 30 cm átmérőjű, kerek alapú, sekély mélyedés, talán cölöphely volt. Az ÉNy-i sarokban helyezkedett el a kerek alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú, hamus betöltésű hamus gödör. SNR 136 leletanyaga: 1. Vörösesbarna, homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé megvastagodó, oldalán függőlegesen levágott, tetején lekerekített *peremtöredéke*. 2. Vörösesbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvas-

tagodó, vízszintesen kihajló *peremtöredéke*. 3. Barna és vörösesbarna, barnásszürke törésfelületű, homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (8 db). Három töredéken bekarcolt vonaldíszítés látható. 4. Barnásvörös, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék aljtöredéke*. 5. *Téglatöredék és állatcsont*. SNR 137 leletanyaga: 1. Barna, sötétszürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (3 db). 2. Vörösesbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *bogrács* élesen megtörő hasvonalú *oldaltöredéke*. SNR 150 leletanyaga: 1. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db). 2. *Paticsdarabok és állatcsont*. SNR 164 leletanyaga: 1. Barna színű, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 2. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* kihajló, lekerekített, fedőhornyos *peremtöredékei* (10. kép 4–5). 3. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal és kavicssal soványított, kézi korongolt *fazék* kihajló, lekerekített *perem- és oldaltöredéke*. 4. Szürke és barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (169 db). Egy töredéken bekarcolt hullámvonal, két töredéken bekarcolt hullám- és csigavonal, 8 töredéken bekarcolt csigavonal díszítés figyelhető meg. 5. Barna, réteges törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bográcsok oldaltöredékei* (17 db). Az egyik töredéken bekarcolt hullámvonal díszítés látható. 6. Szürke, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edény aljtöredéke*. 7. Barna és szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldal- és aljtöredékei* (36 db). Két oldaltöredéken bekarcolt hullámvonal díszítés látható.

85. objektum (SNR 155): Sz.: 60 cm, M.: 14 cm. Ny–K-i irányú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos betöltésű árok. A K-i vége a SNR 73 széles árokba torkollott, a Ny-i vége a gépi nyesés után eltűnt. Leletanyag: 1. Barnásvörös, réteges törésfelületű, csillámos homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *perem- és koromfoltos oldaltöredékei* (3 db). 2. Vörösesbarna, sötétszürke törésfelületű, homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *fazék* vízszintesen kihajló, lekerekített *perem-, oldal- és aljtöredéke* (9. kép 6). A fenékrészén, ferdén elhelyezkedő plasztikus borda, fenékbélyeg részlete látható. 3. Vörösesbarna, homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *bogrács* megvastagodó, lekerekített *peremtöredéke* ferde irányú furat részletével. 4. Vörösesbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *fazék* kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 5. Vörösesbarna, réteges törésfelületű, csillámos homokkal és apró kavicssal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (9 db). 6. *Téglatöredék és állatcsont*.

95. objektum (SNR 166): Átm.: 75 x 82 cm, M.: 18–21 cm. Kerek alapú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, kötött, sárga agyagszemcsés, fekete humuszos, középső részén félkör alakban faszenes, hamus betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Vörösesbarna, barnásszürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* erősen kihajló, külső oldalán ferdén levágott *perem-* és *válttöredéke*. A vállrészen bekarcolt csigavonal díszítés látható (9. kép 4). 2. Vörösesbarna, réteges törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazekak oldaltöredékei* (6 db). Négy töredéken bekarcolt csigavonal díszítés látható. 3. Vörösesbarna, sötétszürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke*. Az oldaltöredéken bekarcolt csigavonal díszítés, az edény alján fenékbélyeg részlete látható. 4. Vörösesbarna, réteges törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazék aljtöredéke*.

96. objektum (SNR 167): Átm.: 160 cm, M.: 10–15 cm. Kerek alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú, kötött, sárga agyag- és paticszemcsés, fekete humuszos betöltésű gödör. Leletanyag: 1. Vörösesbarna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, külső oldalán, ferdén levágott *perem-* és *oldaltöredékei* (3 db). A váll részekén bekarcolt, csigavonal díszítés látható. 2. Vörösesbarna, sötétszürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, tetején élben végződő *perem-* és *oldaltöredékei* (10. kép 1–2). A perem belső oldalán bekarcolt hullámvonal, a nyak részen bekarcolt, egymást metsző hullámvonalak futnak körbe.¹¹ 3. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, lekerekített *peremtöredéke*. 4. Barna, barna törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, ferdén levágott *peremtöredéke*. 5. Barna és vörösesbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazekak oldaltöredékei* (24 db). Az egyik töredéken ferde irányú bevagdalt (10. kép 7), 17 töredéken bekarcolt csigavonal díszítés látható. 6. Vörösesbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredékei*. Az oldaltöredékeken bekarcolt csigavonal díszítés látható (3 db). 7. Világosbarna, sötétszürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék aljtöredéke*. 8. Vörösesbarna, szürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *fazék aljtöredéke*. 9. *Téglatöredék* és *állatcsontok*.

100. objektum (SNR 171): Sz.: 63 cm, H.: 80 cm, M.: 12–18 cm. Megközelítőleg Ny–K-i irányú, lekerekített sarkú téglalap alapú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, laza, sárga agyag- és paticszemcsés, barna humuszos betöltésű gödör. Leletanyaga: 1. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé szélesedő *perem-* és *ol-*

¹¹ Ehhez a fazékhoz tartozó töredék került elő a 102. házba ásott SNR 178 gödörből (ltsz.: 2009.28.897.).

daltöredéke. A töredék oldalának alsó részén 0,5 cm átmérőjű fúrt lyuk figyelhető meg. 2. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács oldaltöredékei* (2 db). 3. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edény apró oldaltöredéke* bekarcolt vonaldíszítéssel. 4. *Téglatöredék és állatcsontok*.

101. objektum (SNR 172): Sz.: 65 cm, H.: 85 cm, M.: 10–14 cm. Ny–K-i irányú, ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú, laza, sárga agyag- és paticsszemcsés, barna humuszos betöltésű gödör. Leletanyaga: 1. Barna és szürke, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (2 db). 2. *Téglatöredék*.

102. objektum: SNR 173 (ház) Átm.: 250 x 270 cm, M.: 10–27 cm. SNR 178 (gödör) Sz.: 140 cm, H.: 190 cm, M.: 37–60 cm. SNR 179 (cölöphely) Átm.: 18 cm, M.: 9 cm. Lekerekített sarkú négyszögletes alaprajzú, egyenesen szűkülő falú, egyenes aljú, laza, sárga agyagszemcsés, barna humuszos betöltésű épület (5. kép 4). A félig földbe mélyített épület ÉNy-i sarkán kívül kisméretű, kerek alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú, sekély cölöphelyet figyeltünk meg. Az objektum ÉK-i felében ÉNy–DK-i irányú, K-i oldalán lépcsőzetesen szűkülő, máshol ívelten szűkülő falú, tagolt aljú gödröt bontottunk ki. SNR 173 leletanyaga: 1. Barna, koromfoltos, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt, az edény külső síkja felé szélesedő, lekerekített peremű *bogrács* (12. kép 2). A hasvonala az alsó harmadban helyezkedik el, a perem a négy furatnál az edény belső síkja felé félkörívesen kiszélesedik. A perem külső oldalán horonydíszítés látható. 2. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső síkja felé enyhén szélesedő, szögletes átmetszetű *perem- és oldaltöredéke* (13. kép 4). A hasvonalánál enyhe élben ívesedik. 3. Barna, szürke törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső íve felé szélesedő, szögletes átmetszetű *perem- és oldaltöredéke*. 4. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény külső íve felé szélesedő, függőlegesen levágott *perem- és oldaltöredéke*. 5. Barna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács* az edény belső síkja felé szélesedő *peremtöredékei* vörös festés nyomával (18. kép 3). A fűlnél a perem az edény belső síkja felé csücskösen szélesedik ki. 6. Barna, szürke törésfelületű, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt *fazék* ívelten kihajló, külső oldalán ferdén levágott *perem- és oldaltöredékei* (9. kép 5). A vállon két sorban 2 cm hosszúságú vízszintes rovátkolások láthatók. 7. Barna, réteges törésfelületű, koromfoltos, durva szemcséjű homokkal soványított, kézi korongolt, kónikus falú *tál* enyhén behúzott, vízszintesen levágott *perem- és oldaltöredékei* (18. kép 4). 8. Barna és szürkésbarna, szürke törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (15 db). Három töredéken ferde irányú bevagdalt-, további három töredéken bekarcolt csigavonal díszítés látható. 9. Szürkésbarna, szürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi

korongolt *bogrács oldaltöredéke*. 10. Szürkésbarna, sötétszürke törésfelületű, szemcsés homokkal soványított, kézi korongolt *fazék oldal- és aljtöredéke*. 11. Egyélű, egyenes hátú, középső nyélállású *vaskés penge- és nyélnyúlványának töredéke* (19. kép 9). A nyéltüske a vége felé fokozatosan elkeskenyedik, a penge hegye hiányzik. 12. *Téglatöredék és állatcsont*. SNR 178 leletanyaga: 1. Barna, sötétszürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal soványított, kézi korongolt *fazék ívelten kihajló, ferdén levágott peremtöredéke* (10. kép 3). A belső oldalán sekélyen bekarcolt, szabálytalan hullámvonal díszítés látható.¹² 2. Világosbarna, fekete törésfelületű, homokkal soványított, kézi korongolt *bogrács megvastagodó, tetején vízszintesen levágott, oldalán lekerekített peremtöredéke*. 3. Vörösésbarna, barnásszürke törésfelületű, koromfoltos, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bogrács enyhén kiszélesedő peremtöredéke*, a perem alatt mélyen bekarcolt, széles horonydíszítéssel. A furatnál a perem az edény belső síkja felé kiszélesedik. 4. Barna, sötétszürke törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *edények oldaltöredékei* (4 db). Két töredék vállrészén bekarcolt, szabálytalan hullámvonal díszítés látható. 5. Vörösésbarna, réteges törésfelületű, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt *bográcsok oldaltöredékei* (2 db). 6. *Téglatöredék és állatcsont*.

103. objektum (SNR 174): Sz.: 340 cm, H.: 400 cm. Kerek alapú, egyenesen szűkülő falú, kötött, sárga agyagsávós, fekete agyagos humuszos betöltésű kút. A bontás során kb. 60 cm mélységben már feltört a talajvíz, így az objektum bontását nem folytattuk. Leletanyag: *téglatöredék és állatcsont*.

Szórványként, a gépi nyesés során került elő egy vörösésbarna, homokkal és apró kavicsal soványított, kézi korongolt, ívelten kihajló, lekerekített peremű, vállánál kiszélesedő, feneke felé összeszűkülő *fazék* (11. kép 1). Vállán két sorban bekarcolt hullámvonal díszítés látható.

Objektumok értékelése

Lakó- és gazdasági épületek

A lelőhelyen öt ház (42., 47., 50., 77., 78. obj.) és két egyéb funkciójú épület (63. és 102. obj.) került elő. A feltárt területen az említett épületek egymástól kisebb-nagyobb távolságokra, szórta helyezkedtek el (2. kép). A felület ÉNy-i részén a 42. ház (3. kép 1), a többitől távolabb került elő, környezetében, 3–5 méteres távolságra két hasonló korú gödröt és két kerítő árkot találtunk. A 42. háztól DK-re, kb. 14 m-re helyezkedett el a 47. és az 50. ház, melyek egymástól 3 m-re voltak (3. kép 2; 4. kép 1–2). A két ház közelében csak egy szögletes alaprajzú Árpád-kori gödröt tártunk fel. Az említett háztól DK-re újabb két ház, a 77. és a

¹² Ehhez a fazékhoz tartozó peremtöredékek a 96. gödörből (SNR 167) kerültek elő (ltsz.: 2009.28.870.).

78. objektum jelentkezett, melyek egymástól 9 m-re feküdtek (5. kép 1–3). A háztól közvetlenül DK-re rézkori sírokat, illetve azoktól ÉNy-ra, 3–4 m-re ismeretlen korú cölöphelyeket tártunk fel. A 78. háztól K-re, néhány méterre egy Árpád-kori kerítő árok és egy arra ásott szabadtéri kemence került felszínre. A 102. épület a 78. háztól 20 m-re, ÉK-re, egy szögletes alaprajzú kerítő árok belső oldalán, a 63. épület pedig a felület ÉK-i szélén, minden egyéb objektumtól távol került elő (5. kép 4; 3. kép 3).

Minden ház lakógödrt az egykori járósíntbe mélyítették. Két ház gödre szabályos négyzet, háromélekű sarkú téglalap alapú, hossz tengelyük az előkerült cölöphelyek alapján ÉNy–DK-i volt. A házak gödrének alapterülete 8,3–12,2 m² között változott, azonban a házak tényleges belső tere a tető alapterülete miatt ennél tágasabb lehetett.¹³ Három házban (42., 47., 50. obj.) találtuk meg a keményre letaposott szürke vagy szürkés-sárga színű, 1–1,5 cm vastag agyagos padlót, azonban sehol sem figyeltük meg azt, hogy megújították volna őket.

Minden házban találtunk agyagkemencét, melyek helye, alakja és készítési módja több esetben eltért egymástól. A kemencéket a házak valamelyik sarkától 20–60 cm-re, a 42. házban az ÉK-i, a 47. házban az ÉNy-i, a 78. házban az É-i, az 50. és a 77. házban a DK-i sarkok közelében, a házon kívül építették meg. Ezekből egyedül a 78. házban kibontott kemence tért el, melyet a ház belső részén találtunk meg. Ebben az esetben a ház gödrének kiásásakor egy agyagtömböt hagytak meg a sarokban, melybe belevájták a kemencét. A kemencék közül ez került elő a legjobb állapotban, a boltozata a nyelési szinttől 32 cm mélyen jelentkezett.¹⁴ A többi, épített kemence felmenő fala vagy egyáltalán nem maradt meg, vagy csak 10–15 cm magasságig tudtuk kibontani őket.¹⁵ A 78. házban feltárt kemence jó megtartású, a szájnnyílása 40 x 48 cm átmérőjű volt. Minden kemence alját kitapasztották. A vörösrre átégett, a kemence szájnnyílása felé lejtő, 1–2 cm vastag sütőfelületek alatt a 42., a 47. és az 50. ház kemencéiben edénytöredékekből álló réteget figyeltünk meg, melyet a jobb hőmegtartás érdekében helyeztek a tapasztás alá. A sütőfelületek alatt fazékhoz és bográcshoz tartozó töredékeket találtunk. A 78. ház vájt kemencéjének alján csak a szájnnyílás előtt égett át a tapasztás, a kemence hátsó részén nem. A kemencék általában 90–100 cm átmérőjűek voltak, ennél csak a 77. és a 78. házban levőek voltak kisebbek.

Három házban (42., 50., 77. obj.) két-két kemencét is dokumentáltunk. A 42. házban a ház falához épített kemence szájnnyílása előtt egy ÉNy–DK-i irányú, ovális alaprajzú, 1–2 cm vastag sütőfelületet bontottunk ki, mely alatt egy 55 cm átmérőjű

¹³ Az Árpád-kori veremházak rekonstrukciójával Sabján Tibor is foglalkozott. Véleménye szerint, ha a ház széleire 45 fokos szögben támaszkodó tetőszerkezete lett volna a házaknak, akkor azokat alacsony magasságuk miatt nem lehetett volna használni. Ha azonban a nyeregteret nem a verem szélére, hanem attól egy-egy méterre támaszkodik a felszínre, akkor maga a lakótér és a ház belmagassága is megnő (SABJÁN 1999. 131–132. 1, 2. kép).

¹⁴ A 78. ház alja a nyelési szinttől 52–66 cm, a többi ház alja 10–40 cm mélyen került elő.

¹⁵ A kemencék nagymértékű pusztulása az intenzív talajműveléssel hozható összefüggésbe.

felületen a tapasztás alá helyezett cserépréteget figyeltünk meg. Az edénytöredékeket a ház padlójára helyezték. A 77. házban levő külsőkemence szájnnyílásától É-ra, a ház DK-i sarkában téglából és őrlőkő töredékekből álló omladékot figyeltünk meg, mely már a nyelési szinttől 8 cm-rel magasabban jelentkezett (5. kép 2). A kő- és téglatöredékek alatt, a ház aljától néhány cm-re, egy 40 x 45 cm-es felületen 1–2 cm vastag, hiányos sütőfelületet találtunk. Az egykori kemence boltívet téglala- és őrlőkő töredékekből készítették. Az 50. házban a külsőkemence szájnnyílása előtt, a ház aljától néhány cm-re egy újabb, 58 x 60 cm átmérőjű kemencét találtunk (4. kép 3). A kemencének csak a K-i felmenő fala maradt meg, a sütőfelülete alá edénytöredékeket helyeztek. Mindhárom esetben a házak oldalfalához épített kemencék voltak a korábbiak, melyeket beomlásuk után nem újítottak fel, hanem a régi kemence elé, a lakótér sarkába egy újat építettek. Ehhez hasonló megoldást figyeltük meg Gyál 10. lelőhelyen¹⁶ és Salgótarján-Márkházpuszta II. lelőhelyen¹⁷ is. Az egyazon házhoz tartozó kemencék használatának időrendjét a sütőfelületük alá helyezett edénytöredékek alapján sajnos nem lehet meghatározni, mivel a 42. ház kemencéinek sütőfelülete alatt hasonló edénytípusokat (pl. „T” alakú bogrács peremtöredékeket) találtunk. A bemutatott kemencék között nagyobb számban található meg az agyagkemencék és csak egyetlen kőből, illetve téglából épített kemencét dokumentáltunk. Ezzel a megfigyeléssel ismét megerősítjük azt az elképzelést, hogy az agyag- és a kőkemencék építése nem természetföldrajzi és nem etnikai tényezőkkel függ össze, hanem az egyszerűbb, praktikusabb építési technikákat követték.¹⁸ A makóihoz hasonló, 18–20 őrlőkő töredékből épített kemencét dokumentáltak a Vecsés 67. számú lelőhelyen, a 619. házban is.¹⁹

A kemence szájnnyílása előtt kialakított hamus gödröt csak a 47. házban figyeltük meg. A gödör szabálytalan alapú volt, alját több beásással tagolták.

Takács Miklós háromféle háztípust különböztetett meg az alapján, hogy milyen lehetett az egykori házak tetőszerkezete. Az első csoportba a cölöphely nélküli, a második csoportba az aszimmetrikusan, a harmadikba a szimmetrikusan kiásott cölöphelyes házakat sorolta. Az aszimmetrikus helyzetben megfigyelt, a ház aljába ásott cölöphelyek esetében felhívta a figyelmet arra, hogy egyes cölöplyukak későbbi javítások vagy átalakítások nyomai is lehettek.²⁰ A legáltalánosabban elterjedt megoldást a legegyszerűbb formában a 77. házban figyeltük meg, ahol a cölöplyukakat a ház rövidebb oldalainak középvonalába ásták (5. kép 1). Csak ennél a háznál fordult elő, hogy mindkét cölöphely külső íve a ház jelentkezési szintjétől kezdve félig a ház oldalán kívül esett.²¹ Valószínűleg hasonló lehetett a 47. ház tetőszer-

¹⁶ SIMONYI 2003. 359. 14. kép.

¹⁷ FARKAS 2005. 272.

¹⁸ BÁLINT 2003b 112–113.

¹⁹ RÁ CZ 2005. 302.

²⁰ TAKÁ CS 2001. 33–34.

²¹ Sarud-Pó cstöltés lelő helyen öt Árpád-kori házat tártak fel, melyek közül négyben a rövidebb oldalak középtengelyében levő cölöphelyek fele a ház oldalfalán kívül estek (SZABÓ 1975. 3–6. kép).

kezete is, itt azonban csak a ház ÉNy-i oldalán bontottunk ki cölöphelyet, a vele szemközti oldalon levőnek csak egy kis íve maradt meg (3. kép 2). Az 50. házban, a középvonalban két szelemenágas között, a ház középső részén egy harmadik cölöp helyét is dokumentáltuk (4. kép 1). Eredetileg ez a ház is az előzőekhez hasonló tetőszerkezetű volt, mivel a középső cölöplyuk a két szélső cölöphely közötti tengelytől 20 cm-re, K-re helyezkedett el. A házban a DK-i oldalán levő cölöphelytől 20 cm-re, Ny-ra egy újabb cölöphelyet is megfigyeltünk. Ezek alapján feltételezhető, hogy a ház tetőszerkezetét az idők folyamán még két helyen is alá kellett támasztani. A 78. házban összesen hat cölöphelyet találtunk, melyek közül az ÉNy-i és a DK-i oldalak közepén levő egy-egy cölöphely helyezkedett el egy tengelyen (5. kép 3). A DK-i cölöphely külső íve a ház oldalán kívül esett, és már a ház jelentkezési szintjétől bontható volt. A középvonaltól Ny-ra, kb. 20 cm-re, a ház közepén egy, ettől DNy-ra, 50 cm-re egy újabb, illetve a DK-i oldalfalnál levő cölöphely mellett közvetlen egy és a kemence szájnnyílásától DK-re egy kisméretű cölöplyukat bontottunk ki. Ebben az esetben nem biztos, hogy minden cölöphely a sérült tető alátámasztásának nyoma. Elképzelhető, hogy a kemence melletti, a ház ÉK-i oldalánál levő cölöphely az egykori bejárat helyére utal. A 42. házban az eddigiektől eltérő mennyiségű és elhelyezkedésű cölöphelyet tártunk fel (3. kép 1). Három cölöphely, melyek közül a két szélső ovális alakú volt, a ház Ny-i oldalfala mellett, egymástól 90–90 cm-re került elő. A szélső cölöplyukak a ház sarkától 20–20 cm-re voltak. A ház D-i oldalának majdnem a középső részén és a DK-i sarkában egy-egy cölöphely került elő. Az előbb említett cölöphely mind közül a legmélyebb volt, mely valószínűleg a bejáratral függ össze. A ház É-i részében, a padlón előkerült kemence mellett egy kerek, a kemencétől 40 cm-re, Ny-ra egy szögletes alapú cölöphelyet figyeltünk meg. A ház D-i és DK-i felében kibontott, szabálytalan alapú mélyedések szerepe kérdéses, az ásató cölöphelyeknek határozta meg. Ennél a háznál az eddigiektől eltérő tetőszerkezettel kell számolnunk, mely részben a Kiszombor-Nagyszentmiklósi úti lelőhelyen előkerült, 82. építményhez hasonlít.²² Ennél a háznál azonban szabályos rendben, a ház oldalfalai előtt helyezkedett el a tíz cölöphely.²³ Ehhez hasonló, a ház minden oldalán elhelyezkedő cölöpökből álló házat tártak fel Szajol-Tenyőhalmon is.²⁴ A makói ház esetében a fent említett házaktól eltérően ez a szabályosság csak részben volt megfigyelhető.

Bejáratot a 42. és az 50. házban figyeltünk meg, mely a házak rövidebb oldaláról nyílt. A 42. házban 40–85 cm széles és 130 cm hosszú, lekerekített végű, hosszúkás, ovális alapú bejáratot dokumentáltunk. Az 50. házban a bejárat 90 cm széles és 106 cm hosszú volt. A bejáratok mindkét esetben a kemencével átellenes sarkokkal szemben helyezkedtek el, a házon kívül eső végeik lekerekítettek voltak,

²² BÁLINT 2003a 1. kép.

²³ BÁLINT 2003a 333–334.

²⁴ PINTÉR 2000. 2. kép; A 2. házban az oldalfalak mentén hat cölöplyukat tártak fel, de valószínűleg hét volt eredetileg, ám ezek közül egyet a házra ássott újkori gödör elpusztított (PINTÉR 2000. 107).

és az aljuk a ház felé fokozatosan lejtett. Mindkét esetben a bejárat melletti cölöp-helyek voltak a legnagyobbak és a legmélyebbek az adott házban. Talán a 47. ház ÉNy-i, rövidebb oldalának Ny-i részén jelentkező, félköríves, 80 cm széles és 70 cm hosszú, a ház felé lejtő aljú nyúlványa is bejáratként értelmezhető. Ez azonban a többitől eltérően a kemence mellett került elő.

A lakóházakban általában kisebb-nagyobb méretű üllögödörök is megfigyelhetőek voltak. Két házban (77., 78. obj.) találtunk ilyen gödröket, melyek teljesen eltérőek voltak egymástól. A 77. házban levő, ÉNy-DK-i tengelyű, lekerekített sarkú téglalap alaprajzú gödör két hosszanti széléhez egy-egy félköríves, sekély üllőrész csatlakozott. A kemencével szemközti oldalfal előtt jelentkező gödör fala egyenesen szűkülő, alja ívelt volt. A 78. ház Ny-i felében, ugyancsak a kemencétől távolabbi oldalak közelében egy ÉNy-DK-i és ettől 60 cm-re, É-ra egy Ny-K-i irányú, ovális alapú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú gödröt bontottunk ki. A nagyobbik gödör K-i fala lépcsőszerűen szűkült.

A 42. házban, a kemencével szemközti oldal mellett egy enyhén ovális alapú gödröt bontottunk ki, de az üllögödörként nem értelmezhető. Az említett ház DK-i részén egy 125 x 150 cm átmérőjű, kerek alapú, a ház padlója alá kb. 80 cm-rel mélyülő, egyenesen szűkülő, az É-i részén ívelten bővülő falú, ívelt aljú gödröt figyeltünk meg, mely valószínűleg a házhoz tartozó, azzal egykorú tároló verem volt. A ház felszínének nyesésekor a gödör betöltése nem vált el a háztétől, tehát feltehetően nem későbbi ráásás volt, illetve a betöltéséből előkerült leletanyag megegyezett a ház anyagával, így valószínű, hogy a két jelenség egykorú volt. Ha a házhoz tartozó gabonátároló verem volt, akkor valószínűleg annak tetejét le is fedték, ennek nyomát azonban nem találtuk meg. Ehhez hasonló, a házbelsőben kialakított gabonás vermet találtak Visegrád-Várkert lelőhelyen is, azonban a tetejét lefedő deszkalapok maradványait itt sem figyelték meg.²⁵ A Cegléd, Bürgerházi-dűlőben feltárt, a tatárjáráskor leégett 1344. ház ÉNy-i sarkában kibontott szabályos téglalap alaprajzú verem Ny-i széle mentén, a ház padlóján azonban rögzíteni tudtuk a gödör lefedését szolgáló deszkamaradványokat.²⁶ Az utóbbi időben egyre több lelőhelyen is megfigyeltek a gödrök lefedésére utaló nyomokat. Gyál 10. lelőhelyen, a 9. és a 13. házban szögletes alapú tároló vermeket bontottak ki, melyek széleinél megtalálták a szögletes alakú, a padlóba alig mélyedő vajatokat, melyeket a gödör lefedésére készített deszkalapok helyeinek határoztak meg.²⁷ Hasonló megfigyeléseket tettek Üllő 2. számú lelőhelyen is, ahol ugyancsak megtalálták a vajatok helyeit.²⁸ Dunaszentgyörgyön, a TO-23. lelőhelyen, a 23. házban az ásatók a

²⁵ KOVALOVSZKI 2001. 93. 14. kép.

²⁶ GULYÁS 2007. 53.

²⁷ SIMONYI 2003. 357. 7. kép.

²⁸ RÁCZ-TARI 2005. 298.

gödör közelében vesszőfonat maradványokat találtak, melyből arra következtettek, hogy ágakból font teteje lehetett a gödörnek.²⁹

A 63. és a 102. épületben kemencét és tűzhelymaradványt sem találtunk, mely arra enged következtetni, hogy nem lakóházként funkcionálhattak ezek az épületek. A méretük nem tér el a településen feltárt házakétól (6,7 és 12,9 m²), alaprajzuk szabályos négyzet volt. A 63. objektum egyes részein keményre letaposott padlót figyeltünk meg, melybe az É-i oldalának középső részén, illetve a K-i oldalfalának É-i részén egy-egy kerek alapú cölöphelyet ástak (3. kép 3). Az épület ÉNy-i részében, egy Ny-K-i irányú, lekerekített sarkú, enyhén trapéz alapú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú gödröt találtunk. A 102. épületben, mely egy kerítő árok belső oldalán helyezkedett el, sem padlót, sem cölöplyukat nem találtunk (5. kép 4). Egy kisméretű, sekély cölöphely került elő a ház ÉNy-i sarka mellett, a házon kívül. Az épület ÉNy-i részében egy nagyméretű, az objektum harmad részét elfoglaló, É-D-i irányú, lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú gödör került elő. A gödör D-i részén sekélyebb ülőrész figyelhető meg. Tetőszerkezetük tartóoszlopai valószínűleg a ház gödrén kívül lehettek, melyeket a humuszba ástak. Az Árpád-kori településeken nem gyakran, de előfordulnak a lakóházakhoz hasonló méretű, szögletes alaprajzú építmények, melyek funkcióját a tüzelőberendezések hiánya miatt nehéz meghatározni.³⁰ A Budapest, II. Medve utcai lelőhelyen feltárt hasonló épületet tároló helyiségnek határozták meg.³¹ Bóna István a dunaújvárosi tüzelőhely nélküli objektumokat gazdasági épületként írta le.³² A dunaújvárosi épületek némelyikében ágasfás-szelemenés tetőszerkezetre utaló cölöphelyeket,³³ máshol pedig cölöphely nélküli, lesározott padlójú épületmaradványt találtak, melynek a lemeneteles bejáratát is rögzíteni tudták.³⁴ A makói épületek talán műhelyként működhettek, melyet a bennük talált ülőgödrök, illetve egyéb használati tárgyak is alátámasztanak. A 63. objektumból az edénytöredékek és állatcsontok mellől két orsógomb és egy orsókarika, a 102. objektumból egy vaskés is felszínre került.

A kisméretű épületek mellett feltáráásra került egy 265 x 655 cm-es, hosszúság, szabálytalan ovális alaprajzú, ÉK-DNy-i hossz tengelyű objektum is, melynek fala egyenesen szűkülő, az alja egyenes volt. A 17,3 m² alapterületű, 66. objektum alja a nyelési szinttől 15–18 cm mélyen jelentkezett. A bemutatott objektumot első sorban mérete miatt épületként határozhatjuk meg, azonban belső részén tüzelőberendezést és cölöphelyeket sem figyeltünk meg, csupán egyetlen ovális alapú mélyedést bontottunk ki a DNy-i szélénél. Hasonló méretű építmények több Árpád-

²⁹ MAJERIK-LARSSON 2009. 187.

³⁰ Kemence nélküli épületek kerültek elő többek között Salgótarján-Márkházpuszta II. (FARKAS 2005. 272), Szigetszentmiklós-Üdülősor (HORVÁTH 2009. 291) és Cegléd, Fertály-földek lelőhelyekről is (ECSÉDY 2006. 218).

³¹ BENDA-HABLE 2006. 195.

³² BÓNA 1973. 14, 17, 18.

³³ BÓNA 1973. 14, 18.

³⁴ BÓNA 1973. 17.

kori lelőhelyről is ismertek, de azokban megtalálták a tetőt tartó cölöpök helyét is. A makói építmény esetében valószínűleg az épület gödrén kívül, a humuszba ásták a cölöphelyeket. Ezekkel a változó, de inkább nagyméretű, szabálytalan vagy téglalap alaprajzú, tüzelőberendezés nélküli, cölöpszerkezetes, valamivel az altalajba ástott építményekkel legutóbb Gallina Zsolt és Molnár István foglalkozott, akik a felgyűjtött néprajzi párhuzamok alapján ólként vagy istállóként határozták meg ezen épületek funkcióját.³⁵

Szabadtéri kemencék

A feltárt területen négy szabadtéri kemence (7., 8., 28., 54., 82. obj.) került elő egymástól igen távol, 20–60 m-re. Három külső kemence a lakóházaktól távol, árkok közelében, a 82. objektum viszont a 78. ház közelében, egy kerítő árok betöltésére ásva került elő.

A tüzelőberendezések alaprajza más-más formát képviselt. A kemencék között megtalálható a szív (28. obj.; 6. kép 3), a lekerekített sarkú trapéz (82. obj.; 6. kép 5), az ovális (54. obj.; 6. kép 4) és a lekerekített sarkú téglalap (7., 8. obj.; 6. kép 1) alaprajzú is. A kemencék kerek vagy ovális alapúak, méretük nagyjából megegyezett egymással. A kemencéket az előtérgödrök szélénél földbe vájt gödrökben építették fel. A kemencék térformáját egyetlen esetben sem sikerült megfigyelni, a felmenő faluk rossz állapotban maradtak meg. A kemencék alját minden esetben letapasztották. Egyedül az 54. objektumnál figyeltük meg, hogy megújították a sütőfelületet. A kemence felső, 2–3 cm vastag tapasztása alatt egy 4 cm vastag sárga agyagréteget dokumentáltunk, mely alatt egy 1,5 cm vastag újabb sütőfelület jelentkezett. Pontosán ilyen felépítésű kemencét tártak fel a hosszúpályi homokbányában is, azonban ez a tüzelőberendezés egy házhoz tartozott.³⁶

Mind a négy kemence tapasztása alá nagy közökkel egymás mellé helyezett, kerámiatöredékekből álló réteget találtunk. Egyedül az 54. objektum felső sütőfelülete alatt nem találtunk edénytöredékeket. A 8., 28. és a 82. objektum sütőfelülete alatt elsősorban fazék- és kevesebb bogrács-töredéket bontottunk ki. Az 54. objektum alsó platnijá alatt a többitől eltérően csak fazék-, táltöredékekből és állatcsontokból kirakott réteget figyeltünk meg. A sütőfelületek alja az előtérgödrök felé lejtettek. A kemencék szájnylása előtt mindenhol padkát alakítottak ki, mely a hő hatására vörösre átégett.

A 8. kemence sütőfelületén egy D–É-i tájolásban fekvő kutyavázatot bontottunk ki (6. kép 2). A kutyavázak különféle objektumokba helyezése általánosan előfordul az Árpád-kori településeken és a temetőkben is. Ennek okával az 1970-es évek elején Bálint Csanád foglalkozott részletesen, mely során arra a következtetésre jutott, hogy nem totemisztikus, kultikus okai vannak ennek a jelenségnek, hanem sokkal inkább a kutya-gazda közötti kapcsolatra vezethető vissza a kutyák gondos

³⁵ GALLINA–MOLNÁR 2003. 343–344.

³⁶ DANI 2003. 219.

eltemetése.³⁷ Az elhullott házi kedvencek maradványai gödrökben, házakban, árkokban, kemencék sütőfelületén vagy éppen a szabadtéri kemencék előtérgödrében is egyaránt megtalálhatók.

A kemencékhez különböző alapú tüzelőgödrök csatlakoztak, melyek mérete eltért egymástól, alapterületük 2–4,3 m² között változott. Az előtérgödrök fala egyenesen szűkülő volt, három esetben (7. és 8., 28., 54. obj.) a kemencéhez vezető lejáratot lépcsőzetesen alakították ki. A gödrök alja teknőszerű, a lejáratok két esetben a kemencével szemközti oldalon voltak megfigyelhetők, egy esetben pedig a kemence melletti oldalon (7. és 8. obj.). Minden előtérgödörben találtunk a kemence szájnnyílása mellett kerek alapú hamus gödrot. A 28. és a 82. objektum esetében a kemence szájnnyílása mellett egy-egy kerek alapú cölöphelyet is megfigyeltünk, melyek a kemence fölé emelt tetőt tartó cölöpök helyei lehettek.

A külső kemencék ÉNy-DK-i, Ny-K-i és K-Ny-i hossztengegyűek voltak. A tüzelőberendezések többféle iránya arra enged következtetni, hogy azokat nem egy időben építették.

Árkok

A feltárt terület egész felületét különféle alakú és funkciójú árkok tarkították. Szabályos körárok csak egy (1. obj.) került elő a terület DNy-i szélén. Nagy része a feltárási területen kívül esett, így nem tudjuk, hogy zárt vagy bejárattal rendelkező objektum volt-e. Az árok belső átmérője 6,1 m, a külső átmérője 7,8 m, szélessége 63–80 cm között változott, mélysége 16–18 cm volt. Kisebb-nagyobb méretű körárok a legtöbb Árpád-kori településen is előkerültek, melyek funkcióját többféle módon határozták meg.³⁸ A makói körárok mérete alapján valószínűleg kisebb állatok összetartó helye lehetett. Mivel az árok alján sövénykerítésre utaló karólyukákat nem találtunk, ezért feltételezhető, hogy az árok belső oldalánál halmozták fel az árokból kitermelt földet, melyre sövénykerítést emeltek az állatok védelmében.³⁹

Hasonló szerepet tölthettek be a szögletes alaprajzú kerítő árkok is, melyek közül egy teljes (31. obj.), egy majdnem teljes (15. és 84. obj.) és további öt részletét tártuk fel. Az árkok szélessége 25–95 cm között változott, az aljuk a nyesési szinttől mérve 5–40 cm volt.

A 31. trapéz alaprajzú árok mérete 9,5–12,9 x 11,2–12,9 m, belterülete 130 m² volt, melyhez képest a másik, részleteiben feltárt 15. és 84. szögletes alaprajzú kerítő árok kisebb, 45 m² belterületű volt. A kerítő árkok nagy része a gépi nyesés során megsérült, így csak két esetben tudtunk a bejárat helyére következtetni, illetve azt meghatározni. A 31. árok D-i oldalán a két lekerekített árokvég között 7,5 méteres távolság volt, azonban ez bejáratnak igencsak széles lenne, a másik

³⁷ BÁLINT 1972. 311–312.

³⁸ Legutóbb a körárkokkal, azok szerepével és néhány lelőhely bemutatásával több tanulmány is foglalkozott: BENCZE 1999. 21–22; GALLINA–MOLNÁR 2003. 344–345; VÁLYI 2003. 36–38.

³⁹ MÉRI 1962. 217; KOVALOVSKI 1975. 207–209.

az 58. kerítő árok, mely ugyan több szakaszán erősen hiányos volt, de a DK-i oldalán a két lekerekített árokvég között 110 cm széles bejáratot figyeltünk meg. A bejárat két szélén, attól 30 és 60 cm-re, az árok alján egy-egy cölöphelyet rögzítettünk. A Rákospalota-újmajori lelőhelyen ugyancsak két cölöplyukat bontottak ki a kerítő árok bejárata mellett, melyek az egykori kapu létét feltételezik.⁴⁰

Egyetlen árok alján sem találtunk felépítményre utaló nyomot, így, ha elfogadjuk azt a tényt, hogy ezek az árkok is az állattartással állnak kapcsolatban, akkor ezeknél is feltételezhetjük, hogy az árokból kikerült, az árok belső oldalán felhalmozott földhányás tetején építették meg a sövényfalat.⁴¹ A kerítő árkok belső részén objektumfolt csak egyetlen esetben került elő. Az 58. árok belső részén egy épületet (102. obj.) tártunk fel, melynek az árokkal való kapcsolata tisztázatlan. Mindkét objektumban voltak hasonló típusú leletek, de ennek ellenére – a két objektum egymáshoz való viszonya alapján – mégis feltételezhető, hogy az árok korábbi volt. Több árokban is megfigyeltünk másodlagos beásásokat, melyek az árkok feltöltődése után keletkeztek.

Az állatok összetartására használt árkok mellett tíz olyan árkot is feltártunk, melyek vízvezető vagy bizonyos területeket elválasztó szerepet tölthettek be. A feltárási területet keresztülvágó, ÉK–DNy-i irányú, 70–165 cm széles, 5–50 cm mély 48. árok vízvezető lehetett, melyet az alján jelentkező kisebb-nagyobb mélyedések, illetve változó mélysége és szélessége is megerősít. Az árok D-i része mélyebb volt, és innen ágazott le Ny-i irányba a 85. keskeny árok. A feltárási terület ÉNy-i szélén feltárt 29. árok, mely ÉK–DNy-i irányba haladt, egy másik jelentős árokrendszer gerince. A 40–50 cm széles árok az ÉK-i végénél hirtelen elmélyült, melyet a benne folyó víz moshatott ki. Az említett árkot az ÉNy–DK-i irányú 30. objektum metszi, mely hasonló szélességű és mélységű, mint a 29. árok. Az árokból Ny-i irányba, egymástól 5,2 m-re két, nagyjából egyenlő hosszúságú, szélességű, egymással párhuzamosan futó csatorna ágazott le. E fent bemutatott árokrendszerek egyaránt lehettek vízvezetők vagy éppen bizonyos területeket egymástól elhatároló árkok is. A dunaújvárosi avar és Árpád-kori településrészleteken is kerültek elő hasonló árokrendszerek, melyekről Bóna István úgy gondolta, hogy az árkok által határolt „üres” négyszögek egy-egy család állatainak, takarmányának lehetett a tárolási helye.⁴²

Az árkok betöltéséből edény-, téglatöredékek, őrlőkő darabok és állatcsontok kerültek elő, leletanyaguk megegyezett a többi településobjektum anyagával.

Gödrök

A kerek, az ovális és a szögletes alaprajzú gödrök az egész felületen megtalálhatóak voltak. Nem figyeltük meg, hogy azok egyes házak köré koncentráltak

⁴⁰ BENCZE 1999. 22.

⁴¹ VÁLYI 2003. 36.

⁴² BÓNA 1973. 65.

volna. Legnagyobb számban az ovális alapú, különféle méretű (58 x 85 – 125 x 420 cm-es), meredek, egyenesen szűkülő vagy lépcsőzetesen kialakított falú, ívelt, tagolt vagy egyenes aljú gödrök fordultak elő. A mélységük 6–84 cm között változott.

A kerek alapú, 75–160 cm átmérőjű, ívelten vagy egyenesen szűkülő falú, ívelt vagy egyenes aljú gödrök száma valamivel alacsonyabb volt. Mélységük (5–44 cm) kisebb volt a fent említett gödrökénél.

A szögletes alapú, lépcsőzetesen vagy egyenesen szűkülő falú, ívelt vagy egyenes aljú gödrök közül ötöt találtunk. A gödrök mérete 63 x 80 – 260 x 420 cm között, mélységük 8–82 cm között mozgott. A 49. és a 67. gödör méretében és alakjában is hasonlított egymáshoz, illetve mindkettő egyik sarkában egy-egy kerek alapú cölöphelyet figyeltünk meg.

A gabonátároló, majd hulladéktároló gödrök betöltéséből hasonló leletanyag került elő, mint más objektumokból (kerámia-, téglatöredékek, állatcsontok, vastárgyak).

A leletanyag értékelése, időrendje

Kerámia

A hurkatechnikával kézi korongon készített edények anyagát durva szemcsés homokkal, illetve kisebb arányban apró kavicszal és csillámos homokkal soványították. Az edények között a főzőedények dominanciája figyelhető meg, melyek között egyaránt megtalálhatóak a bográcsokhoz és a fazekakhoz tartozó darabok. A két edénytípus töredékei nagyjából egyenlő arányban kerültek elő. A leletanyagban csekély számban fordultak elő tál- és palacktöredékek. A restaurálás során mindössze két edényt lehetett teljesen kiegészíteni, így az edények magasságára vonatkozólag nem lehet pontos képet alkotni.

Fazekak: A főzőfazekak peremátmérője 14–20 cm között szóródott, ennél nagyobb méretű, tároló edényekre jellemző töredékek nem kerültek elő. A fazekak peremkiképzése változatos volt, de a leggyakoribb az ívelten (7. kép 2–3; 8. kép 2–3, 5–6), olykor vízszintesen (7. kép 1, 6; 9. kép 3) kihajló, lekerekített és az ugyan-csak ívelten kihajló perem, melynek külső szélét ferdén levágták (8. kép 1; 9. kép 2, 4). E jellegzetes peremtípusok mellett megtalálhatóak ezen típusok variációi is: ívelten kihajló, elvékonyodó, külső oldalán ferdén levágott (7. kép 4; 9. kép 2) vagy a kihajló, oldalán függőlegesen levágott (7. kép 5, 7; 8. kép 4) peremvariációk. Fedőhornyos kialakítást csak két esetben figyeltünk meg (10. kép 4–5), és csak egyetlen olyan peremet találtunk, mely ívelten kihajló, külső oldalán ferdén levágott és horonnyal díszített volt (9. kép 1).

A fazekak teste a nyak-, a váll- és az oldaltöredékek tanúsága alapján zömök lehetett: a nyakuk rövid volt, a válluknál szélesedtek ki és az aljuk felé összeszűkültek. Ezt a formát képviselte az a 19 cm magas, ép fazék, mely a gépi nyésés során került elő (11. kép 1). A fazéktöredékeken legnagyobb számban a bekarcolt hullám

(7. kép 1; 11. kép 1) és a vízszintes vonaldíszítések (7. kép 5; 8. kép 11; 9. kép 4; 11. kép 4) figyelhető meg, melyeket több esetben úgy kombináltak, hogy a nyakon tűzdelt hullám-, a vállon pedig néhány sorban vízszintesen bekarcolt vonaldíszít alkalmaztak (8. kép 3). A másik jellegzetes díszítés a körömbecsipkedés volt, melyet elsősorban az edények vállrészén találtunk meg (8. kép 6; 10. kép 7). Itt is előfordult, hogy egy fazékon, a nyakon körömbecsipkedett díszítést alkalmaztak, a vállrészt pedig vízszintesen bekarcolt vonaldíszítéssel látták el (8. kép 5). Kisebb számban fordultak elő a nem összefüggő, 2-2 cm-es vonalkákból álló, vízszintes díszítések (9. kép 5). Egyedül az 54. szabadtéri kemence alsó sütőfelülete alól került elő egy olyan fazéktöredék, melynek a vállrészén háromszög alakban beböködött, alatta vízszintesen bekarcolt vonaldíszítés látható (8. kép 5).

A 96. és a 102. objektumokból finom szemcsés homokkal soványított fazéktöredékek kerültek elő, melyek ívelten kihajló, ferdén levágott peremtöredékük belső oldalán bekarcolt hullámvonal díszítés fut (10. kép 1–3). A válltöredékeken egymást keresztező, bekarcolt hullámvonal díszítés látható. A két, egymástól 6 m-re fekvő objektumban talált töredékek egy edényhez tartoztak. Ehhez hasonló fazéktöredékek Veresegyház-Ivacs,⁴³ Rákospalota-Újmajor,⁴⁴ Vörs-Mária-asszony sziget⁴⁵ és Szekszárd-Tószegi-dűlő⁴⁶ lelőhelyekről ismertek. A veresegyházi 2. házból előkerült perem- és táltöredék alapján az objektumot Mesterházy Károly a 10. századra keltezte, és a település legkorábbi jelenségének határozta meg.⁴⁷ Bencze Zoltán a Rákospalota-újmajori falu leletanyagát a 12–13. századra,⁴⁸ míg Orha Zoltán a szekszárdi településrészlet korát a 11–13. századra helyezte.⁴⁹ Müller Róbert a vörsi töredéket a késő középkorra keltezte.⁵⁰ Wolf Mária véleménye szerint az edények belső peremrészének díszítése archaikus hagyományra mutat, azonban ritkán fordulnak elő 10. századi leletanyagban.⁵¹

Viszonylag kevés fazék aljtöredékén figyeltünk meg mesterjegyet, melyek között háromféle típust különíthetünk el. A minták között megtalálható volt a hármas koncentrikus körös (11. kép 2), a küllős (11. kép 4) és a szögletes keretbe foglalt, négyzethálós típus. A 85. objektumból előkerült edény alján csak a plasztikus borda egy része maradt meg.

A 47. objektumból egy, a többitől igen eltérő, a fazekakhoz képest szűk, a palackokhoz képest széles szájú, behúzott, vízszintesen levágott peremű, rövid nya-

⁴³ MESTERHÁZY 1983. 135. 16. kép 3.

⁴⁴ BENCZE 1999. 16. 16. kép 2.

⁴⁵ MÜLLER 1972. 15. kép 10.

⁴⁶ ORHA 2010. 312. 16. tábla 1.

⁴⁷ MESTERHÁZY 1983. 153.

⁴⁸ BENCZE 1999. 25.

⁴⁹ ORHA 2010. 323.

⁵⁰ MÜLLER 1972. 200.

⁵¹ WOLF 2006. 53; A perem belső oldalának díszítése a késő avar kori korongolt edényeken figyelhető meg, pl. VIDA 1999. Taf. 22, 4; Taf. 28, 3; Taf. 54, 3. A belső peremdíszes avar és kora Árpád-kori edényekről további irodalmat lásd WOLF 2006. 74. lbj.

kú, válla felé kiszélesedő, pereme alatt bordával tagolt edénytöredék került elő (18. kép 7). Töredék formájában a kora Árpád-kori bordás nyakú edényekre emlékeztet, de azoktól több szempontból is eltér. Ehhez hasonló töredéket Soroksár-Várhegy lelőhelyen találtak.⁵² A soroksári településrészletet a feltáró a 11–13. századra helyezte, azonban azt az objektumot, melyből ez a lelet is előkerült, a 11–12. század fordulójára keltezte.⁵³

Cserépbográcsok: Az objektumokból jelentős számban kerültek felszínre cserépüst töredékek. Az egyetlen, majdnem ép bogrács a 102. épületből került elő, melynek magassága 16 cm volt (12. kép 2). A 102. épületből (12. kép 2), a 42. ház gabonatóroló verméből (12. kép 1) és a 77. ház omladékából (12. kép 3) előkerült, összeragasztott és kiegészített bográcstöredékek a makói lelőhelyen előforduló cserépüstök két fő típusát képviselték. Az egyik típus élesen megtörő hasvonala nagyjából az edény középső részén helyezkedett el, a másik hasvonala ennél lejjebb, az edény alsó harmadában. Az előző típus alja nyomottabb, laposan ívelt, a másodiké íveltebb és kevésbé lapos. Az objektumokból felszínre került bográcsok a perem- és a hozzájuk csatlakozó oldaltöredékek alapján a két említett típus valamelyikéhez tartoznak. Takács Miklós a kisalföldi cserépbográcsok közül az ilyen oldalfalú, erősen ívelt aljú bográcsokat a 2. típusba sorolta.⁵⁴ Azonban a Kisalföldre kidolgozott edénytípológiák és a hozzájuk fűződő időrendek a nagy távolságok miatt csak fenntartásokkal alkalmazhatóak a Nagyalföld területére, mint ahogy azt Takács Miklós is megállapította.

A bográcsok peremátmérője 22–37 cm-es intervallum között mozgott, de nagy részük a 27–32 cm-es mérethez tartozott. A bográcsok peremkiképzése is változatos volt, de a leggyakoribb az edény külső síkja felé kiszélesedő típus, mely vagy lekerekített (12. kép 2; 13. kép 1, 5; 14. kép 2, 4; 15. kép 3, 7; 16. kép 2–3, 9; 17. kép 2–4, 7; 18. kép 1) vagy szögletes átmetszetű (12. kép 1; 13. kép 4; 14. kép 1, 5–6, 9; 16. kép 1, 5) volt. Valamivel alacsonyabb arányban fordultak elő a megvas-tagodó peremtípusúak is, melyek alapján véve az edény külső és belső síkja felé is enyhén kiszélesedtek. Ezek vagy lekerekítettek voltak (12. kép 3; 15. kép 10; 16. kép 7) vagy a felső részük vízszintesen levágott, az oldaluk pedig lekerekített (11. kép 2; 14. kép 3; 15. kép 4–5, 9). Ezenkívül egy-két, az eddigiektől eltérő típus is előfordult. Ilyen volt a „T” alakú perem (16. kép 2) és az edény belső síkja felé enyhén kiszélesedő (18. kép 3), illetve az edény külső íve felé kiszélesedő, elvékonyodó, lekerekített peremtípus (11. kép 3; 16. kép 1, 6). A bográcsok peremrészénél, a szemközti oldalon alakították ki a függesztő füleket, melyet két-két, általában ferde irányú, kerek alakú furattal láttak el. A fülrészt az edény belső síkja

⁵² ÍRÁSNÉ 1992. 37. kép 7.

⁵³ ÍRÁSNÉ 1992. 112.

⁵⁴ TAKÁCS 1993a 452. 14. kép.

felé az esetek nagy részében félkörívesen alakították ki, de néhány esetben megfigyeltük, hogy a kiszélesedést csúcsosan képezték ki (17. kép 7; 18. kép 3).

A bográcsok egy részét is, hasonlóan a fazekakhoz, díszítéssel láttak el. Viszonylag gyakori volt, hogy a perem külső oldalát sekély, széles horonnyal díszíték (12. kép 2; 14. kép 8; 15. kép 2–3; 15. kép 5, 8; 17. kép 6). Ugyancsak gyakori volt a közvetlen perem alatti, keskenyebb és mélyebb, vízszintesen bekarcolt vonaldíszítés (14. kép 4–6; 15. kép 2, 5; 17. kép 2–3). A bográcsok egy részének felső részén bekarcolt hullám-, vízszintes vonal (17. kép 8) és körömbecsipkedéses (16. kép 8) díszítés figyelhető meg. Egy-egy esetben fordult elő a hullám- és a kis közőkkel egymást követő vízszintes vonalkötegminta.

A 102. épületben két, valószínűleg egy edényhez tartozó bogrács töredéket találtunk, melyek peremrészén vörös festés maradványa volt (18. kép 3). Az Árpád-korban a vörös festés nemcsak a bográcsokon, hanem a fazekakon is megtalálható, melyek szerepe a kutatók szerint kétféle lehetett. Elképzelhető, hogy csupán díszítés volt, de az is feltételezhető, hogy az edény vízzáró képességének fokozása érdekében kenték az edényekre a vörös festéket.⁵⁵ A bevonat előfordulása viszonylag ritka, de néhány darabot ismerünk többek között Szentes-Szentilona-dombról, terpebejárásból,⁵⁶ Jánosszállás-Katonaparttól a 2. gödörből⁵⁷ és Nagymágocs-Szendrei-major, Hűtőtő lelőhelyről is. Ez utóbbi, a 12–13. századra keltezhető lelőhelyen több fazék és bogrács külső oldalán volt látható az összefüggő vörös festés.⁵⁸

Tálak: Mindössze három objektumból kerültek elő táltöredékek: az 54. szabattéri kemence tapasztása alól (18. kép 5), a 78. házból (18. kép 6) és a 102. épületből (18. kép 4). Az említett településobjektumok egy 20 m sugarú felületen, egymás közelében helyezkedtek el. A töredékek alapján két típusú tál különíthető el egymástól. Az 54. és a 78. objektumban kónikus falú, külső oldalukon egyenlő közőkkel, vízszintesen bekarcolt vonalköteggel díszített példányok voltak. A 102. építményből az előző darabokhoz képest egyenes állású peremben végződő és élesebben megtörő kónikus oldalfalú, díszítetlen felületű töredékek kerültek felszínre. A tálak 16 és 23 cm átmérőjű pereme enyhén behúzott és vagy ferdén, vagy vízszintesen levágott volt. Sajnos olyan töredék nem került elő, mely alapján a tálak teljes profilját ismerhetnénk, azonban a 102. objektumból származó töredék nagy hasonlóságot mutat a Kiskundorozsma-Daruhalom dűlő 39. objektumából előkerült táltöredékkel, melynek teljes profilja ismert.⁵⁹

⁵⁵ PASZTERNÁK 2000. 413.

⁵⁶ PASZTERNÁK 2000. 408.

⁵⁷ BÁLINT 1972. 298.

⁵⁸ BÉRES 1989. 67; További Csongrád megyei edénytöredékeket lásd BÉRES 1989. 12. lbj.

⁵⁹ BENEDEK-PÓPITY 2010. 7. kép 3.

A tálak a kora Árpád-kortól kezdve jelennek meg, használatuk a 10–11. század között általános.⁶⁰ A makói táltöredékek a kiskundorozsmai párhuzam és a díszítésük alapján a 12–13. századra keltezhetőek.

Palack: Egyedül az 54. szabadtéri kemence alsó sütőfelülete alatti cseréprétegben voltak egy finom homokkal soványított edény tölcserésen kiszélesedő, lekerékített peremű, a perem alatt bordával tagolt perem- és nyaktöredékei (18. kép 8). A rövid nyakú, egyetlen bordával tagolt töredékek egy 11 cm peremátmérőjű palackhoz vagy egy, a palack és a fazék közötti átmeneti formájú edényhez tartoztak. Takács Miklós a kistápai palackokat perem-, nyakkiképzésük és formájuk alapján először három,⁶¹ majd négy típusba sorolta.⁶² A makói töredékek besorolása ebbe a rendszerbe igen nehéz, mert az edény testméretéről, alakjáról semmit sem tudunk, azonban tölcserésen kiszélesedő szája és rövid nyaka alapján a kistápai 2. típusba tartozhat. Ehhez hasonló palack került elő többek között Győr-Homokgyödrök lelőhelyéről is.⁶³ Erre a típusra jellemző a tojásdad test, a csapott váll, a tölcserésen összeszűkülő nyakrész és az alig kihajló perem, mely alatt bordadíszítés fut.⁶⁴ Az ilyen típusú palackok a 10–14. század között egyaránt megtalálhatóak.⁶⁵

Orsógomb, orsókarika

A 49. szögletes alakú gödörből három, a 63. épületből két orsógomb és egy orsókarika került elő. Az orsókarikát homokkal soványított fazék oldaltöredékéből alakították ki (19. kép 6). Az orsógombok a korszakra jellemző, kisméretű, homokkal soványított példányok. Három darab bikónikus (19. kép 1–3), egy végei felé megnyúló, bikónikus (19. kép 4), az ötödik lapított, bikónikus alakú (19. kép 5). Felületükön díszítést nem volt.

Tégla

A feltárt objektumok megközelítőleg 20%-ából kerültek elő kisebb-nagyobb méretű téglatöredékek. A pelyvás soványítású, 4,5–4,7 cm magas, szögletes alakú téglákat narancssárga színűre égették ki, melyek felszíne több esetben másodlagosan kormosra égett. A 61. gödör betöltéséből előkerült téglatöredékek közül egy majdnem épnek mondható. Ennek a magassága 4,5 cm, mérete 13,5 x 15,5 cm volt. A téglák nagyobb része a töredékek alapján téglatestű lehetett.

Téglát már a kora Árpád-kortól kezdve használtak (pl. templom építése, kőfalazatok javítása, téglás temetkezések), de tégláégető kemencét csak a 13. századból ismerünk.⁶⁶

⁶⁰ TAKÁCS 1993a 450.

⁶¹ TAKÁCS 1993b 216–217.

⁶² TAKÁCS 1996. 170–174.

⁶³ TAKÁCS-PASZTERNÁK 2000. 11. kép 6.

⁶⁴ TAKÁCS 1993b 217; TAKÁCS 1996. 172.

⁶⁵ TAKÁCS 1996. 173.

⁶⁶ KELEMEN 2001. 122.

Fémek

A feltárt objektumok közül négyben volt vastárgy. A 35. gödörből hosszúkás, négyzet átmetszetű, négyszögletes fejű, kovácsolt vasszög (19. kép 7), a 47. házból egy hosszúkás, négyzetes átmetszetű, hegye felé elvékonyodó, kerek fejű, kovácsolt vasszög (19. kép 8), az 50. házból egy amorf alakú, ismeretlen rendeltetésű vastárgy került elő.

Az 50. és a 102. épület betöltéséből egy-egy vaskés került felszínre. Az 50. házban egy erősen korrodálódott, egyélű, egyenes hátú vaskés töredékét (19. kép 10), a 102. épületben egy ugyancsak egyélű, egyenes hátú, középső nyélállású vaskés hiányos penge- és nyélnyúlványának töredékét bontottuk ki (19. kép 9).

A fémdetektoros vizsgálat és a gépi nyesés során, szórványként egy erősen korrodálódott, rossz megtartású, középrészén megvastagodó, meghajlított vastöredék, egy korong alakú, erősen töredékes, vékony vaslemez és egy közepén meghajlított bronzhuzal került felszínre. Ezeknek a tárgyaknak a telephez tartozása erősen kérdéses.

Kövek

Összesen 9 objektumból került elő kő, melyek nagy részén megmunkálásra utaló nyomot nem találtunk. A terméskő töredékek mellett négy objektumban (58., 69., 77., 78. obj.) riolitból, homokkőből vagy bazaltból készített őrlőkő töredékek voltak. Ezek egyike sem volt ép darab, de középső részükön a furat helyét meg lehetett figyelni, illetve felületükön jól látszódtak a megmunkálás nyomai. A 77. házban, a ház belső sarkánál kibontott kemence boltívét téglá- és 8 őrlőkőtöredékből (bazalt és homokkő) építették fel.

A település szerkezete

A bemutatott településrészlet keresztmetszetet ad egy Árpád-kori faluról s annak változásairól. A feltárás keretei miatt nem volt lehetőségünk a lelőhelyet teljes egészében feltárni, az azonban a szuperpozíciók alapján jól látható, hogy az Árpád-korban legalább két fázisban is lakott volt a terület. Megfigyeléseink alapján az egyes megtelepedési időszakok több évtizeden keresztül tarthattak, melyre a házak ágasfás-szelemenés tetőszerkezetének folyamatos megújításai utalnak, illetve az a tény, hogy három házban annak külső oldalfalához épített kemencék beomlása után újakat építettek az épület belső sarkába.

Az Árpád-kori település legkorábbi fázisához a későbbi ráadások alapján különféle méretű árkok tartozhattak (29., 30., 52., 53., 59., 64., 68., 71. obj.). Ezek a különböző területeket egymástól elhatároló, minden valószínűség szerint az állattartó életmódra utaló objektumok a feltárt terület ÉNy-i és K-i részén helyezkedtek el. A korai periódusra keltezhető árkok betöltéséből kizárólag bográcshoz tartozó kerámiatöredékek kerültek elő, melyek anyagát durva szemcsés homokkal soványították. A bográcok az edény külső síkja felé szélesedő, szögletes átmetszetű pere-

műek közé sorolhatók. A település legkorábbi épületei a 78. lakóház és a 102. épület lehetett, ezek azonban az előkerült leletanyagok alapján azzal az 54. szabadtéri kemencével azonos korúak, melyet a legkorábbi települési fázishoz sorolható kerítő árokra (53., 61. obj.) ástak.

A következő időszakra keltezhető objektumok gerincét az ÉNy–DK-i irányú, 72 m hosszú tengely mentén feltárt, félig földbe mélyített házak alkották. A három ház (42., 47., 78. obj.) mindegyikében a lakógödör É-i vagy ÉK-i sarkánál található az épített kemence. A házsortól K-re további két lakóépület is előkerült (50., 77. obj.), melyek kemencéjét épp az ellenkező oldalon, a ház DK-i sarkánál bontottuk ki. Az említett három ház leletanyagával hasonló kerámiatöredékeket az 54. szabadtéri kemencében (a legalsó sütőfelület alatti rétegben) és a 96. gödörben találtunk. A felsorolt objektumok némelyikében táltöredékek, belső oldalán díszített peremű fazék- és vörös festésű bogrács-töredékek láttak napvilágot. A ritka edénytöredékek mellett szokványos bogrács- és fazékhoz tartozó darabokat is találtunk. Ezek az edénytípusok a peremük kiképzésben és a díszítésükben megegyeztek a többi, eddig nem említett objektum leletanyagával.

Összefoglalás

A Makó határában található településrészleten a különböző alakú és méretű gödrök mellett hét félig földbe mélyített építmény, négy szabadban álló kemence és számos, különböző funkciójú árok került elő. Több esetben sikerült megfigyelni a lakóépületek szerkezetét, illetve bebizonyítani azt a tényt, hogy a házakat hosszabb ideig használták, melyre a régi cölöplyukak mellé ásott, javításokra vagy átalakításokra utaló cölöphelyek, illetve a házak belső terében kialakított másodlagosan épített kemencék is mutatnak. A lakóépületek mellett két, valószínűleg gazdasági épület is bemutatásra került, melyek közös jellemzője a kemence vagy tüzelőhely hiánya. Az állattartással összefüggő árkok, karámok mellett egy nagyobb méretű, talán istállóként használt, alig földbe mélyített objektum is előkerült.

A bemutatott lelőhely leletanyagának nagy része nem tér el az Árpád-kori települések leleteitől, azonban több olyan edénytípus és díszítési elem is feltűnt, melyek jelentőssé teszik ezt a településrészletet. Az edénytípusok között a kónikus falú tál-, palack- és a bordás nyakú edényre emlékeztető töredékeket, a díszítési formák között pedig a fazekak belső peremrészének bekarcolt hullámvonal díszítését és a bográcsok vörös festését emelhetjük ki.

A településrészlet a fazekak és a bográcsok külső felületén megfigyelt díszítési formák alapján a 11–12. századra keltezhető, ami átnyúlhatott a 13. századra is. Ezen belül pontosabb kronológiai megfigyeléseket nehéz tenni, mert egyes díszítési módok és edénytípusok hosszabb időszakon keresztül is megmaradtak. Néhány edénytípus (bordás nyakú edény, zömök testű fazekak) és díszítés (vállon egymást keresztező, bekarcolt hullámvonal, illetve peremének belső oldalán levő hullámvon-

nal díszítésű fazéktöredékek és a peremrész alatti bekarcolt hullámvonalköteggel díszített edények) keltezhető a 11–12. századra.

A feltárt objektumok tanulsága szerint a lelőhely hosszabb ideig lakott volt, mely a lelőhely kedvező domborzati és természetföldrajzi elhelyezkedésének köszönhető. Valószínűleg az egykori Száraz-ér mentén több kisebb-nagyobb, néhány házból és a hozzájuk tartozó egyéb objektumokból álló, laza szerkezetű falvak álltak.

IRODALOM

ANDÓ 1993

Andó Mihály: Makó és környéke természeti földrajza. In: Blazovich László (szerk.): Makó története a kezdetektől 1849-ig. Makó monográfiája. 4. Makó, 1993. 87–117.

BÁLINT 1972

Bálint Csanád: A kutya a X–XII. századi magyar hitvilágban. – Le rôle du chien dans les croyances religieuses chez les Hongrois du Xe–XIIe siècles. MFMÉ, 1971/1. (1972) 295–315.

BÁLINT 2003a

Bálint Mariann: Cölöpszerkezetes faház a Kiszombor-Nagyszentmiklósi úti Árpád-kori településen. – Ein Holzhaus mit Pfostenkonstruktion in der arpa-denzeitlichen Siedlung von Kiszombor-Nagyszentmiklós-Straße. StudArch, IX. (2003) 333–340.

BÁLINT 2003b

Bálint Mariann: Kora Árpád-kori objektumok a 26/78. lelőhely 1998. évi feltárásán. – Early Árpád Age archaeological objects excavated at site 26/78 in 1998. In: Szalontai Csaba (szerk.): Úton útfélen. Múzeumi kutatások az M5 autópálya nyomvonalán. – On the Road! Museum research along the intended route of the M5 motorway. Szeged, 2003. 107–116.

BALOGH 2009

Balogh Csilla: Telepek és temetők Makó, Igási járandó I. lelőhelyen. In: Balogh Csilla (szerk.): Nyomvonalba zárva. Régészeti feltárások az M43-as autótút és a Makót elkerülő út nyomvonalán. Szeged, 2009. 30–333.

BENCZE 1999

Bencze Zoltán: Beszámoló a Rákospalota-Újmajor területén 1995–1997 között folytatott régészeti feltárások középkori eredményeiről. – Bericht über die mittelalterlichen Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen durchgeführt 1995–1997 auf dem Gebiet Rákospalota-Újmajor. In: Bencze Zoltán – Gyulai Ferenc – Sabján Tibor – Takács Miklós (szerk.): Egy Árpád-kori veremház feltárása és rekonstrukciója. – Ausgrabung und Rekonstruktion eines Grubenhauses aus der Árpádenzeit. Monumenta Historica Budapestinensia, X. (1999) 9–72.

BENDA–HABLE 2006

Benda Judit – Hable Tibor: Budapest, II. Medve utca 25–29. RKM, 2005. (2006) 194–195.

BENEDEK–PÓPITY 2010

Benedek András – Pópity Dániel: Árpád-kori településrészlet Kiskundorozsma-Daruhalom dűlőben. – Siedlungsfragment der Arpadenzeit in Kiskundorozsma-Daruhalom dűlő. In: Lőrinczy Gábor (szerk.): Pusztaszertől Algyőig. Régészeti lelőhelyek és leletek egy gázvezeték nyomvonalának Csongrád megyei szakaszán. Szeged, 2010. 231–260.

BÉRES 1989

Béres Mária: Beszámoló a Nagymágocs-Szendrei-major-Hűtőtő területén végzett leletmentésről. – Bericht über die Ausgrabungen auf dem Gebiet von Nagymágocs, Szendrei-Meierhof-Hűtőtő. MFMÉ, 1988/1. (1989) 59–73.

BÓNA 1973

Bóna István: VII. századi avar települések és Árpád-kori magyar falu Dunaújvárosban. – Awarische Siedlungen aus dem 7. Jahrhundert und ein ungarisches Dorf aus der Árpádenzeit (11.–13. Jh.) in Dunaújváros. Fontes ArchHung, Budapest, 1973.

DANI 2003

Dani János: Hosszúpályi, Homokbánya. RKM, 2002. (2003) 218–219.

ECSEDY 2006

Ecsedy István: Cegléd, Fertály-földek. RKM, 2005. (2006) 218.

FARKAS 2005

Farkas Zsuzsanna: Salgótarján, Márkházapuszta II. RKM, 2004. (2005) 272.

GALLINA–MOLNÁR 2003

Gallina Zsolt – Molnár István: Az intenzív állattartás feltételezett nyomai egy Árpád-kori településen. – Die angenommenen Spuren der intensiven Tierhaltung in einer arpadenzeitlichen Siedlung. StudArch, IX. (2003) 341–351.

GULYÁS 2007

Gulyás Gyöngyi: Egy elpusztult falu Cegléd határában (Pest M.). In: Ritoók Ágnes – Garam Éva (szerk.): A tatárjárás (1241–42). Budapest, 2007. 52–53.

GYÖRFFY 1987

Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I. Budapest, 1987.

HORVÁTH 2009

Horváth M. Attila: Szigetszentmiklós, Üdülősor. RKM, 2008. (2009) 291–292.

ÍRÁSNÉ 1992

Írásné Melis Katalin: Kerekegyháza középkori falu Budapest határában. – Kerekegyháza village médiéval à la limite de Budapest. In.: Havassy Péter – Selmeczi László (szerk.): Régészeti kutatások az M0 autópálya nyomvonalán. II. BTM Műhely, 6. (1992) 71–176.

KELEMEN 2001

Kelemen Éva: A téglakészítés régi mestersége. – Das alte Handwerk des Ziegeln. Tisicum, 12. (2001) 221–227.

KOVALOVSZKI 1975

Kovalovszki Júlia: Előzetes jelentés a dobozi Árpád-kori faluásatásról. 1962–1974. – Предварительный отчёт о раскопках селища эпохи Арпадов в д. Добоз за 1962–1974 гг. – Vorbericht über die Ausgrabung des árpádenzeitlichen Dorfes Doboz. 1962–1974. ArchÉrt, 102. (1975) 204–223.

KOVALOVSZKI 2001

Kovalovszki Júlia: Árpád-kori házak Visegrád-Várkertben. – Häuser aus der Arpedenzeit im Burggarten von Visegrad. – Dwelling houses from the Arpadian age in the Palace Garden in Visegrád. In: Cseri Miklós – Tárnoki Judit (szerk.): Népi építészet a Kárpát-medencében a honfoglalástól a 18. századig. Szolnok, 2001. 81–98.

MAJERIK-LARSSON 2009

Majerik Vera – Larsson, Niclas: Dunaszentgyörgy, M6 TO-23. lelőhely. RKM, 2008. (2009) 187.

MÉRI 1962

Méri István: Az árkok szerepe Árpád-kori falvainkban. – Angaben zur Siedlungsform der arpedenzeitlichen ungarischen Dörfer. – Данные к вопросу об устройстве венгерских деревень эпохи Арпадов. ArchÉrt, 89. (1962) 211–219.

MESTERHÁZY 1983

Mesterházy Károly: Településásatás Veresegyház-Ivacson. – Siedlungsausgrabung in Veresegyház-Ivacs. ComArchHung, 1983. 133–162.

MÜLLER 1972

Müller Róbert: Adatok a Nyugat-Dunántúl középkori népi építkezéséhez. – Angaben zur mittelalterlichen Volksarchitektur West-Transdanubiens. VMMK, 11. (1972) 195–212.

ORHA 2010

Orha Zoltán: Szekszárd – Tószegi-dűlő Árpád-kori teleprészlete. – Siedlungsplatz der Szekszárd-Tószeg-Flur aus der Arpadenzeit. WMMÉ, 32. (2010) 303–355.

PASZTERNÁK 2000

Paszternák István: Árpád-kori falu és temető Szentes-Szentilona-dombon. – Ein arpadenzeitliches Dorf und sein Gräberfeld in Szentes, Szentilona-Hügel. StudArch, VI. (2000) 403–428.

PINTÉR 2000

Pintér László: Árpád-kori lakóházak Szajol-Tenyőhalom lelőhelyről. In: Sári Zsolt (szerk.): „A Tiszavölgy: fajtánk bölcsője” Ezer év a Tisza mentén. – „The Tisza Valley: the Cradle of Our Race” A Millennium in the Tisza Region. Szolnok, 2000. 103–111.

RÁCZ 2005

RácZ Tibor: Vecsés, 67. számú lelőhely. RKM, 2004. (2005) 302–303.

RÁCZ–TARI 2005

RácZ Tibor – Tari Edit: Üllő 2. számú lelőhely. RKM, 2004. (2005) 298.

SABJÁN 1999

Sabján Tibor: A veremház rekonstrukciója. – Die Rekonstruktion des Grubenhauses. In: Bencze Zoltán – Gyulai Ferenc – Sabján Tibor – Takács Miklós (szerk.): Egy Árpád-kori veremház feltárása és rekonstrukciója. – Ausgrabung und Rekonstruktion eines Grubenhauses aus der Árpádenzeit. Monumenta Historica Budapestinensia, X. (1999) 132–176.

SIMONYI 2003

Simonyi Erika: Beszámoló az M0. autópálya Gyál 3. és a Gyál 10. lelőhelyén feltárt Árpád-kori lakóházakról. – Account on the Arpadian Age dwelling houses explored in Gyál 3 and Gyál 10 along Motorway M0. BMMK, 24–25. (2003) 353–374.

SÓSKUTI 2009

Sóskuti Kornél: Árpád-kori településrészlet Makó, Igási út II. lelőhelyen. In: Balogh Csilla (szerk.): Nyomvonalba zárva. Régészeti feltárások az M43-as autópályán és a Makót elkerülő út nyomvonalán. Szeged, 2009. 44.

SZABÓ 1975

Szabó János Győző: Árpád-kori falu és temetője Sarud határában II. – Поселение и могильник эпохи Арпадов в окрестностях деревни Шаруд. II. Atria, XIII. (1975) 19–68.

SZALONTAI 2002

Szalontai Csaba: Régészeti lelőhelyek a tervezett M43 autópálya nyomvonalán II. Szeged, 2002.

TAKÁCS 1993a

Takács Miklós: A kisalföldi, Árpád-kori cserépbográcsok pontosabb időrendje (Egy kísérlet a leletanyag rendszerezésére). HOMÉ, XXX–XXXI/2. (1993) 447–479.

TAKÁCS 1993b

Takács Miklós: Árpád-kori településrészlet Kajárpárc-Pokolfadombon. – Arpadenzeitlicher Siedlungsteil von Kajárpárc-Pokoldomb. ComArchHung, 1993. 201–228.

TAKÁCS 1996

Takács, Miklós: Formschatz und Chronologie der Tongefässe des 10.–14. Jahrhunderts der Kleinen Tiefebene. ActaArchHung, 48. (1996) 135–195.

TAKÁCS 2001

Takács Miklós: Az Árpád-kori köznépi lakóházak kutatása, különös tekintettel az 1990-es évekre. – Erforschung des Wohnhauses des gemeinen Volkes zur Arpadenzeit; im Mittelpunkt die Forschung der 1990er Jahre. – Research of the Dwelling House of Common Folk in the Arpadian Age Focusing on

the 1990s. In: Cseri Miklós – Tárnoki Judit (szerk.): Népi építészet a Kárpát-medencében a honfoglalástól a 18. századig. Szolnok, 2001. 7–54.

TAKÁCS–PASZTERNÁK 2000

Takács Miklós – Paszternák István: A Győr-homokgödröki 10–11. századi temetőrészletek és középkori település. – Fragments of Cemeteries From the 10–11th Centuries and Medieval Settlement at Győr-Homokgödrök. In: Petercsák Tivadar – Váradi Adél (szerk.): A népvándorláskor kutatóinak kilencedik konferenciája. HMRK, 2. 2000. 253–309.

VÁLYI 2003

Vályi Katalin: Kortalan körök és négyzetek. Pásztorépitmények a Duna–Tisza közén. – Ageless Circles and Squares. Herdsmen's Structures in Duna–Tisza köze. In: Szalontai Csaba (szerk.): Úton útfélen. Múzeumi kutatások az M5 autópálya nyomvonalán. – On the Road! Museum Research Along the Intended Route of the M5 Motorway. Szeged, 2003. 29–45.

VIDA 1999

Vida, Tivadar: Die awarenzeitliche Keramik I. (6.–7. Jh). Varia ArchHung, VIII. (1999)

WOLF 2006

Wolf Mária: Adatok a X. századi magyarság kerámiaművességéhez. – Data on Pottery Workmanship of Hungarians in the 10th Century. In: Holló Szilvia – Szulovszky János (szerk.): Az agyagművesség évezredei a Kárpát-medencében. – Thousands of the Pottery in the Carpathian Basin. Budapest–Veszprém, 2006. 47–58.

**Portion of an Árpád-era settlement in Igás street site, Makó
(Motorway M43, site 23)**

– Gyöngyi Gulyás –

Resume

In the Szeged-Makó section of motorway M43 and prior to the attached works of the road bypassing Makó, from 2008 to 2009, archaeological excavations in 31 sites, from 2008 to 2009, were carried out by the Móra Ferenc Museum in Szeged. Site 23 is located on a high bank of NE-SW direction, at the junction with Igási street, of the public road and the railway line connecting Hódmezővásárhely to Makó.

In the settlement portion located in the outskirts of Makó, besides some pits of various form and size, seven semi-subterranean structures, four outdoor furnaces and a number of ditches with different functions, were found. In several cases, the

residence structures could be observed, and the fact could be proven that the houses had been used for longer periods. This is enhanced by the ancient pile sites dug next to the old postholes referring to repairs and modifications as well as by the alternative furnaces built in the house interiors. Next to the two residential buildings, probable farm buildings have also been shown, their common characteristics being a lack of furnaces or fireplaces. In addition to the ditches and the corrals related to animal keeping, a semi-subterranean object, perhaps used as a stable, of bigger size, was also found.

A majority of the exhibited material does not differ from the findings of the Árpád-era settlements. However, several types of pots and decorative elements have been noticed, which make this settlement portion significant. Of the vessel types, the fragments of bowls and bottles with conical walls as well as those resembling ribbed neck jars, can be highlighted. Of the decoration forms, the incised wavy line ornament of the inner portion of the pots and the red painting of the cauldrons can be emphasized.

The settlement portion, based on the ornamental forms observed on the external surface of the pots and cauldrons may be dated back to the 11th or the 12th century, or perhaps the 13th century. In particular, more precise chronological observations are difficult to make because some vessel decoration patterns and types remained in place for a prolonged period. Some container types (ribbed neck jars, squat-bodied pots) and decoration forms (on-shoulder intersecting, incised wavy line or pot fragments with a wavy line at the edge of their inner side and pots decorated with incised heaps of wavy line below the flange) may date back to the 11th or the 12th century.

The objects found show that, owing to its favorable configuration of the terrain and geographical location, the site had been inhabited for longer periods. Probably, along the one-time Száraz-ér (Dry Brooklet), there used to stand some small or bigger villages, of a loose structure, consisting of a couple of houses and their adjacent edifices.

Gulyás Gyöngyi

Ásatárs Kft.

6000 Kecskemét, Futár u. 12.

E-mail: gulyasgyongyi@freemail.hu

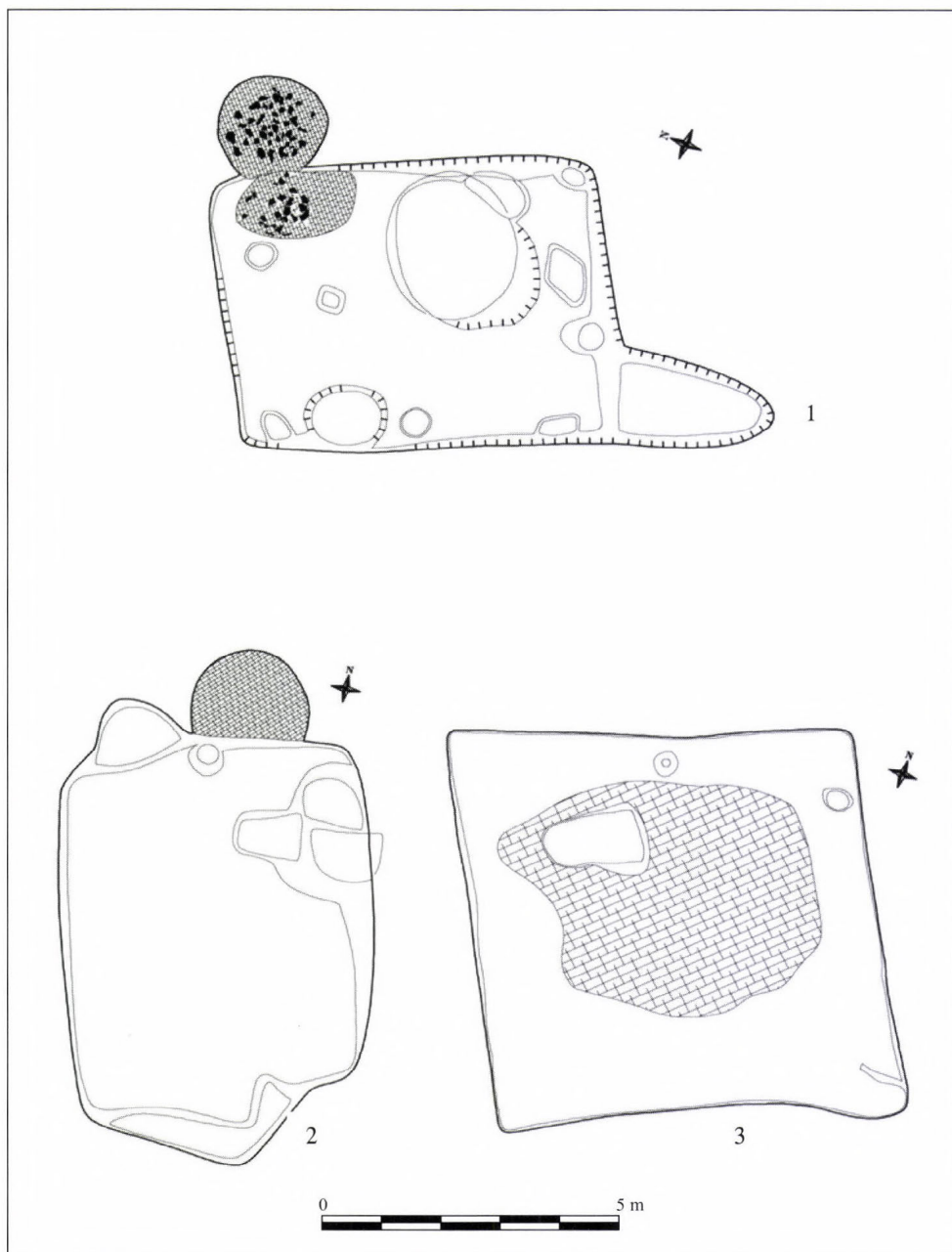

1. kép.

1. A lelőhely földrajzi elhelyezkedése;
2. A lelőhely elhelyezkedése az 1. katonai felmérés (1783–1786) térképén

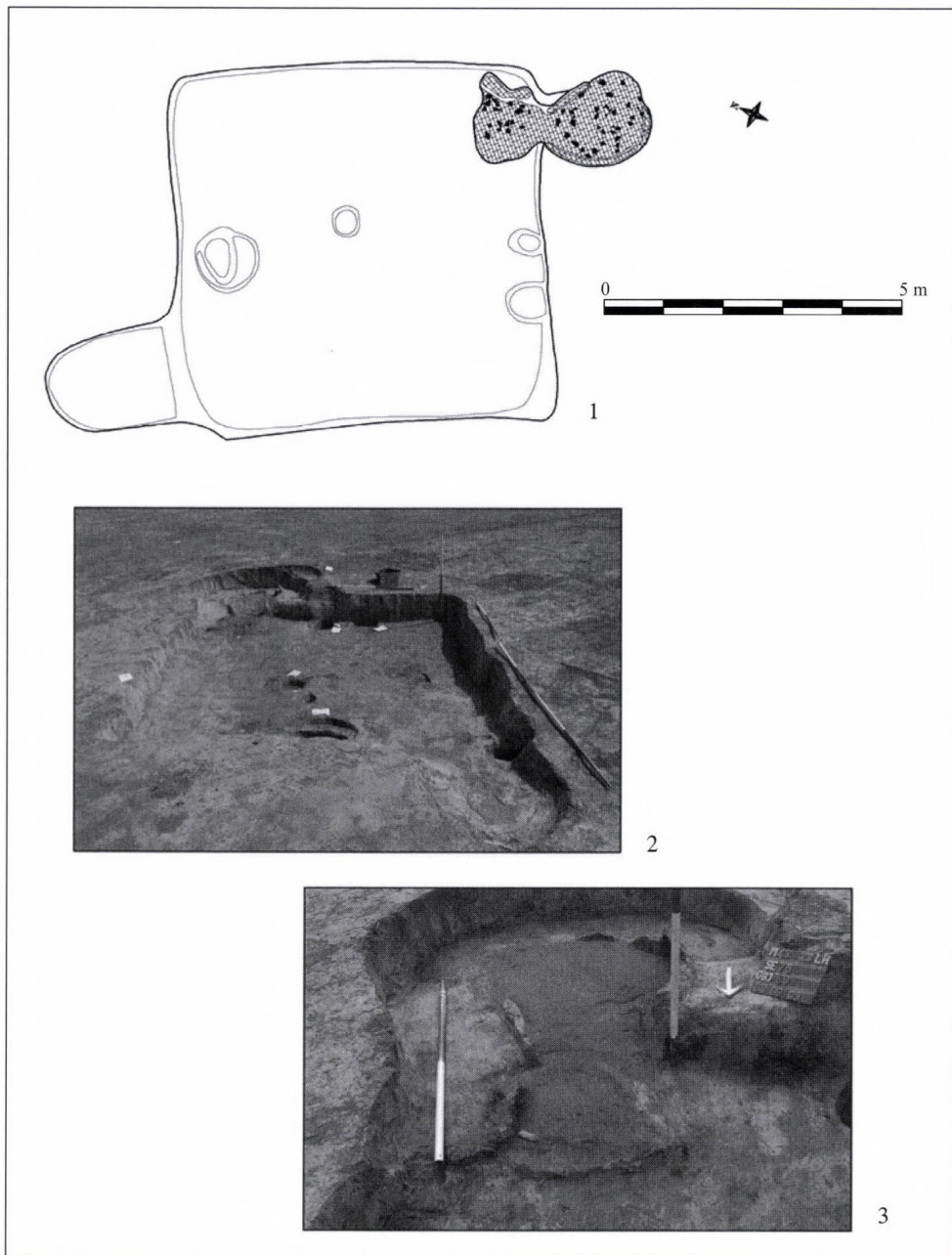

2. kép. Az ásatás felszínrajza

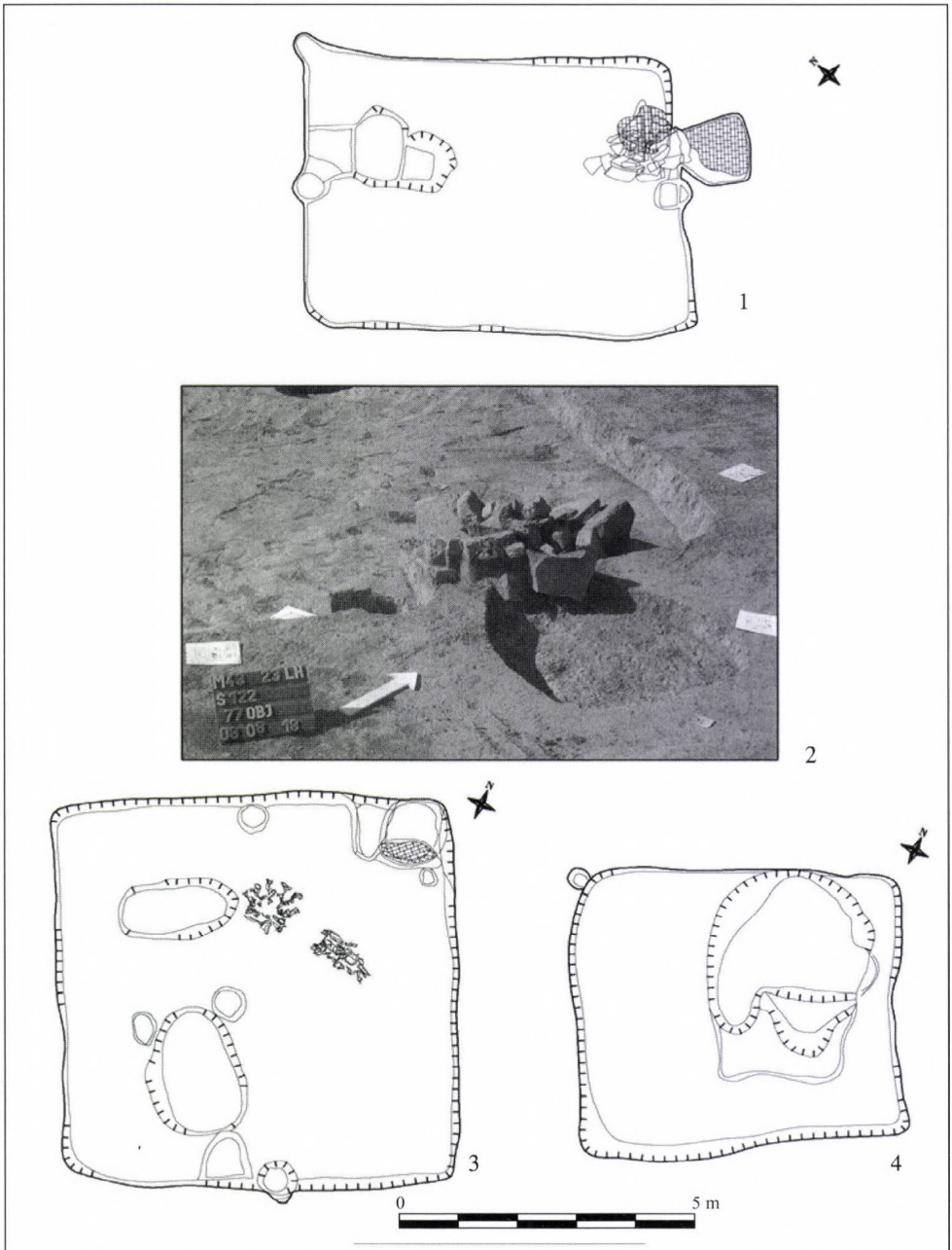
3. kép.

1. A 42. objektum felszínrajza; 2. a 47. objektum felszínrajza;
3. a 63. objektum felszínrajza

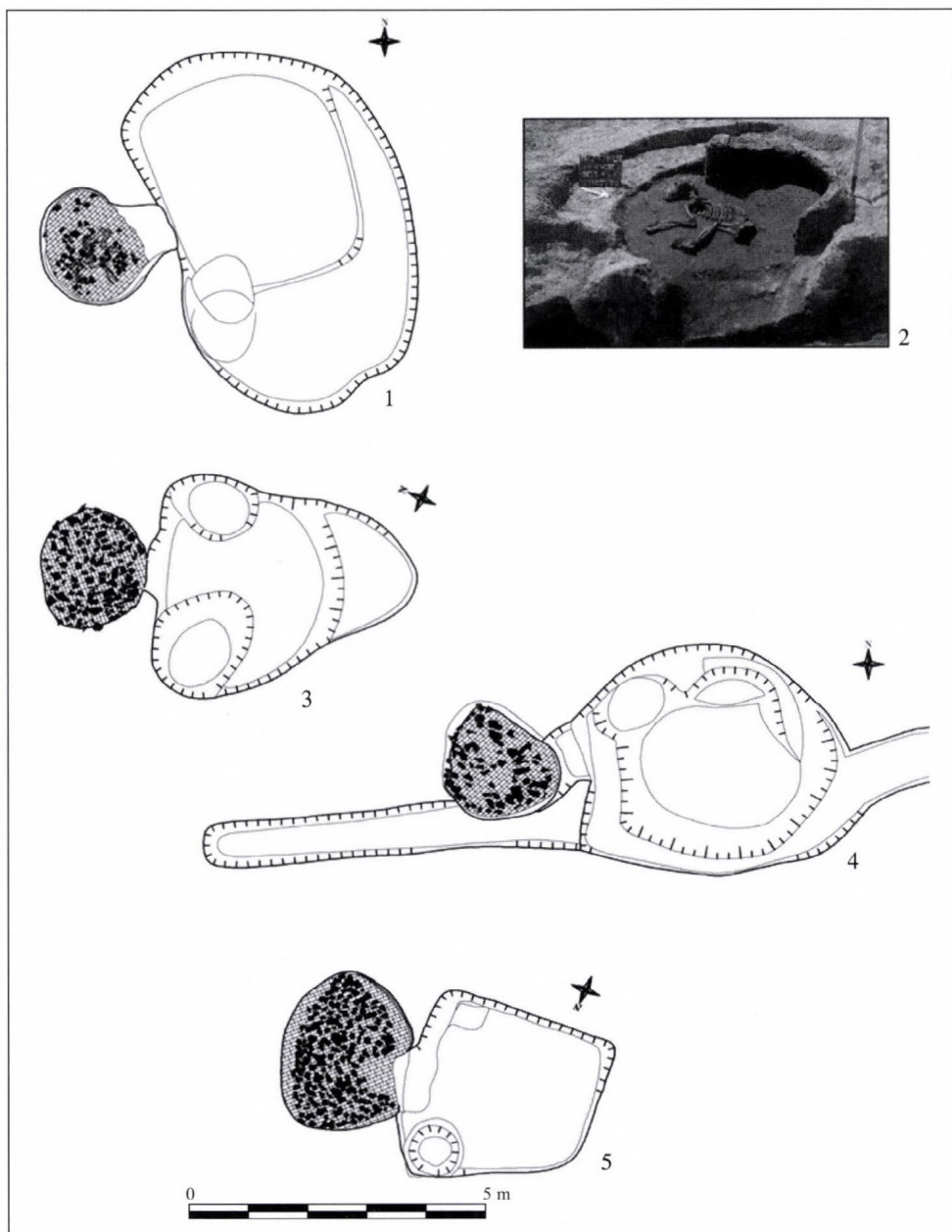
4. kép.

1-2. Az 50. objektum felszínrajza és fotója;
3. az 50. objektum kemencéi

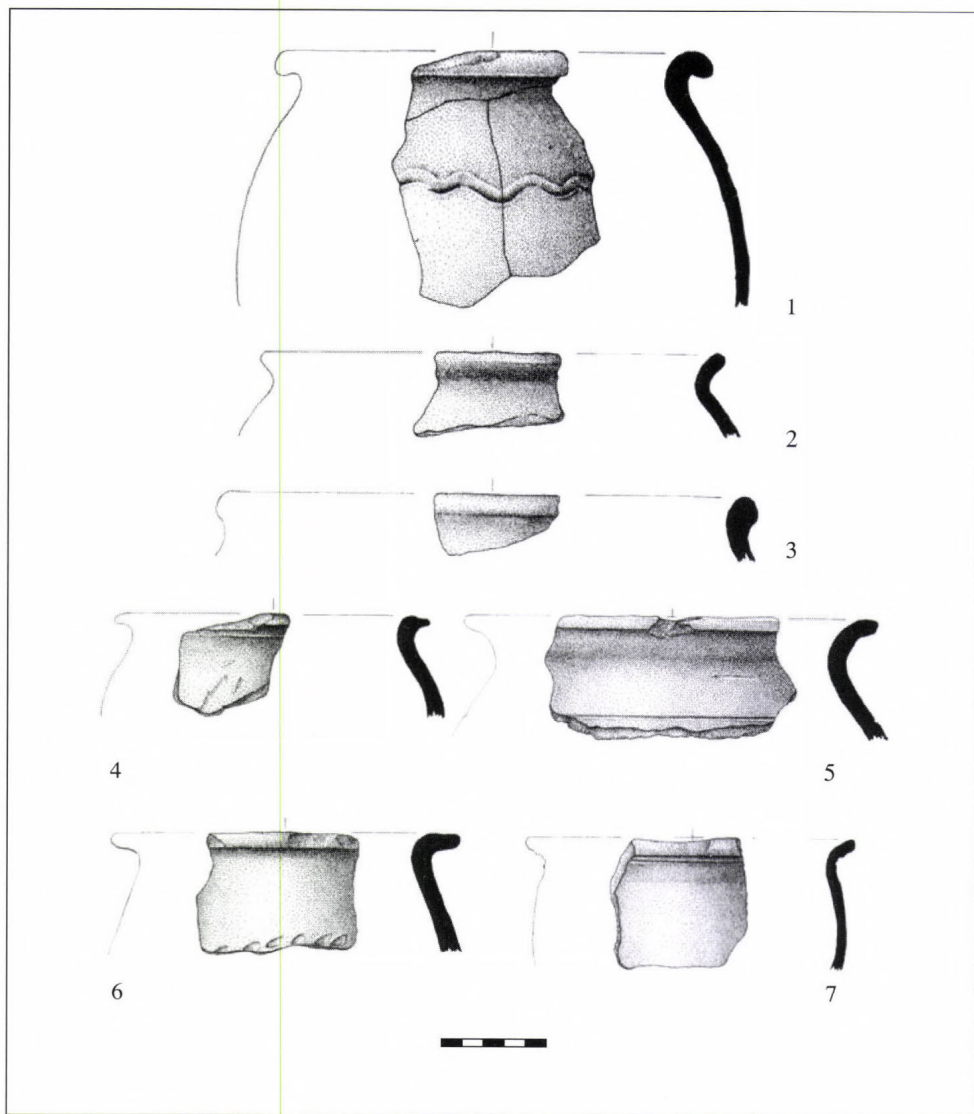
5. kép.

1. A 77. objektum felszínrajza; 2. a 77. objektum kemencéi;
3. a 78. objektum felszínrajza; 4. a 102. objektum felszínrajza

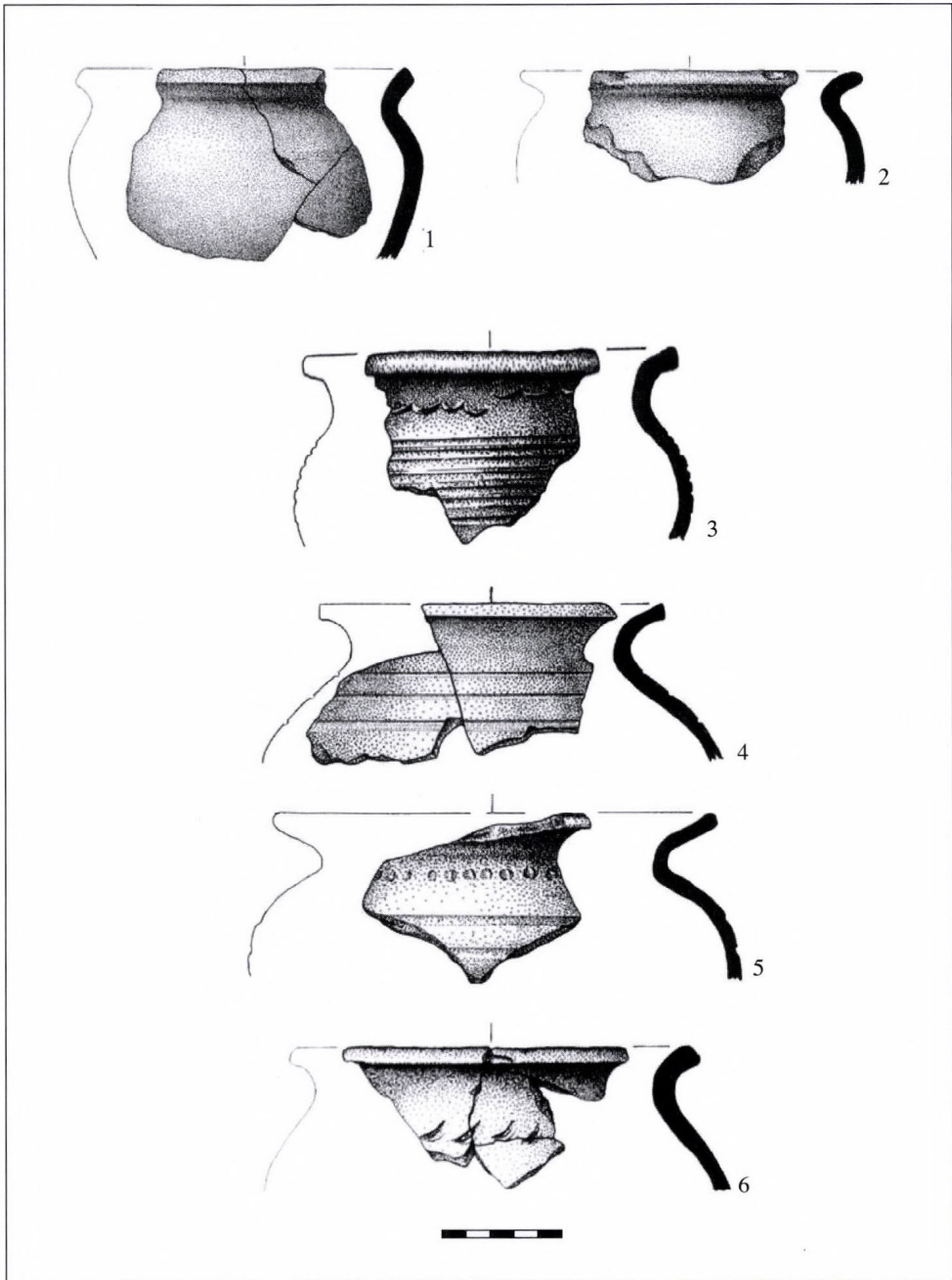

6. kép.

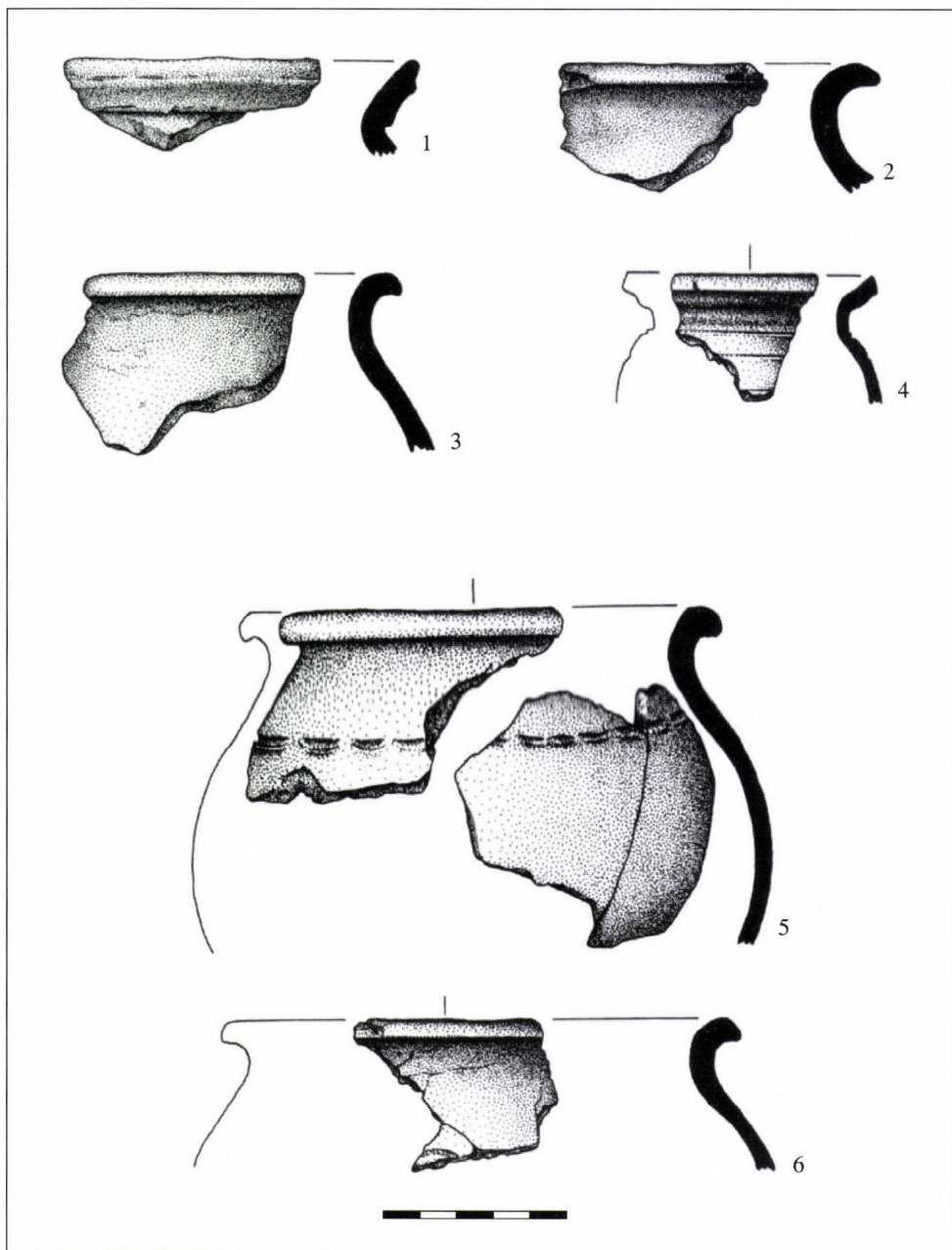
1. A 7. és a 8. objektum felszínrajza; 2. a 8. kemence sütőfelületén kibontott kutya-
váz; 3. a 28. objektum felszínrajza; 4. az 54. objektum felszínrajza; 5. a 82. objektum
felszínrajza

7. kép. Fazéktöredékek a lelőhelyről.
1-2. A 31. objektum; 3. a 13. objektum; 4. a 39. objektum;
5-7. a 42. objektum

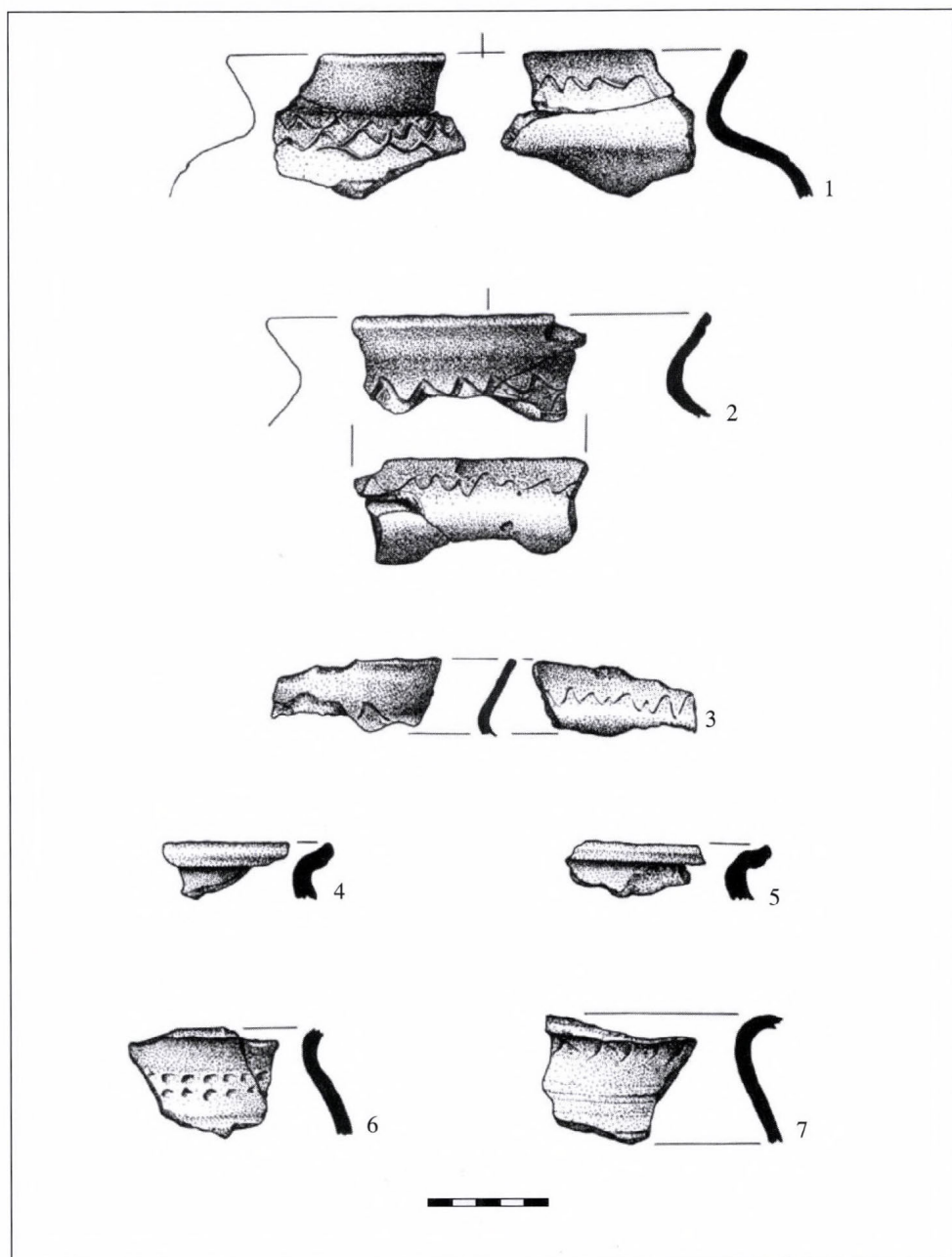

8. kép. Fazéktöredékek a lelőhelyről.
1-2. A 42. objektum; 3-5. az 54. objektum; 6. a 66. objektum

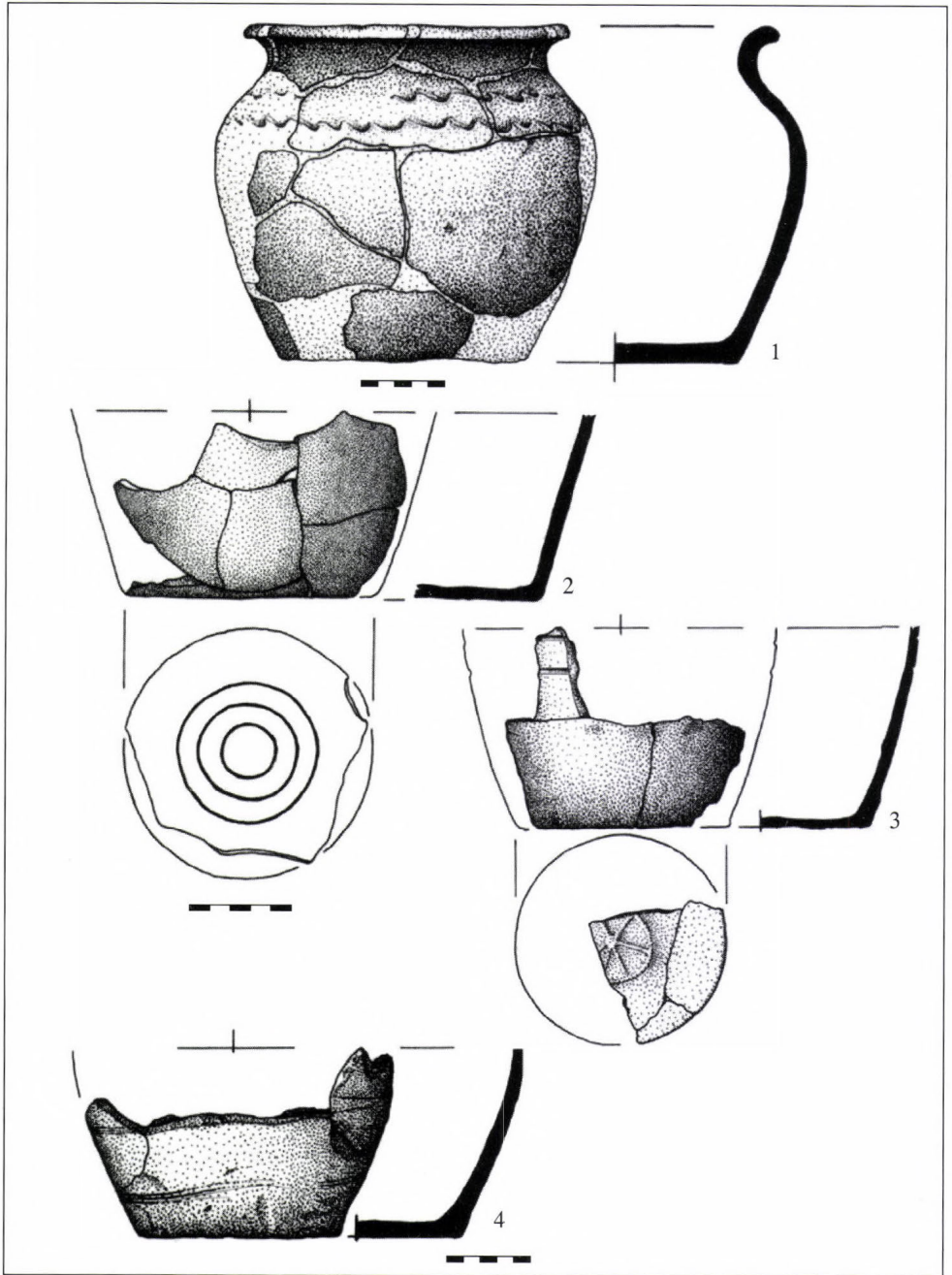
9. kép. Fazéktörödékek a lelőhelyről.

1-2. Az 50. objektum; 3. a 47. objektum; 4. a 95. objektum; 5. a 102. objektum;
6. a 85. objektum

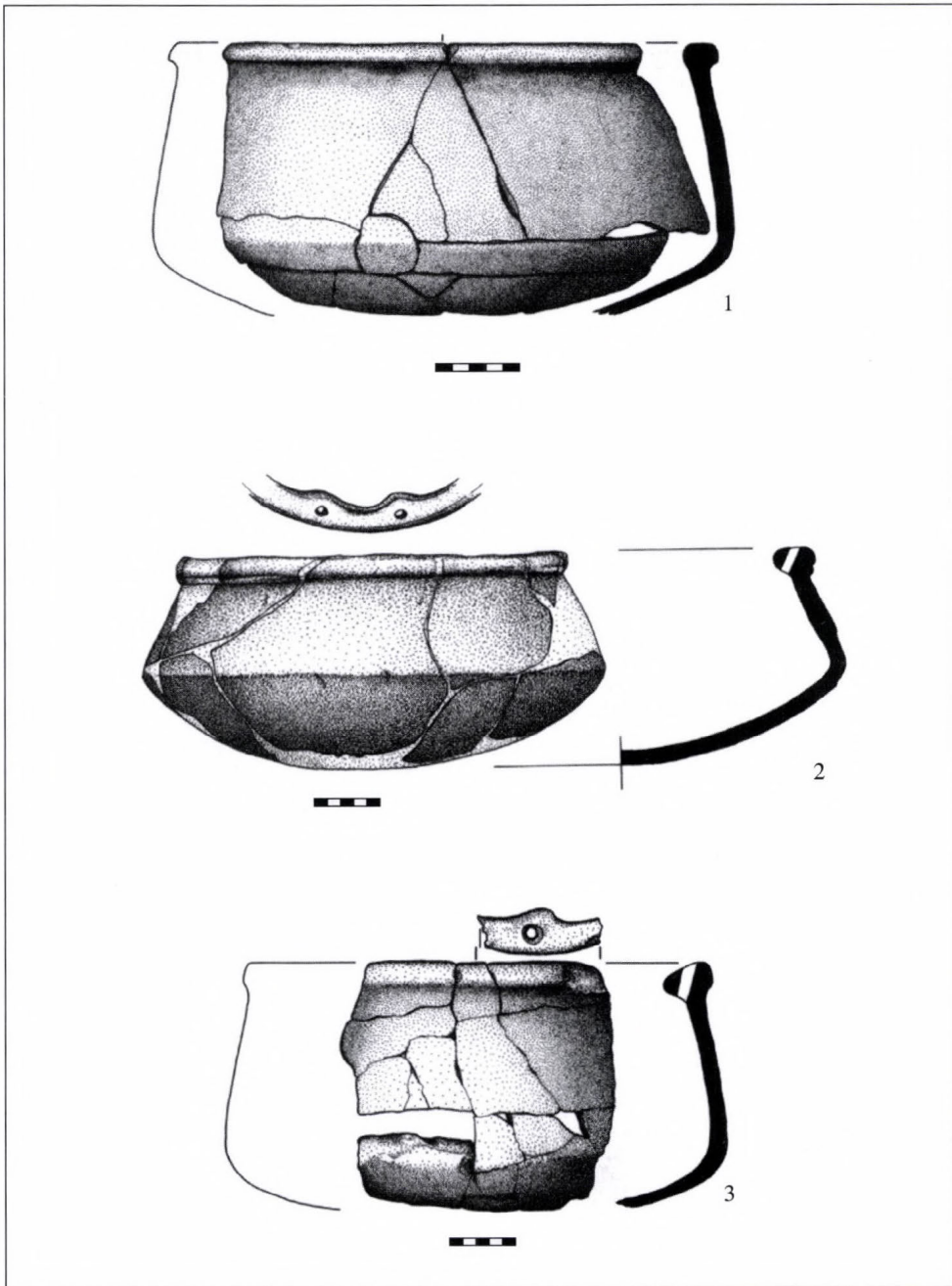

10. kép. Fazéktöredékek a lelőhelyről.

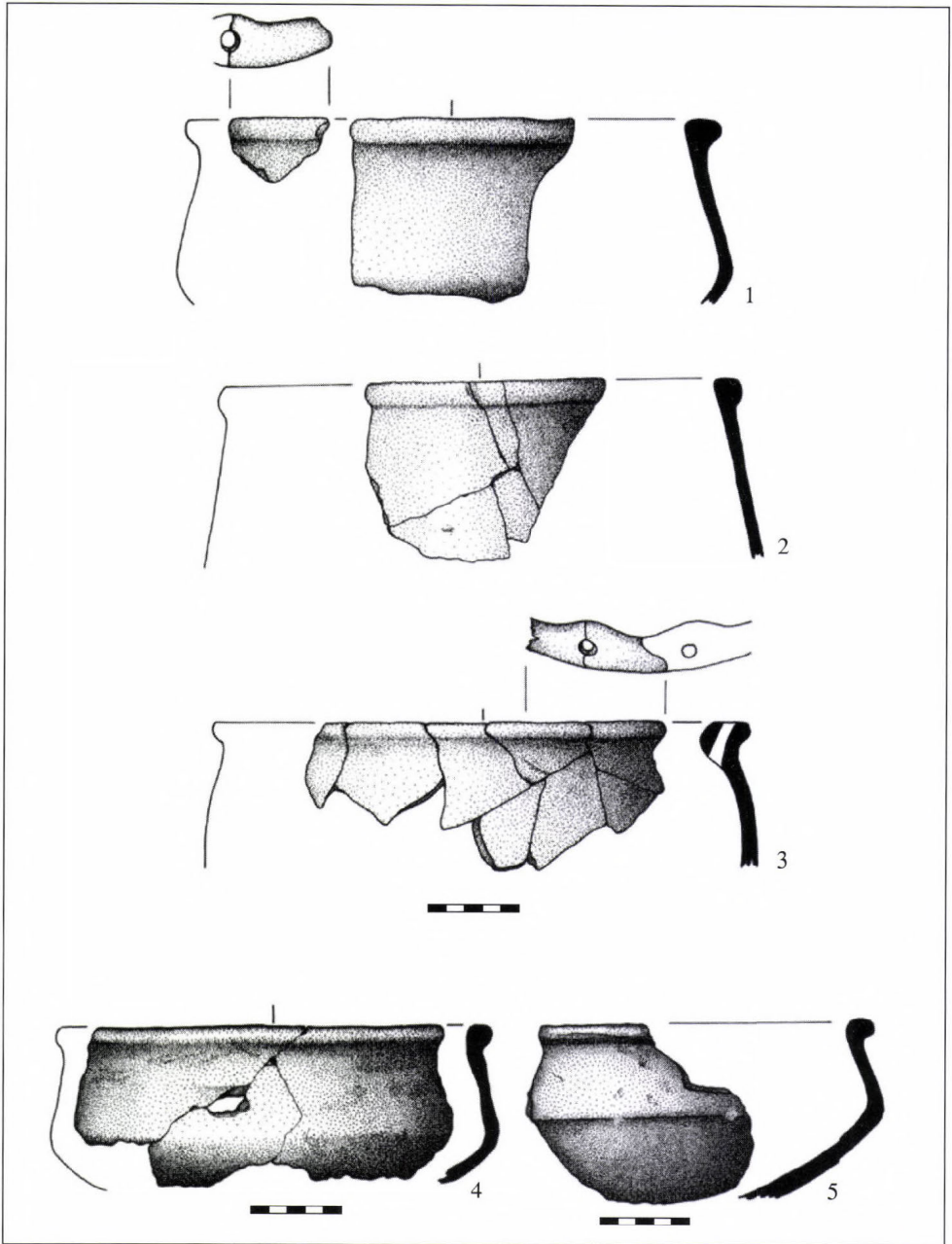
1-2. A 96. objektum; 3. a 102. objektum; 4-5. a 82. objektum; 6. az 54. objektum;
7. a 96. objektum

11. kép. Fazéktöredékek a lelőhelyről.
1. Szórvány; 2. az 51. objektum; 3-4. a 63. objektum

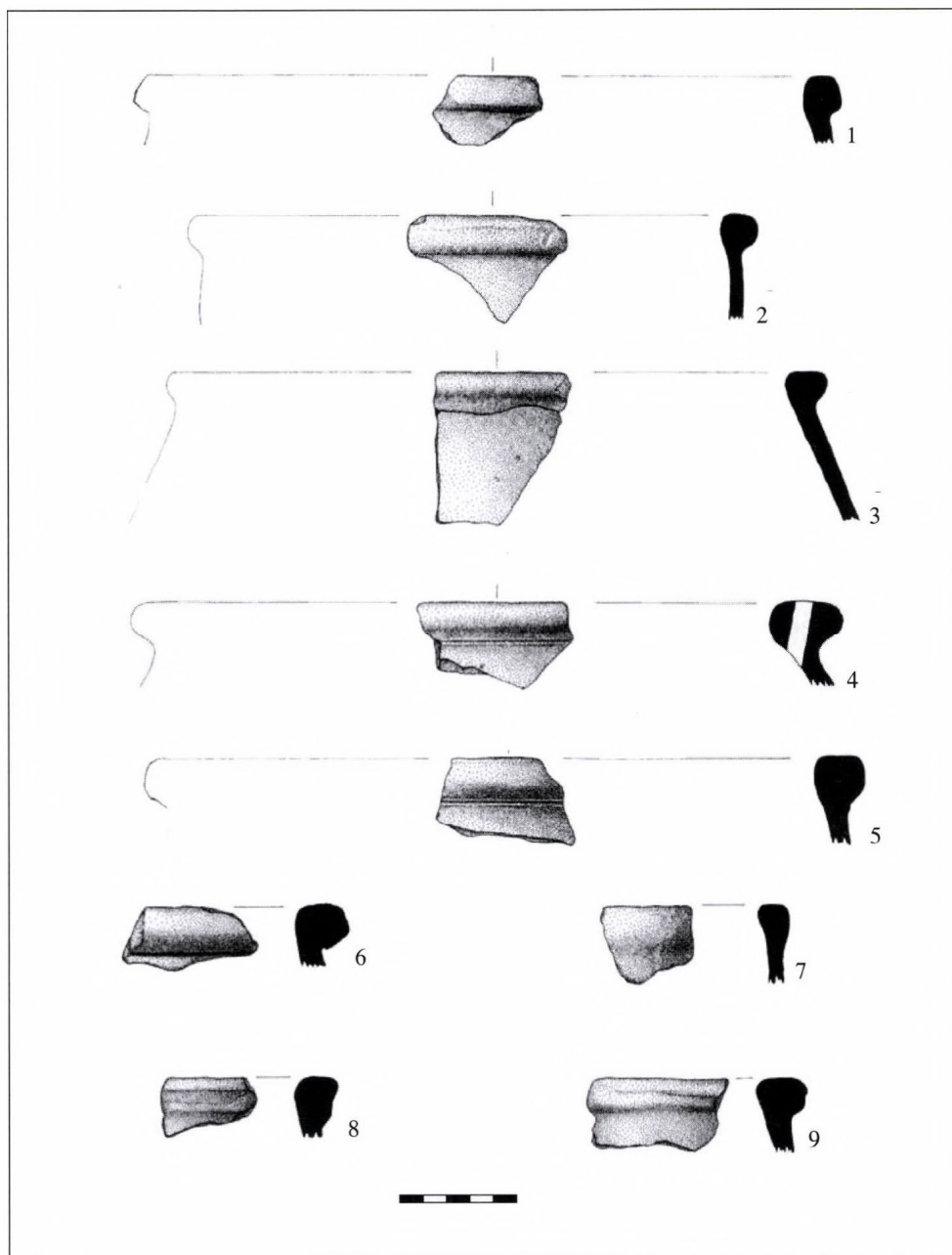

12. kép. Cserépbogrács-töredékek a lelőhelyről.
1. A 42. objektum; 2. a 102. objektum; 3. a 77. objektum

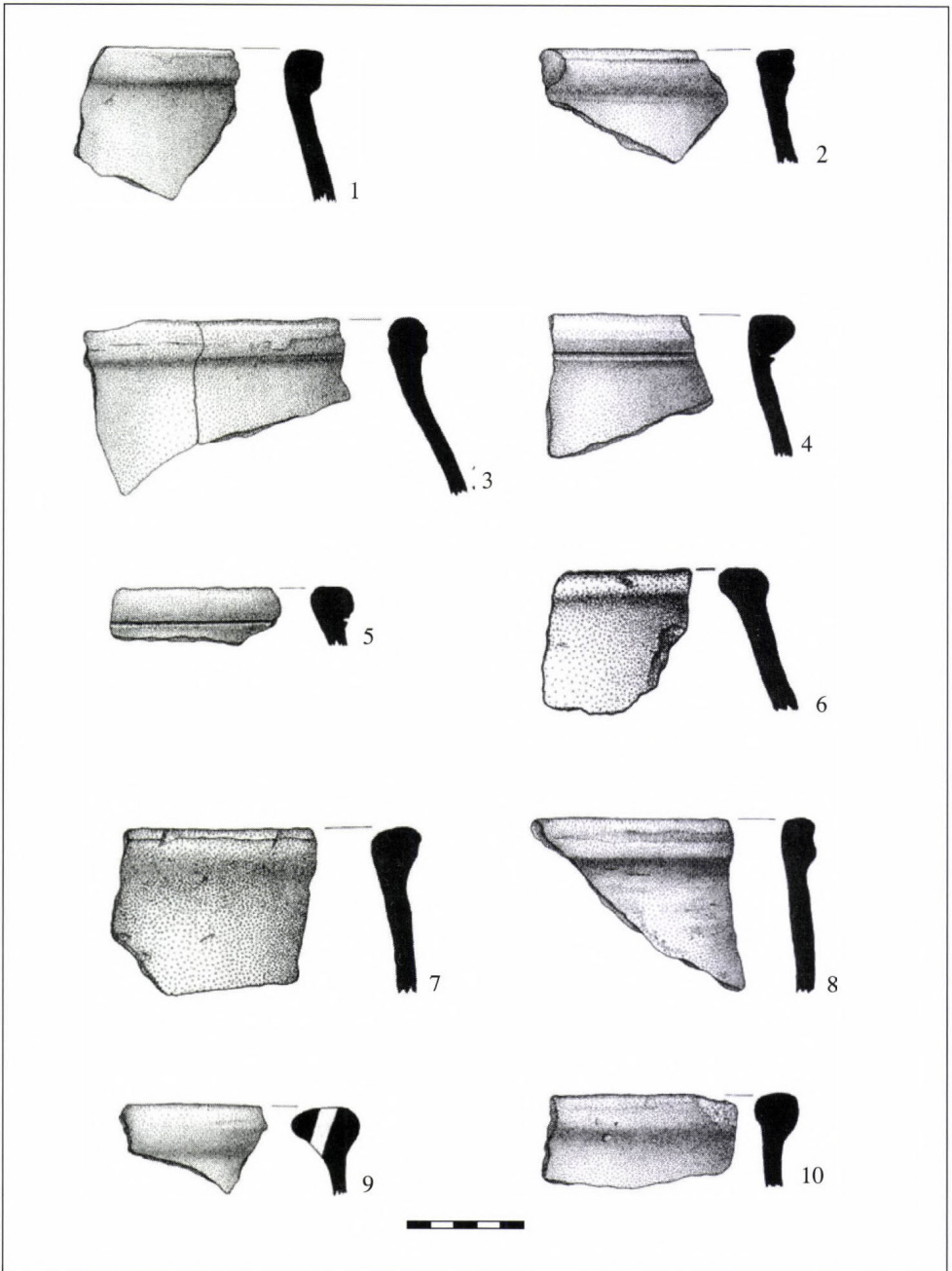
13. kép. Cserépbogrács-töredékek a lelőhelyről.

1. A 7. objektum; 2. a 13. objektum; 3. a 28. objektum; 4. a 102. objektum;
5. az 50. objektum

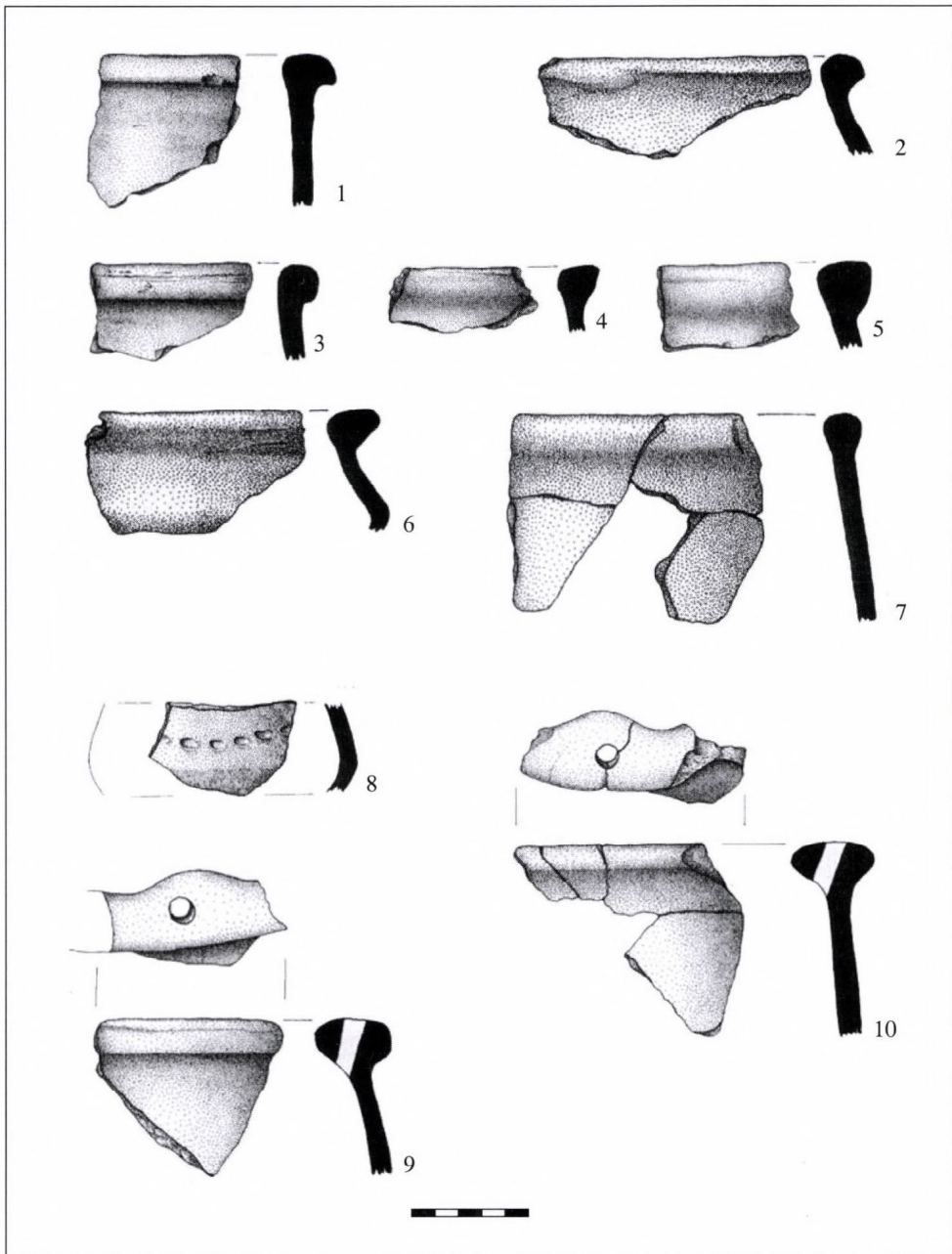
14. kép. Cserépbogrács-töredékek a lelőhelyről.

1. A 15. objektum; 2-3. a 28. objektum; 4-5. a 31. objektum; 6-7. a 15. objektum;
8-9. a 35. objektum

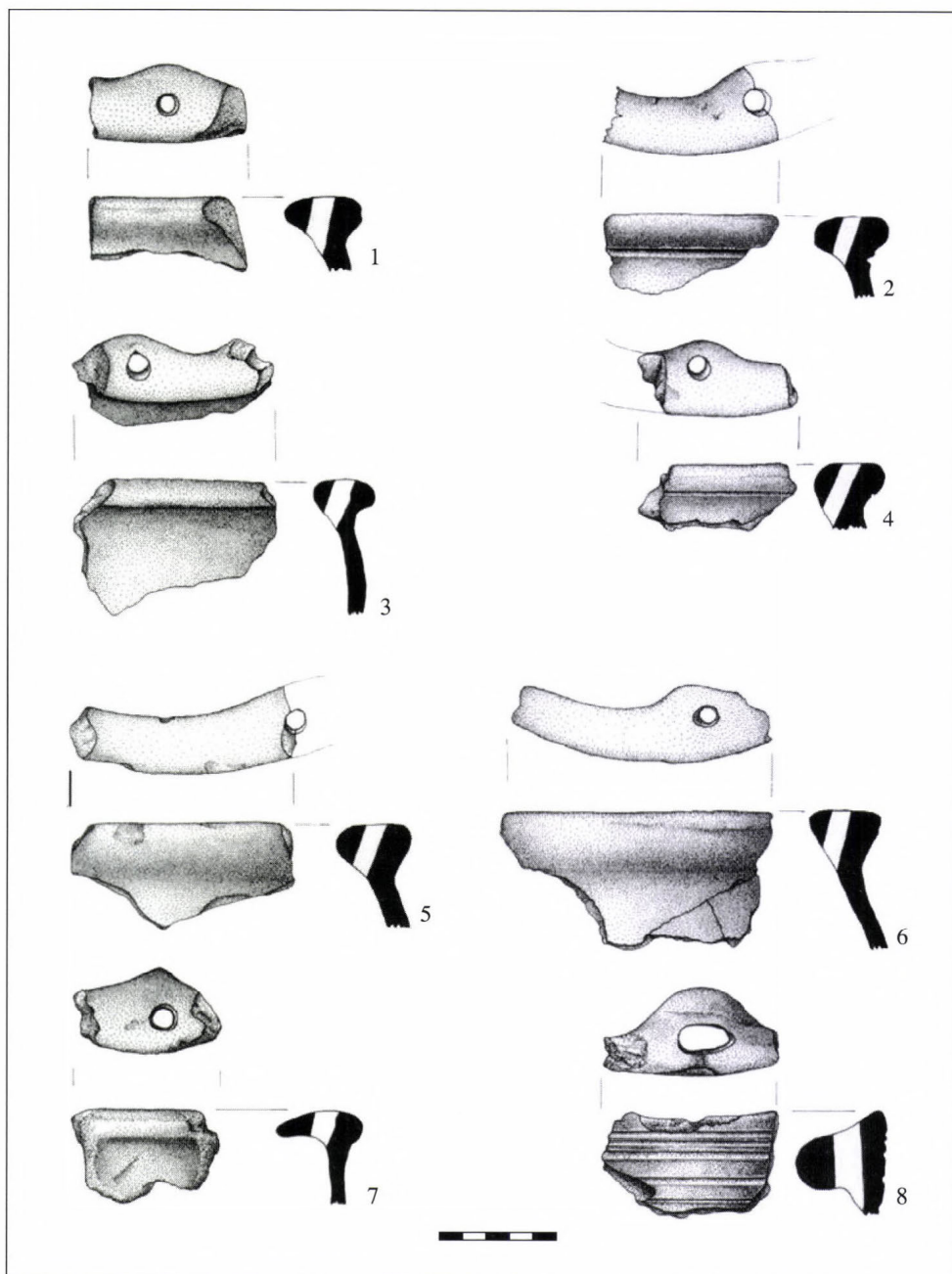
15. kép. Cserépbogrács-töredékek a lelőhelyről.

1. A 37. objektum; 2-5. a 42. objektum; 6. a 45. objektum; 7-10. a 47. objektum

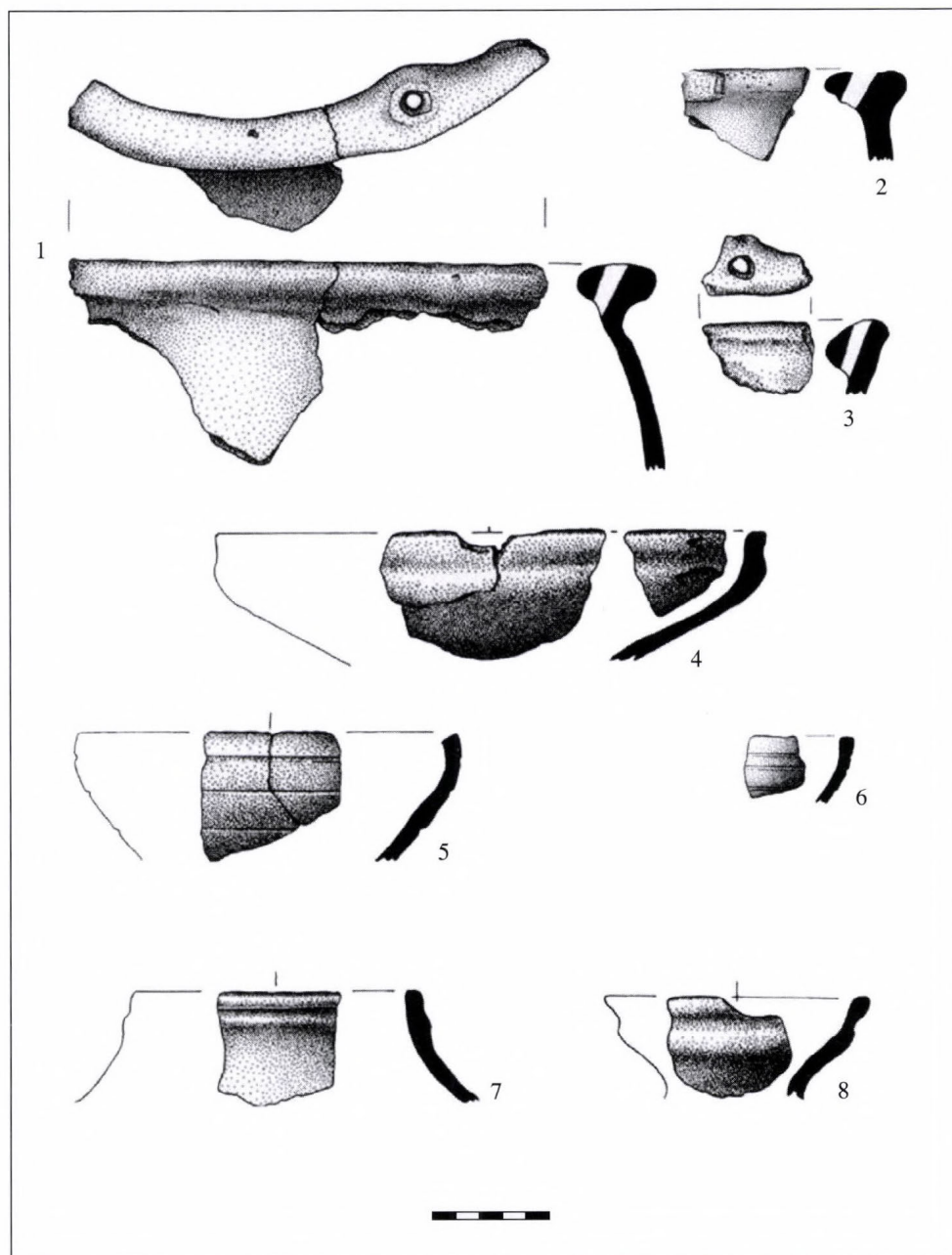

16. kép. Cserépbogrács-töredékek a lelőhelyről.

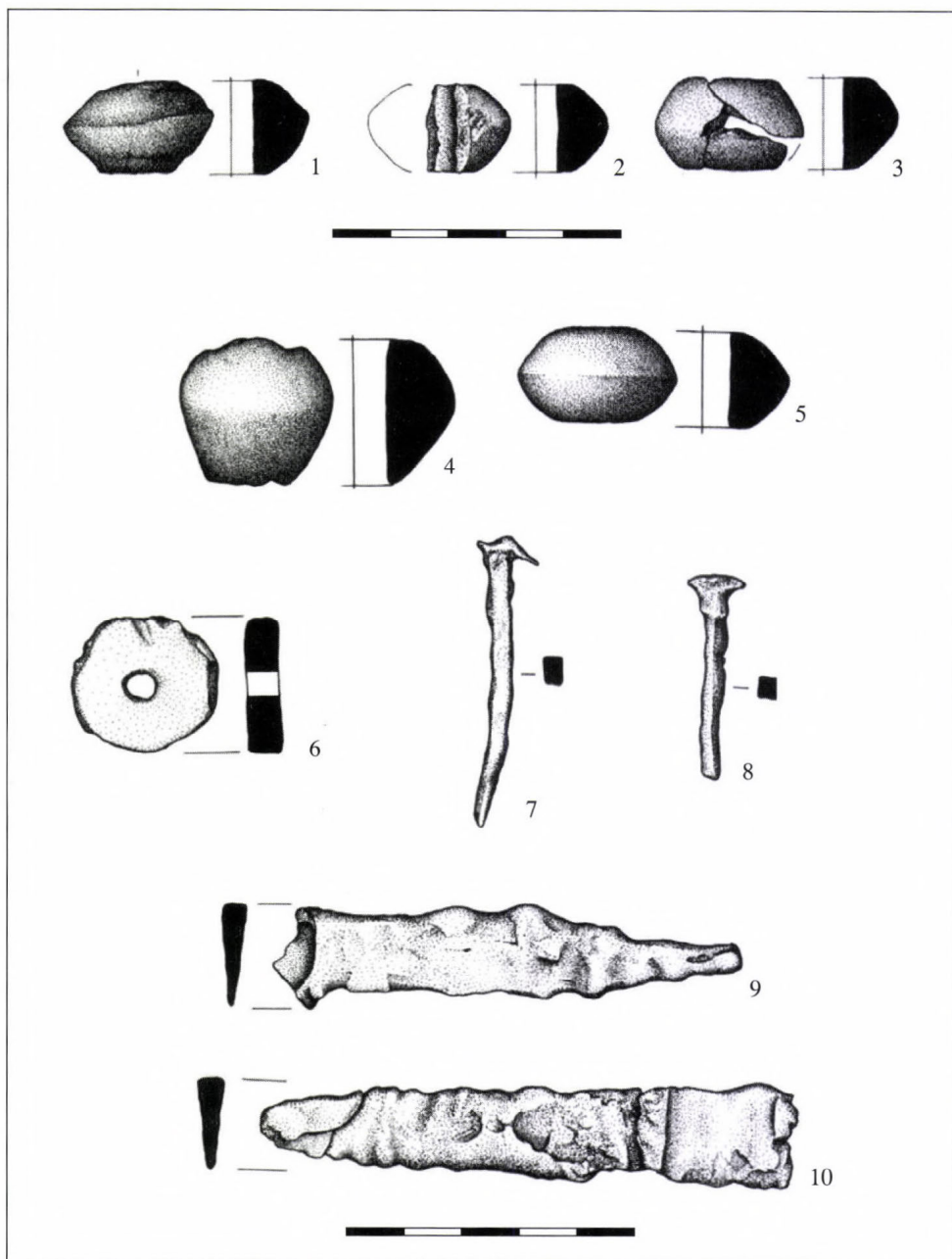
1-2. A 47. objektum; 3-5., 7. az 50. objektum; 6. az 58. objektum; 8. a 7. objektum;
9. a 35. objektum; 10. a 40. objektum

17. kép. Cserépbogrács-töredékek a lelőhelyről.
1. A 35. objektum; 2-5. a 42. objektum; 6. a 46. objektum; 7-8. a 47. objektum

18. kép. Cserépbogrács-töredékek és egyéb leletek a lelőhelyről.
1., 7. A 47. objektum; 2. az 50. objektum; 3-4. a 102. objektum; 5., 8. a 54. objektum; 6. a 78. objektum

19. kép. Egyéb leletek a lelőhelyről.

1-3. A 49. objektum; 4-6. a 63. objektum; 7. a 35. objektum; 8. a 47. objektum;
9. a 102. objektum; 10. az 50. objektum